

ASTRID VÄRING

I RANG MED HUSETS KATT

Stockholm - Wahlström & Widstrand

Rights for this book: [Public domain in the USA](#).

This edition is published by Project Gutenberg.

Originally [issued by Project Gutenberg](#) on 2021-04-21. To support the work of Project Gutenberg, visit their [Donation Page](#).

This free ebook has been produced by [GITenberg](#), a program of the [Free Ebook Foundation](#). If you have corrections or improvements to make to this ebook, or you want to use the source files for this ebook, visit [the book's github repository](#). You can support the work of the Free Ebook Foundation at their [Contributors Page](#).

The Project Gutenberg eBook of I rang med husets katt, by Astrid Värning

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: I rang med husets katt

Author: Astrid Värning

Release Date: April 21, 2021 [eBook #65131]

Language: Swedish

Character set encoding: UTF-8

Produced by: Jens Sadowski and the Online Distributed Proofreading Team at
<https://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK I RANG MED
HUSETS KATT ***

ASTRID VÄRING

I RANG
MED HUSETS KATT

I RANG MED HUSETS KATT

AV
ASTRID VÄRING

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG
STOCKHOLM
1924

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Första kapitlet</i>	
Om en sovande stad, en slätt och en rak väg	7
<i>Andra kapitlet</i>	
Vad är en guvernant?	15
<i>Tredje kapitlet</i>	
Om en reformator till häst, en katekeslektion och en herrelös hund	29
<i>Fjärde kapitlet</i>	
Om självrannsakan, om stjärnor och spådom, goda vänner och trogna grannar	39
<i>Femte kapitlet</i>	
Om flera regndagar, en gåsmiddag och en uppgörelse	65
<i>Sjätte kapitlet</i>	
Om ett berg att andas ut på och en tjänstvillig hatt	86
<i>Sjunde kapitlet</i>	
Om en lång resa och ett misslyckat besök	108
<i>Åttonde kapitlet</i>	
Om en levnadsglad mjölkhäst och en sammansvärjning	124
<i>Nionde kapitlet</i>	
Om en bal i Åköping och om det oerhörda	147
<i>Tionde kapitlet</i>	
Om våren och halva kungariket	165
<i>Elfte kapitlet</i>	
Vidare om vårens spratt, två rivaler och en änkeprostinna	177
<i>Tolfte kapitlet</i>	

Om en mardröm, ett vådaskott och ett brev	189
<i>Trettonde kapitlet</i>	
Om en korvdag, en ring, lärdomens seger och ett bröllop	199
<i>Fjortonde kapitlet</i>	
Alltjämt i rang med husets katt	211

FÖRSTA KAPITLET.

Om en sovande stad, en slätt och en rak väg

Slättbolagets persontåg stannade med en suck av lättnad vid Åköping. Passagerarna sträckte på benen och stucko ut huvudena genom de trånga fönstren och personalen masade sig makligt ut i solskenet.

Gud skapte ingen brådska på slättbanan. Den behövde han alltför väl på andra håll, där livet rörde sig.

I Åköping sovo själva tornklockorna, vars visare på tre sidor rostat ihop och blivit ett. Endast på en sida höll man klockan i gång – fru borgmästarinnan var så noga med mattiderna. – Genom staden gick den tröga ån. I sin ungdom hade den kanske haft sina fantasier den som alla andra, men nöjde sig nu med den föga krävande men lukrativa sysslan att vara avloppsdike för stadens kloaker.

På båda sidor om ån låg staden, delad i två läger, likt två käringhopar, som stå på var sin sida om vägen och skvallra om varandra. De gamla husen lutade sig tätt ihop och blickade skevt och misstroget över till fiendeläget på den andra sidan. De skumma fönstren skiftade en smula i grönt likt avundsjuka ögon eller speglade matt och trött det sumpiga, bruna vattnet.

Södra sidan av staden var rikemanssidan, den norra och sankan var de fattiges. Så hade det av gammalt varit.

Men här och där hade den nya tiden kastat in ett modernt stenhus bland kåkarna på norr, som överlägset såg gamlingarna över axeln. Och den gångna tiden å sin sida hade mångenstädes i gränderna på söder glömt kvar små lustiga, låga ruckel, som ödmjukt höllo upp släpet av uthus och längor åt de förnäma patricierhusen.

Så låg staden och speglade dunkelt sina egna små öden. Men om de stora ödena i världen utanför visste den föga.

Tvärs genom vardera stadshalvan löpte en huvudgata. Den hette Storgatan på söder, men bara Skolgatan på norr. Genom Storgatan pulserade Åköpings införsel som genom en artère, medan avskrädet lugnt fördes bort genom Skolgatans blodåder till brännugnen utanför staden.

Mitt på den södra sidan låg det stora torgets väldiga öken av kullersten, blott förljuvad av ogräsets oaser, ty dagen var icke torgdag. Endast en äppelgumma

stod vid sitt stånd, icke olik ett vinteräpple själv med sina skrumpna röda kinder.

Märit Grahn hade god tid att titta på allt detta, först om en timme skulle hon möta kusken från Ödele på perrongen.

Nyfiken strövade hon efter Storgatan och tittade på butikerna och folket och fångade här och där en glimt av stadens själ. Detta var således vad småstadsborna söderifrån kallade »gammal kultur», när de som skrytsamma amerikaresande kommo upp till hennes land, Norrland.

Ja, nog var Åköping gammalt, men inte nog för att vara vackert. Till sin huvuddel verkade det på sin höjd sextiotal med skvallerspeglar, massor av småbutiker, gamla portar och prång. Så klämd och skrämd den såg ut, så led på sig själv!

Då var det helt annorlunda med hennes egen nordliga födelsestad. När den tröttnat på en tidsålder, brann den helt sonika upp med rubb och stubb, för att sedan strax stiga upp som en ung och glad fågel Fenix ur askan igen. Mycket av oersättligt värde förlorade den väl på detta sätt, men man kunde andas fritt på dess ljusa breda gator.

Åköping såg ut, som skulle det en gång inom en ej alltför avlägsen framtid lägga sig ned och självdö med kultur och allt.

Det var väl därför som de tre mannekängerna i skraddare Jonssons fönster vid Storgatan tycktes så tynande. Med sina slickade ljusa peruker, sina sjukligt gula kinder och långa melankoliska mustascher sågo de ut som rouéer från Napoleon den tredjes hov.

Därnäst gav sig Märit till att studera stadens fysionomi på de mötandes ansikten.

Har ni lagt märke till, att olika städer och landskap ha alldeles olika ansikten? I somliga trakter är det rundlätt, glatt och fryntligt, i andra magert och koleriskt. Och en stad vet jag, som har utstående tänder för jämnan.

Jag säger inte var, när och hur, då kunde man ju få hela kartan över sig i vredesmod.

Men säkert är, att Åköpings ansikte var långnäst, vasst och föga tillmötesgående. Det var gammalt och ingift och själva barnen sågo småkloka och snusförnuftiga ut. Och alla Märit mötte sågo ut att vara från Åköping.

Nedslagen slog hon in på vägen mot ån. Här såg sannerligen inte för roligt ut för en levnadsglad »stinta» på tjuguet!

Utefter ån var det folktomt och tyst, träden hängde vemodigt sina nakna grenar över det dovt sorlande vattnet. Längst nere vid stranden stod en ensam, orörig gestalt i en gammal regnkappa och en illa medfaren filthatt.

Antagligen en, som metar, tänkte Märit slött och som barn och sysslolösa gick hon mekaniskt dit för att se på.

Men något vidare bra napp kan man väl knappast få med en promenadkäpp, även om den är grov som en knölpåk? Däremot kan man göra många andra nyttiga saker med den, man kan hjälpa vissna blad utför strömmen och röra litet i den döda gyttjan på botten. Det var vad mannen gjorde. När han hörde Märits steg, såg han upp och ett blixtnikt, humoristiskt leende flög över hans ansikte.

Det ansiktet och det leendet voro icke från Åköping! Åhnej! De måste vara någonstans ifrån, där man kunde se ut över ett stort vatten. Ögonen voro gråblå, på en gång milda och skarpa, och dragen som huggna med mejsel. Ett ansikte på tusen. En drömmares och krigares. Men striden var intellektuell, det visade det djupa vecket i pannan.

Vem kunde han vara? Kanske en, som stred med sig själv.

Det var icke kläderna, som gjorde den mannen. Möjligen var han lärare. Höstterminen hade ännu icke börjat i staden.

Plötsligt märkte Märit, att det roade uttrycket i filosofens ansikte alltmer övergick i ett varmt intresserat och att han uppenbarligen övervägde med sig själv, om han skulle våga ett närmande eller ej.

Rodnande vände sig flickan om på klacken och började halvspringa mot bron och stationen. Vad tänkte hon på, som utan vidare ställde sig att stirra på en vilt främmande herre likt en bortkommen oskuld från landet?

Lättad hörde hon stenbron smälla under sina klackar. Men när hon förstulet såg sig om, såg hon ännu den obekante orörlig stå och blicka efter sig med sin underliga fjärranblick. Och så stod han ännu, då hon vek in på Stationsgatan.

*

Märit behövde inte söka länge efter ekipaget från Ödele. Kusken stod redan i grått livré framför stationshuset med all sin kraft tyglade en medelålders grälle, vilken vid åsynen av ett växlande lok alldeles tycktes glömma sin ålders värdighet.

Sedan hästen något lugnat sig, fick flickan för en stund ta tyglarna, medan kusken sävligt knallade sig ut efter koffert och väskor och i många och långa repriser stuvade fast dem bakpå den höga vagnen.

– Så kör vi la då, avgjorde han därpå oväntat, och efter en herrgårdsklatsch med den nötta piskan skramlade ekipaget tillbaka över bron.

Nyfiket såg sig Märit ännu en gång om efter ledighetsmetaren, men han var försvunnen.

Med ett öronbedövande dån rullade de vidare in på Storgatans kullerstenar. Gatan låg halvtom och grinade i solgasset med två ojämna husrader. Endast skvallerspeglarna blixtrade konkavt och berättade så, att de höllo på att trilla i

gatan, att nu var den nya guvernanten på väg till Ödele herrgård.

Guvernant – det var i stil med staden. Hur hade hon kommit därhän?

När Märith Grahns lyckligen genomlupit backfischåldern utan att vare sig finna »den stora lyckan» eller dö, vilket är de enda alternativ genomsnittsflickor i de första tonåren på allvar kunna tänka sig, hade hennes förståndiga fader föreslagit, att hon tills vidare skulle försöka med något mera jordiskt. Och eftersom hon ännu icke kände håg för något särskilt blev hon lärarinna, just precis därför, att det var det enda, som hon säkert visste, att hon på inga villkor ville bli. – Hon var ju också så ung.

Men efter att några år motsträvt ha manglats mellan det pedagogiska vetandets alla kavlar, upptäckte Märith plötsligt en dag, att hon verkligen hade ett eget jag och en egen vilja. Detta jag var dock ännu så främmande för henne, att hon beslöt att resa till någon lugn plats för att närmare bekanta sig med det. Hon valde Ödele för det ensamma namnets skull. Där skulle hon nu under långa promenader och ensamma stunder söka lära känna den verkliga Märith och hennes framtida öde.

Guvernant, vad det lät snusförnuftigt eftersinnande och rofyllt! Säkert skulle hon få god tid att åtminstone fundera ut en annan levnadsbana, som hon bättre trivdes med.

Retournons à la nature, sade ju hennes käre Rousseau.

Och nu tog skramlet äntligen av och hon och drängpojken Axel rullade ut i naturen. Som ett välkommen kastade landsvägen en sky av damm i deras ansikten.

Måne detta verkligen var »la nature»?

Slätt, slätt vart hon såg. Åkerfält vid åkerfält. Inte en kulle, knappast en sten. Naken, fet välmåga, ett hull som på en alltför urringad, korpulent matrona. Intet av hennes lands försynta stolthet, av den rikedom, man får söka djupt inne. Ingen illusion, inga djärvt målande dagar. Inte en furas pickelhuva eller en björks späda flickgestalt. Bara några enstaka gamla gubbar till träd, ekar med stora knölar av värk, trötta och visa väktare av jorden.

Bröd, bröd alltsammans, idel prosa, kal, torr och dammig som den långa, raka vägen.

Den raka vägen – den främmande pliktens väg. Utan minsta krök av fantasien, utan en enda befriande utsikt. På den vägen skulle hon således vandra ett helt år, dag ut och dag in! Skulle hon någonsin kunna hitta sig själv på en väg, som var så förtvivlat, hopplöst linjerät – det betvivlade hon nu.

Det är icke sant, att den rakaste vägen är den kortaste mellan två punkter – om man nämligen skall gå den på egna ben. Aldrig är väl målet så långt borta, som när man ser det hela tiden framför sig!

Skall jag rycka piskan ur handen på den sömnige kusken, klatscha på den tjocka grållen och vända honom tillbaka till staden igen i karriär, tänkte hon. Och resolut tvinga den där andra, okända Märیت ned i en kateder eller på en kontorsstol eller på vilken stadig plats som helst, antingen hon passar där eller ej?

Då gjorde vägen en tvär, fullkomligt oväntad krök och de dök in i en mörk liten dunge. När de bländade kommit ut igen, hade de så när stött näsan mot ett berg.

Aneberg. Hotfullt, skumt och lockande steg det som en gammal rövarborg direkt upp ur slätten. Där fanns bastioner att storma och vallgravar att finna broar över. Där fanns allt, som ett ungt sinne behöver.

Berget – tänkte Märیت lättad, ligger det så nära? Jag tror allt jag försöker ändå.

Icke ens för sig själv ville hon erkänna, att det kanske inte var berget blott, utan ett främmande, blixlikt leende, som band henne kvar.

Hon skulle nog damma av dem i Ödele.

– Ge Grälle ett litet nyp, Axel, uppmanade hon pojken och gav honom själv för uppmuntrans skull ett i armen.

– En ska la ente spränge kräkena heller. Patron vell ente ha hem dem schvettiga, ska jag säga fröken. Men si där är herrgårn.

En gammal låg, gul envåningsbyggnad med rött tegeltak och utbyggda vindskupor låg framför dem. Mitt på gården stod en stor lönn. På båda sidor om den höga stentrappan växte några jättelika solrosor och massor av röda dalior.

Och på andra sidan vägen låg stor, magnifik och modern den väldiga ladugårds- och stallbyggnaden, som med otaliga fönster föraktfullt blickade ned på sin hundraåriga granne, blott en bostad för människor, vilka som bekant ej alltid värderas i tusenlappar.

Det var i alla fall något hos det trevliga gula huset, som kom Märیت att känna sig lättare till mods. Det liksom hälsade henne välkommen med förväntansfulla ögon.

Hon tystade därför alla upproriska röster i sitt inre.

Och i en väldig molnstod rullade den nya guvernanten i en djärv sväng in på Ödele gård.

ANDRA KAPITLET.
Vad är en guvernant?

Solen sken frostigt höströd in genom vindsrumsfönstret på Märit, som stod uppkliven i sängen, balanserande på eldgaffeln ett utsökt konstverk i svartnad gips inom en flugprickig kattguldrum, en Mater Dolorosa med bortfallen näsa. Med ett våldsamt svängande och ett regn av smutsig gips protesterade den heliga damen mot att så plötsligt avsättas från sin upphöjda ställning, men hamnade icke desto mindre slutligen i garderoben i sällskap med en Judas med otroligt kupiga ögon, en Romeo och Julia på en glasskiva och en praktfull påfågelsstjärt i en vidunderlig fantasivas.

Puh, nu börjar man kunna andas, pustade Märit och sjönk utmattad ned i ena soffhörnet för att bedöma effekten. Drömde jag inte i natt, att den förfärliga smärtornas moder låg på mitt bröst och tog en gipsavgjutning av mig, medan Judas satt på sängkanten och spelade kulor med mina ögon? Varför i alla helgons namn ha de samlat alla dessa pinoredskap i min lilla kabyss? Inte såg jag något liknande i våningen där nere. Där var mest plysch och ljus ek och sådant där, tyckte jag.

Då krafsade det på dörren och ett jämmerligt jamande hördes utanför. Märit skyndade sig att öppna.

Vid hennes fötter satt en gammal fet och lat katt av obestämd färg och blinkade sömnigt och menande.

– Stig in, stig in, ers excellens, uppmanade Märit, och katten klev gravitetiskt över tröskeln och fram till soffan, där han avvaktande stannade, tills Märit gav honom ett välbehövligt handtag i de stela bakhasorna, så att han kunde hoppa upp i det andra soffhörnet. Där installerade han sig bekvämt på en gammal kofta, som flickan redan reserverat för detta ändamål.

– Se så där ja, Kisse Måns, nu kunna vi på allvar inleda bekantskapen oss emellan, fortfor Märit. När jag i går gick uppför trappan för att ta mitt rum i besittning, var det du, som högtidligt gick före mig med svansen lyft som ett tänt ljus. I dörren ville du krusa, eftersom det var första dagen. Men jag visste nog, jag, vem som skulle gå före på rangskalan.

Kisse Måns började spinna, och det lät som när ödestrådar spinnas.

– Som du sitter där, gamle Måns, gäckades flickan, är du rasande lik en bild av Buddha i den tredje inkarnationen. Jag utnämner dig härmed till orakel och biktfar på Ödele. Vi börja bikten med detsamma.

– Kan du då först säga mig, vad jag är? Jo, jag är *Guvernanten*. Naturligtvis bor jag i vindskupa. Jag är full av dygd och kommer att blygt men kvävt älska min husbonde, mannen av börd, änkemannen hästhandlare Svensson. Omsider skriver någon Marie Sophie Schwartz en bok om mig och jag kommer ut i billighetsupplaga. Men strängt taget kommer ingen att tro på min existens. Jag är en anakronism. Det är därför jag älskar att tala i monologform.

Något uttråkad av dessa främmande ord slöt katten ögonen.

– Nej pass, vördige fader, nu får du inte somna. Vi ha således kommit överens om, att jag är en guvernant. Men – – vad är en guvernant? Vänta, du skall få svaret på vers!

Och Märithoppade lätt ned från soffan och ilade till den ännu ej tömda kofferten, ur vilken hon tog upp en liten volym, som såg ut att vara flitigt läst.

– Det finns en skald, som en gång framställt ungefär samma fråga, fast det gällde min olycksbroder informatorn. Det var Sehlstedt. Han hade själv prövat på den lärda vindskupan och han svarade så här:

Och med boken i högsta hugg ställde sig Märith och deklamerade för den vettskrämda katten:

VAD ÄR EN INFORMATOR?

En man av akademisk ras,
ett slags aptekare, som krossar
små kunskapsfrön, som med karbas
ges in åt våra söta gossar.

I kunskap ofta sadelfast,
han stundom tillhör de tafatta;
*men också är han vanligast
i rangen näst familjens katta.*

– Där har du svart på vitt på, vem som skall gå före i dörrarna här i huset, du eller jag, predikade Märith, varpå hon med stigande patos framförde slutklämmen:

En informator, kära du,
som till ett sådant kall är slagen,
han bör ha tålmod som sju,

och en iskällare i magen.

– Du hör, att jag känner min ställning, avslutade hon sitt lilla hälsningstal, så hädanefter behöver du inte vara artig och bocka och krusa.

Plötsligt pinglade en klocka från de nedre regionerna.

– Ah – frukosten. Tillåt mig, herr baron, sade Märit och öppnade förbindligt dörren för katten, som med stel och förnäm hållning, de tunga ögonlocken halvslutna och svansen lyft som ett banér åter värdigt seglade förbi henne nedför trappan.

Och Märit följde tveksamt efter för att på allvar upptas i den främmande familjens sköte.

*

Familjen Svensson satt redan mangrant samlad vid bordet, så när som på husfadern själv.

– God morgon, fröken, ursäkta att vi satt oss. Men pappa vill, att vi skola sitta vid bordet på slaget åtta, hälsade henne undfallande Hedvig, husets äldsta dotter, som tronade som värdinna vid bordets tvärända.

Hedvig var patronens äldsta dotter i ett föregående gifte och bad bevekande hela världen om ursäkt för detta faktum. Allt hos henne, från de hundlikt fuktiga, bruna ögonen till de nästan sjuttioåriga rynkorna i ett ansikte, som knappt var ämnat att vara fyrtioårigt, var en suck om förlåtelse och det lilla, som fanns av haka, hade försiktigt krupit ner i kragen.

Där hon satt med sin svartprickiga mollblus över ett rött livstykke och med naglarna svarta av trädgårdsjord, liknade hon mer en av tungt arbete i förtid åldrad torparhustru än en »godsägares» dotter och värdinna. Det var som om hon ej hört ihop med den senare kullen snyggt, om än enkelt klädda barn.

– Skola vi ej vänta på patron? undrade Märit.

– Nej, ursäkta fröken, men pappa är ej uppstigen än, rodnade fröken Hedvig.

– Ja, se pappa var i stan i går, så han stiger nog ej upp före tolv, kom det oväntat från ena bordshörnet, där yngsta fröken Svensson på tio år stack upp en liten brunstekt näsa.

– Tyst, lillan, förmanade systemen Sigrid, en vacker flicka på fjorton år med ljust burrhår och långa backfischben. På vintern är ju pappa inte så tidig av sig, men på sommaren är han uppe klockan fem.

– Vi fick choklad av pappa i går, smålog Lisa, mellanflickan på tolv; en mager, bleksiktig vithåring, som såg ut att lida av höggradig blodbrist.

Dessa voro alltså hennes elever. De båda första till synes helt vanliga barn,

den senare med något sjukligt och brådmoget i sina hektiska ögon.

Märkvärdigt nog var detta »stadslika» barn patron Svenssons älskling. På henne slösade han all den kärlek och ömhet han var mäktig.

Märit kände också en plötslig sympati för den lilla bleka flickan och ett obestämt medlidande. Hon tycktes så föga passa ihop med omgivningen, den lilla Lisa.

– Vi stiga väl upp då, förklarade Hedvig, då plötsligt en tordönsröst ekade genom huset:

– Hedvig, Hedvig!

– Ja, pappa, stammade denna och rusade på darrande ben mot de inre regionerna.

– Var har du gjort av min skjortknapp? hördes den stenskramlade rösten alltjämt likt Hamlets faders vålnads.

– Kära pappa, bad och grät en darrande röst, ursäkta, men du själv –

– Jag, jag – jäkla fruntimmer – kan inte hålla reda på en knapp åt en gång – nå i askkoppen – vafför *sa* du inte det då?

– Det var hemskt vad pappa är *arg*, teaterviskade Lillan med kringelflätorna på ända, då dörren öppnades och en underlig figur kom instörtande, inte olik en halvdragen smällkaramell. Det var ingen mindre än husets fader själv, nedantill inlindad i en färgfager randig filt och ovan till bestående av ett eldrött ansikte och två vita skjortärmar, fäktande med en krage och en knapp.

– Fröken, fröken, gallskek patron Svensson, hjälp mig för guds skull – hon därinne, människan, får ju inte fast kragen och jag skall på marknan i Hönsemåla! Se, så, stick in knappen här i knapphålet.

Och patronen stack en röd och svettig tjurnacke rakt under Märits näsa.

Det klack till en smula i guvernanten. Trots sitt vackra tal till katten var hon ännu inte van vid den ödmjukhet, som hennes nya ställning krävde. I hennes öron klingade ännu tandkandidat Jonassons på pensionat Stockholm underdåniga och dagliga bön: – Fröken – – *Märit* – – tillåt mig – kappan! Och nu skulle hon tydligen i stället själv få tjänstgöra som kammarjungfru åt denne randige tyrann. Ej är heller att undra på, om hon fann presentationen litet underlig, ty vid hennes ankomst i går hade patronen varit i staden. Men hur det var, bemannade hon sig med tålmod och försökte med yttersta fingerspetsarna klämma in knappen intill den röda nacken, som icke just doftade Eau de Portugal. Men hennes fumliga försök väckte patronens livliga ogillande.

– Ja, se fruntimmer, fräste patronen och ryckte argt knappen ifrån henne. Till flams och lärdom kan dom nog duga, men har du sitt en enda, som kan sticka in en knapp i nacken på en hederlig karl?

Men då flög sinnet också på vår hjältinna och innan hon besinnat sig, hörde

hon sig själv yttra följande otroliga och vanvördiga ord:

– Det är kanske bäst först som sist, att jag säger patron, att jag inte tänker låta behandla mig alldeles hur som helst, fast jag är i patrons tjänst. För övrigt har jag inte tagit plats här som injungfru utan som lärarinna för barnen.

Utom sig av häpnad betraktade patronen denna sällsynta rebell i sitt oinskränkta herradöme. Men han hämtade sig snart.

– Åhå, har man hört på maken, utbrast han oväntat godmodigt, är fröken en sådan liten arger en! Lilla Andersson, som inte kom tillbaka hit för nerverna, hon sa inte bä en gång. Och vad jungfrurna beträffar, så tänker jag folk som folk. Är jag kanske inte herre i mitt hus?

På detta odisputabla faktum ville inte Märith inlåta sig närmare utan föredrog att övergå till ett annat lika ömtåligt ämne, nu då hon likaväl var i farten.

– Det var en annan sak jag ville tala om, tog hon mod till sig att säga. Enligt moderna skolprinciper ha barnen haft alltför lång lästid. De bli alldeles för uttröttade, ty de ha ju inga kamrater att dela tiden med. Jag tänkte därför korta av timmarna litet. Fröken Hedvig har särskilt bett om det.

Patron Svensson hejdade sig på sin väg mot dörren. Han var nu åter ett laddat åskmoln utan minsta ljusning.

– Aldrig med min fot, skrek han, mera uttrycksfullt än språkligt logiskt. Hedvig, den lollan, vad begriper hon av det! Det blir ingenting av. Jag vill ha valuta för mina 600 skall jag säga fröken, uppriktigt sagt. Man tar inte pengarna i sjön, precis. Mina barn skall lära sig den kängditiång, jag fått arbeta mig till. Därför läses här som förr från 8 till 3 med en timmes middagsrast. Och det rättar sig fröken efter, så länge fröken hör till mitt folk. Och därmed basta.

Efter detta klara besked fann patronen för gott att retirera. Ty det var trots allt något i den där tösens lugna ögon, som kom honom att känna sig en smula osäker i sin makts randiga ylletoga.

Halvt mot sin vilja vände han sig därför om i dörren och tillade med ett bistert leende:

– Det är inte utan, att det är gott gry i fröken i alla fall – inget fjäsk eller hymlande utan rent ut. Det är min musik, det. Så om fröken bara gör som jag säger, så skall vi nog bli vänner med tiden.

Den halvt slutna freden avbröts emellertid bryskt av Karlsson, stalldrängen och ladugårdskarlen, som med andan i halsen kom infarande och ropade:

– Det är två herrar från stan, som skall si på hästar!

– Jösses – Hedvig, Linda, Svea! Var i alla småfåglars namn håller ni hus, när det gäller husets väl och ve? Fort hit med sportdräkten.

Och i en sky av vettskrämda kvinnor försvann patronen åter i det allra heligaste.

Ensam stod Märit kvar och begrundade, vad hon visste om sin nye husbonde, den första hon hittills haft, och vars bekantskap hon stiftat på ett så originellt sätt. Kanske var det inte precis så hon tänkt sig »godsägaren» och »godset», när hon däruppe i sitt goda hem besvarat annonsen. Men hur som helst – hon var inte den, som gav sig över med detsamma för ett misstag och bums tog till reträtten.

Hästhandlaren och godsägaren Viktor Svensson var utan tvivel en mycket duktig karl. Han hade arbetat sig upp från intet, något som hans väldiga, ärriga masurnävar ännu buro spår av. Gud nåde den, som råkade ut för de nävarna i otid! De hade så när skakat livet ur mer än en ovän på tu man hand. Och en gång hade de nästan pryglat den hungrande själen ur en vandrande »ludis», som alltför hårt knackat på dörren en natt, då patron Svensson ville sova.

Men de nävarna kunde också ge ett ärligt handtag åt en vän i nöd, om det behövdes.

Gården hade Svensson ärvt, men intecknad upp över skorstenen, varför han åter mist den. Men han var en sådan, som tog igen det han ville ha. Och han tog igen gården. Som en seg bulldogg tar igen det ben, som man knipit ifrån honom.

Så hade han efter många motgångar slutligen lyckats sätta egendomen på fötter igen och Ödele räknades nu med skäl till traktens mönstergårdar. Dess åkrar och ängar och välskötta rasdjur tålde också att närmare ses på. Särskilt Ödele hästar voro berömda i hela länet och patron Svensson ansågs vara dess förnämsta ardennerkännare. Han reste årligen ut till Belgien och Holland och gjorde stora hästuppköp för hushållningssällskapets räkning. I allt vad han tog sig för, var han driftig och lyckades väl.

Livets finare detaljer hade patron Svensson däremot haft föga tid att befatta sig med. Boklärdom ansåg han endast som onyttig barlast på en redan förut tung skuta och bokkarlar föraktade han med hela sitt djupröda bondeblods förakt för tankens tunna blod. Vad honom själv beträffar, så räckte gott litet jargong och några lämpliga rubriker ur uppslagsböcker till för att imponera på marknadsvännerna. Ty patron Svensson hade lyckligen genomlidit ett par klasser i allmänt läroverk.

Att han därför ville ge sina barn en god uppfostran berodde mest på ett förhastat löfte till deras mor. Sin son skickade han in till staden, men för döttrarna tog han guvernant. Det blev ju så oändligt mycket billigare – en halv dränglön för en flicka med lärarinneexamen var ju tämligen billigt och rättvist, tyckte patron Svensson.

Som ekonomin var hans främsta troslära, hade nog sonen också fått nöja sig med att läsa hemma, om han inte varit den obändiga vildhjärna han var. När den fjortonårige blivande patronen var hemma, skulle hela huset stå på tå, från Hedvig till guvernanten och pigorna. Aldrig lyftes den stränge faderns hand till

aga mot sonen, han som skulle ha gården. Ju hetsigare och mera pockande den långa slyngeln var, desto mera strålade fadern.

Det var ju bara bondeblodet, härskarblodet, som tog ut sin rätt hos pojken.

Annat var det med flickorna. De måste lära sig att blint lyda redan som små för att en gång kunna vara sina män till lags i allt. Bror Nils gav dem god övning.

Först sedan han så när pinat livet ur fem omgångar guvernanter, fick man honom i väg till Lund.

Men vad Märit beträffar var det inte utan, att hon redan som det nu var tyckte sig ha sålt sin förstfödslorett för en nog så tunn grynvälling till den okonstlade patronen.

Nu hörde hon med ens till hans »folk», hon var hans andliga piga, som för en billig penning skulle rykta hans barn. Hon skulle smeta guld över träet och hålla parfym på gödselstacken, ty innerst inne i de fördolda djupen av sin själ trodde dock patronen, att det var finare så.

– Ack, den som vore en häst ändå! suckade Märit.

Men nu var hon det icke, utan bara en flicka, som skulle söka reda på sig själv i ensamheten. Fast när skulle hon hinna och orka med det, sedan hon en hel dag gnuggat vettet ur dessa arma ungar? Det såg sannerligen icke lovande ut för de långa promenaderna och den tysta begrundan i det lilla rummet under taket. I stället för att hamra på sin fattiga själ, måste hon om eftermiddagarna hamra in »Den glade ryttaren» på det ostämnda pianot i de fullkomligt omusikaliska små Svenssönerna, som trodde, att det gick tre toner på en skala. I stället för att upptäcka en ny Märit, skulle hon upptäcka ett nytt språk i sina elevers tyska böcker. Det blev bestämt klenst med hennes åttatimmarsdag!

Åter steg frestelsen upp i henne att sätta sig upp efter den feta grällen och genast köra den raka vägen tillbaka igen.

Den enklaste utvägen återstod henne sedan alltid – att ta plats i en skola, ty slä dank ville hon ej.

Men var det då så mycket bättre i en småstadsskola? Hon tänkte på sina kamraters berättelser från en del flickskolor. Lärarinnorna, om än aldrig så unga, glada och behagliga, vad hade de för ställning i samhället? Bjöd man dem hem som människor, och ej bara för att lilla Karin eller långa Britta skulle få bättre betyg?

Och föreståndarinnan, ja, hon måste oftast tänka på skolans anseende, d. v. s. ekonomi. Hon måste stämma i bäcken och bygga dammar i ån. Var det musiksoaréer måste hon ställa till med kafferep hemma hos sig, för att inte unga fröken Andersson i franska skulle gå upp och dansa på hotellet, ty fru konsulinnan Jonsson höll så noga på lärarinnornas uppförande. Och konsuln,

som donerat till ett stipendium för skicklighet i stickning!

Lärarynnorna, det var det moderna livets nunnor, med livet uppdelat mellan lektionernas botgöring och skrivböckernas penitens. De skulle helst svepa sig i omoderna kläders dok och försona obegångna synder med förfjollshattar och sneda klackar.

Allt det där var mer än nog för att hos de yngre bortta entusiasmen för kallet, om där fanns någon. Nog hade läroverkslärarna det också trångt på många vis, både ekonomiskt och moraliskt, men de kunde dock få gå upp på stadshotellet och höra damtrion Zuidersee, om kassan räckte till och småstadsluften blev alltför stillastående.

Många unga lärarinnor stodo ej heller ut med småstadens oförsynta spioneriväsen utan sökte sig till privatskolor i Stockholm. Men där blev deras arbete ofta dubbelt så ansträngande, medan lönen ej ville räcka till på långt när så bra. När lärarinnorna där en gång under värsta kristiden höjde ett klagoskri, erbjöd man dem ädelmodigt – *matdag*ar i rika familjer.

Nej, när Märit närmare tänkte på saken, hade hon mindre lust än någonsin att stänga in sig för alltid i en flickskola. Tänk, att gå alla de många klasserna om igen, när man väl en gång gått ut dem! Denna plats hade hon endast tagit som en språngbräda ut i livet. Skulle hon nu ge tappt, och vända redan vid första steget?

Åhnej, hon skulle stanna som en ståndaktig tennsoldat. Vem vet, om hon ej skulle kunna lära patron Svensson litet respekt även för sitt anspråkslösa andliga arbete till nytta för nästa guvernant, som skulle så vetande på de magra tegarna i hans barns hjärnor. Hon skulle inte sätta sig och läsa Musset för sin husbonde, men hon skulle söka planta i honom, att det kunde vara lika tungt att plocka bockar i misshandlade skrivböcker som att plocka ogräs i ett potatisland.

Ja, det skulle hon.

Om än hela hennes samtid värderade en maskin, som pliggade skor, bra mycket högre än en »skolfux», som bara pliggar hjärnor.

Hon stod så försänkt i dessa tankar, att hon ej märkte att Lisa länge stått bredvid henne och undrande betraktat henne. Äntligen såg hon upp och märkte flickan, vars milda, blekblå ögon bedjande voro fästa vid henne.

Då kom Lisa skyggt närmare och lade sin magra hand på hennes arm.

– Fröken bryr sig väl ej om vad pappa säger, viskade hon. Stanna hos oss. Fröken ser så snäll ut. Kom!

Och hon förde Märit in i förmaket. På väggen hängde en stor målning av en kvinna, som också såg underligt främmande ut i denna omgivning. Hennes vackra huvud var bakåtböjt av en tung hårkrona och hennes ögon voro milda, drömmande och blekblå som Lisas.

– Det är mor, sade Lisa sakta. Hon var så vacker och bara trettiosex år, när

hon dog.

Märit såg förstulet på flickan. Stackars barn, vad hon såg förfrusen och hjälplös ut i sin svarta, urvuxna klädning, som alltför obarmhärtigt visade de smala benen! Hon måste klappa den bleka kinden.

– Och vi få läsa så mycket, klagade Lisa. Jag blir så trött ibland, det går alldeles runt i mitt huvud, men far vill det.

Kunde hon nännas överge dessa tröttkörda barn, innan hon försökt göra något för dem?

– Var inte ledsen du, lilla Lisa, tröstade hon. Visst stannar jag på Ödele. Gråt bara inte. Jag skall nog tala med far än en gång, så att ni få det litet lättare.

Och därmed beslöt sig Märit för att tills vidare stanna samt att ha »tålamod som sju och en iskällare i magen», såsom det hövdes den sanna Guvernanten.

TREDJE KAPITLET.

Om en reformator till häst, en katekeslektion och en herrelös hund

Trots sitt till synes lidna nederlag, hade Märit således ingalunda uppgivit sina pedagogiska reformplaner. När patronen for bort på en veckas affärsresa, grep hon också tillfället i flykten och gjorde en hejdundrande revolution.

Hon lät barnen ligga en halvtimme längre i sina pinnsängar och gav dem ordentliga raster att andas ut på. Hon förkortade lektionerna till rimlig längd och förlade tortyren på pianot till förmiddagarna.

De stackars utkörda ungarna sträckte på sig som befriade och voro dubbelt uppmärksamma, när det gällde.

Därav uppmuntrades Märit att fortsätta på den nya vägen. Var dag improviserade hon friluftsgymnastik i trädgården med hopp och kapplöpningar och uppmanade flickorna att rida, så ofta de kunde få tillfälle till det på lediga stunder. Dessemellan lekte hon på en vecka i dem så mycket historia, tyska och kemi ur de tunga kurserna, att hon själv blev glatt överraskad. Hon betänkte icke, att det kanske gick så lätt att sopa, för att hon var en splitterny kvast.

Som barn till en hästhandlare voro hennes elever om inte precis födda på hästryggen, så dock ganska hemmastadda där. Var middagsrast togo de sig en liten tur utåt vägen, om tiden tillät. På deras ivriga uppmaningar beslöt sig Märit en vacker dag för att själv uppliva sina svaga kunskaper i den ädla ridkonsten. I brist på riddräkt fingo gymnastikbyxorna duga.

När uppvisningen skulle ske, var hela gården i intresserad rörelse. På kökstrappan stod Hedvig i trasigt köksförkläde och med en degklick på hakan och var utom sig av undergiven förvåning.

– Att Märit bara törs, pep hon och slog ifrån sig med de degiga händerna.

På arrendatorsgårdens trappa stodo drängarna och pigan och flinade i strumplästarna med hela hälen bar.

– Det var en redig fröken, förklarade stalldrängen och ladugårdskarlen Karlsson och lät Märit ta handen som trappsteg.

Så kom hon upp på hästryggen och skumpade i väg, följd av hela uppvaktningen. Elegant blev det inte, långt ifrån, men hon lyckades på ett eller

annat sätt hålla sig kvar och travade oförtrutet på, med ungarna i hälarna. Hon måste skratta åt den härliga figur hon gjorde och hela gården skrattade med åt den livade nya fröken – då –.

På vägen kom en jaktvagn skramlande i vild fart från staden ut mot Ödele. Den svängde om vägkröken – och i vagnen satt patron Svensson, rödbrusig och vresig som alltid efter stadsresorna. En hel dag, innan man väntat honom.

– Vad tusan nu då, var allt vad han i häpenheten kunde få fram. Har ni inte lektion?

– Vi ha middagsrast, förklarade Märít, så pass värdigt man kan göra, då man sitter på ett djur, som prompt skall ner i diket.

Bakom henne sutto de tre flickorna stela som rytтарstatyer på sina hästar och spärrade, förlamade av fasa, vägen för sina dagars upphov.

Vredens rodnad hade nu stigit patronen ända upp till ögonbrynen, så att hans väderbitna ansikte liknade en jättelik tomat, färdig att brista. Andfådd kippade han efter andan och lyckades till slut pressa fram:

– Jag vill tala med fröken sedan, varpå han schasade undan flickorna och i rasande fart körde in på gården.

Inte så litet slokörad vände Märít på sin halsstarriga springare och hoppade beklämd efter husets vredgade herre med barnen tätt efter sig som skrämda kycklingar.

Gården var nu alldeles tom, som rensopad av en jättehand. Endast en dräng stod onaturligt svettig och arbetsam och högg ved och genom fönstret syntes Hedvig, vilt knådande sin deg med håret ned över ögonen.

De fingo själva leda hästarna till stallet och leta reda på stalldrängen, som med misstänkt energi stod och strödde torvströ i en spilta.

– Gud nåde mig, nu var patron arg, må fröken tro, jämrade han sig förtvivlat, när Märít dök upp i dörren. Han, som är rädd om hästarna som om sitt öga. Ju fler han har, desto snålare är han på dem. Den här gamla Svarten är då slaktfärdig för länge sedan.

– Var inte rädd, Karlsson, jag skall tala med patron, lugnade Märít honom med en säkerhet, som hon långt ifrån kände.

Och därpå gick hon dröjande över gården och in i salen, där patronen väntade på henne. Förlägen såg hon ned på den improviserade riddräkten, de blanknötta gymnastikbyxorna från seminariet. Det var inte just i den kostymen hon tänkt sig, att den stora striden mellan barbari och kultur skulle inledas.

Hon visste inte själv, hur flickaktigt käck hon såg ut i sina korta byxkjolar och den trekantiga hatten med kautschukband under hakan. Men patronen, han såg det, han, där han majestätiskt satt vid salsfönstret och väntade på sin uppstudsiga guvernant.

Emellertid hade patronen redan fått av sig pälsen och de tunga stövlarna och fått upp benen på en stol. Efter en titt i det brunmålade skåpet, till vilket han ensam hade nyckeln, hade humöret stigit åtskilliga grader. Det är märkvärdigt, vad hemmalagat vinbärsbrännvin gör den frysande själen gott!

– Stig in, dundrade han därför ovanligt godmodigt, när Märit knackade.

Försiktigt stack hon in näsan i lejonets kula.

– Stig in, fröken, och stäng dörren! Vi ha inte råd att elda för kråkorna på Ödele, brummade patronen ännu en gång.

Då måste Märit in, antingen hon ville eller inte, med gymnastikbyxor och allt.

– Sitt ned, för all del!

Märit satte sig försiktigt på yttersta kanten av en stol och försökte samla sina tankar om den döende kulturen och faran av överkultur. Men den förskräckliga guppningen på Svarten måtte ha omskakat hennes väl övertänkta försvarstal över revolutionen i skolrummet, ty hon fann i hastigheten inga ord. Hon lät därför sin husbonde få första ordet.

– Jaså, fröken är ute och rider olovandes på mina hästar, i stället för att undervisa mina barn, som jag betalar 600 om året för, började hennes härskare med en outgrundig glimt under sina buskiga ögonbryn.

Men denna lilla glimt tände en stor eld. Glömsk av gymnastikbyxor och allt reste sig Märit och höll på rak arm sitt stora revolutionstal:

– Inte ens för lika många tusen vill jag vara den barnaplagare, som patron begär av mig, att jag skall vara. Men vill patron nödvändigt lägga sina barn på en sådan andlig sträckbänk och så småningom ta livet av dem för sexhundra kronor om året, så är det nog bäst att ta en annan guvernant med detsamma.

– Herregud, samma visa som pigorna, mumlade patronen för sig själv och såg på flickan, som om han oväntat upptäckt en huggorm vid sin barm. Vem kunde ha väntat sig ett sådant tal av Guvernanten, hon, som enligt alla traditioner skall vara så kvinnligt kysk och blyg, att »hon i farstun går, när hon sig snyter»? Och här stod nu en senfödd representant av detta släkte och förelade honom ett ovädersägligt antingen-eller. Men byta – så långt ville han inte, att det skulle gå. Av de trettio sökande till platsen, hade Märit haft de bästa betygen och ruter var det ju i tösen.

– Nånå, sade han därför avledande, eftersom lilla självsäkra fröken tror, att det rent av blir barnens död, få vi väl tills vidare försöka med den nya nådens ordning.

– Jaha, ser patron, fortsatte Märit, som nu fick vatten på sin kvarn och ville lysa med sin nyförvärvade pedagogiska visdom, att tröska säd och tröska verb är inte precis detsamma. En hjärna måste vara utvilad för att vara receptiv – –

– Vad för något?

– R-e-c-e-p-t-i-v –

– Ja visst, sade patronen troskyldigt.

– – för att vara mottaglig, fortsatte Märیت oförtrutet sin föreläsning. Rousseau säger – –

– Hm, jaha, jag antar att det var frökens rektor på seminariet, avbröt patronen förstrött och petade sig i örat med en tändsticka. – – Vad innerst – – är han här nu igen, den rackarn! Skall han få gå här och stryka och stjäla mina höns? Hedvig! Hedvig! Ingen har jag i hela huset, som bevakar mina intressen. Man får stjäla allt, vad jag har, mörda och bränna gamle patron, utan att någon bryr sig om det. Men nu skall han dö, så sant jag heter Viktor Svensson!

Skummande av raseri rusade patronen till väggen, ryckte ner ett gevär från en hängare och sprang lätt som en pojke ut på den frostvita gården i strumplästarna, förbi Märیت och Hedvig, som blek om näsan gläntade på köksdörren.

Båda störtade till fönstret. Vad i alla dar skulle nu ske för hemskt? Märیت darrade i hela kroppen. Hade hon verkligen vågat trotsa denne ursinnige gamle man, som en näbbig skolflicka? *Vem* var det, som skulle dö?

Men ute på gården såg hon inte den trasige landsvägsriddare hon väntat, utan bara en stor, tigerfläckig hund, som stod och slickade en bunke vid kökstrappan. Mager och uthungrad till ytterlighet slickade han, som det tycktes, på bara emaljen.

Då hördes ett skarpt skott; den stora hunden hoppade högt i luften och föll ryckande på sidan.

Bara en herrelös hund. Fredlös och jagad hade han strövat på rov mellan gårdarna. Tills han fann sin överman i den gamle patronen, vars vilja och gård man ej ostraffat korsade. Han tycktes verkligen göra processen kort med rebeller. Darrningen i Märitys lemmar ville ej upphöra. Men kanske kom den bara av trötthet.

Nu kom skytten intassande i våta lästar och ställde det rykande geväret i vrån. Den slätrakade bondemunnen var bistert hopknipen och i pannan svällde en tjock åder.

– Jag vill genast höra på Sigrid och Lisa i en lektion i katekes, förklarade han och inte en skymt fanns kvar av det goda humöret sedan nyss.

– Katekes, stammade Märیت förvirrad. De äldre barnen läsa ingen katekes utan den moderna »tros- och sedeläran – –». Skolkurserna – –

– Moderna mig hit och moderna mig dit! Jag vill, att mina barn skola lära sig den rena lutherska läran om Gud och djävulen, som jag lärde i min barndom. Titta här, fröken!

Och patronen öppnade dramatiskt sin tjocka rock och visade på en psalmbok i ena innerfickan.

– Se här bär jag alltid våra härliga svenska psalmer, jaha, vid mitt trofasta svenska hjärta.

Och han slog sig salvelsefullt på det ställe, där hjärtat brukar sitta, medan Märit hastigt hann uppfatta spader kung i en kortlek, som fanns nedstucken i den högra bröstfickan.

– Lillan har vanlig katekes, försökte Märit blidka.

– Nå, låt gå för lillan, då.

Varpå guvernanten och hennes principal gemensamt begåvo sig till lektionsrummet.

*

Lektionsrummet på Ödele utmärkte sig ingalunda för någon lyx. Ett runt, pensionerat matbord, på vilket barnen flitigt utbildat sina artistiska anlag, några nötta pinnstolar, på vilka deras fötter ristat otåliga märken för de långsamma timmarnas minuter. Ett dockskåp med invalidiska och övergivna dockor och en väggklocka, som envisades, att sakta sig fem minuter i timmen. Se där inredningen. Genom fönstret hade man utsikt över stallbacken, där dvärgtuppen stod på ett ben och sökte mäta sin ynkliga lilla målbrottsröst med den förföriska Leghornstuppens hjältetenor.

Över själva rummet något kallt och tomt och moderlöst. Ej heller utsikten kunde just kallas uppmuntrande.

Vid bordet sutto barnen uppradade som trädockor. Sigrids ljusa burrhår slokade av ängslan, medan Lillans kringelflätor förfärade reste sig på ända, när de upptäckte fadern.

– Tag fram era räkneböcker, Sigrid och Lisa! Du, Lillan, skall ha katekes, sade Märit med så pass myndig guvernantsröst hon förmådde åstadkomma.

Vid denna fasansfulla upplysning svalde Lillan i hastigheten de två bröstkarameller hon gömt bakom en trasig kindtand. Så fick hon syn på sin frökens underliga toilett och kom i ett oemotståndligt skratt. När hon så med våld skulle tränga det tillbaka, kommo tårarna lika kvickt och sköljde som en vårflod över hennes kinder och tvättade den lilla tjuvpojksnäsan nästan ren.

– Tyst, lillan, skrek patronen och slog oväntat sin väldiga näve i bordet, mitt på en gumma i rödbläck av den förra guvernanten.

Lillan tystnade plötsligt i en hickning.

– Nu börja vi, sade patronen och satte sig i en stol, som häftigt knakade under tyngden, men ej vågade annat än att hålla.

– Jaha, jaha, sade Märit nervöst och bläddrade i katekesen. Här ha vi det. Läs upp andra budet, Lillan!

– Du skall – – började Lillan, halvkvävd av tårar och bröstkaramellsmet. Du –
– skall – – icke – – missbrukar – –

– Var i Herrans namn är flugsmällan? for patronen häftigt upp. Det behöver väl inte för jösse namn vara så mycket flugor i rummen, nu när det är höst! – Nå, här är den. Det är bra, mitt barn, fortsatt du, medan pappa tar några små flugor. För det budet håller pappa särskilt styvt på.

Och patron Svensson reste sig knakande och smög på knarrande tå bort till andra väggen, där en praktfull spyfluga kalasade på en smörfläck.

– Pang. – Ditt sakramenskade odjur, nu fick du så du teg!

– Ett bibelspråk, Lillan, uppmuntrade Märnit, allt nervösare.

– Ditt tal skall vara ja, ja, nej, nej, kom det stackato från Lillan. Vad därutöver är, det är av ondo.

– Det är rätt, Lillan, berömde patronen. Men sitt stilla, sitt stilla för fasen, fröken, så får jag ta flugan på kragen! Det budet är något som barnen behöva lära sig. Om jag kunde begripa, var de få alla sina uttryck ifrån? – Och patronen försökte klämma sig fram bakom dockskåpet. – Nå, vill du hålla dig stilla, din sabla serpentindansös! Pang!

– Vad därutöver är, det är av ondo, vevade Lillan åter ur sig som ett repeterur.

– Ja, det är förbanke mig sant, bekräftade patronen och kröp som ett tungfotat paleontologiskt urdjur under soffan, där den sista flugan frusen satt och drömde om sommarens glada kabareter på ladugårdsväggen. Katekesen, den sitter i en, sedan man var barn och har hållit en i tukt och herrans förmaning hela livet ut. Vad vore väl gamle patron utan den? – – – Aj, fasiken, mitt huvud! Varför sa ni inte, era jäkla hoppetossor, att den förblånade soffkanten var i vägen? Lillan, spring efter en kall kniv! Fröken, badna på med en våt handduk! Så går det, när man själv måste hålla ordning och reda överallt i sitt hus och tänka på både ungar och flugor. Men nu får det min själ vara nog.

Och med en blöt handduk virad i en ståtlig turban kring sin eldröda panna, avtågade patronen majestätiskt till sitt eget rum.

Lektionsrummet andades åter, en lång befriande suck.

Sigrid och Lisa sågo upp från sina räkneböcker, i vilka de med sitt hjärteblod lyckats räkna ut, att sex procents ränta på en million bibelspråk var ett hundratal döda flugor och en avbruten flugsmälla.

Och Lillan fick läsa: »Nu tackar Gud allt folk», varpå hon fick rast och två nya bröstkarameller.

Först efter ännu ett par timmar hade skolplugget på Ödele kommit något så när i sina gamla gängor igen.

Men på sitt rum låg patronen för nedrullade gardiner och sov ut efter striden med en Allehanda över ansiktet.

FJÄRDE KAPITLET.

Om självrannsakan, om stjärnor och spådom, goda vänner och trogna grannar

Ute skvalade höstregnet i dagar och veckor. Envist som synden rann det i frätande tårefloder över åkrar och leriga vägar och plöjde djupa fåror av grämselse i slättens gråa ansikte. Gammalt och härjat tittade landskapet in genom dimmiga fönster, som en åldrad själ genom skumma ögon.

När man mötte den blicken, blev vardagssläpet så slitande grått och söndagsvilan så sövande tung.

Så hade det regnat nu vecka efter vecka, så regnade det också denna oktoberafton.

Märit satt vid skrivbordet och skulle programenligt njuta av sin dyrt förvärvade ensamhet. Om benen hade hon lindat en filt och på fötterna hade hon galoscher för golvdraget.

På soffan låg som vanligt hennes tyste förtrogne, den gamle katten, och sov en senfången rätta av sig.

Märit var sålunda på allvar hänvisad till sig själv. Nu gällde det att utnyttja tiden, ty det gick fortfarande trögt med bekantskapen med det egna jaget. Och här satt hon nu och jagade förgäves efter sina vilsna tankar. Nå, hon fick väl vänta tills de frivilligt kommo flygande och satte sig kring kakelugnen, där en sur brasa och hennes gamla blåa sommarhatt falnade ned till fallfärdiga herrgårdar.

Det var förfärligt, så det drog i den gamla kåken! Det hjälpte inte, att Märit var vecka offrade åt elden de glödande breven från tandkandidat Jonasson, där hon ömsevis hette »fröken» och »grymma drottning, kom tillbaka». Trots kandidatens brinnande ande, var och förblev rummet lika kallt som hennes känslor för honom. Hon hade till slut ingen annan råd än att plocka fram hela sin yllegarderob. Värst var det med nätterna. Då sov hon i morgonrock och strumpor med täcke, två filtar och en aftonkappa över sig.

När hon så tinat upp så pass, att hon kunde somna, hände det ofta, att hon väcktes av råttorna.

Råttorna voro, utom guvernanten, de enda bokintresserade på herrgården. I en

stor skrubbd bredvid Märitys rum hade de sitt bibliotek av kryddade franska romaner och gamla årgångar av »Rationell svinavel». Sin bibliotekstid hade de tydligen på natten. När hela det övriga huset sov, släpade de oförtrutet böckerna fram och tillbaka över golvet och gnagde i sig vetandet med starka gnagartänder. Ibland uppstod det strider mellan den estetiska och den praktiska visdomens representanter. Men på det hela taget höllo de ihop, ty de voro alla svartråttor. Så gammalt var Ödele.

Mången gång vaknade Märity vid en kraftig duns alldeles i närheten av sitt huvud och kröp halvvaknen in under täckets källarvalv för att undvika »bomben». Men när hon förstod, att det bara som vanligt var råttorna, låg hon i stället vaknen en timme och väntade spänt på något litet och ludet, som kvickt skulle komma kilande över täcket. Det kom aldrig, men det kunde komma.

Till och med på dagen gjorde de sig påminta. Någon gång under en lektion kunde de höra ett skrapande i taket. Det var en råtta, som anmälde sig som intresserad åhörare.

Då kände sig Märity nästan smickrad över besöket, ty det är dock inte alla råttor här i världen, som fått sig ett kapitel av Selma Lagerlöf.

Men Sigrid, som var ett barn av sin fader och tyckte, att även den lärdaste råtta endast tär i mjölbingen, gick resolut upp på vinden och gjorde ett dödligt slut på dess vetgirighet.

Men nästa natt var den litterära balen lika livlig ändå i garderoben. Och Märity var därför ofta endast halvsövd, då hon på morgonen stack foten utanför täcket, som man gör det i ett kallt bad för att mäta temperaturen.

Sedan var det att komma i kläderna med fart, medan andedräkten överallt gick före likt en materialiserad astralkropp. Det kunde väl i all sin dar inte vara det förargliga självet, som gick omkring och spökade för att hämnas?

Vad det nu var, så ramlade det sömndrucket tillsammans med henne utför trappan till salen, där barnen huttrande och blåfrusna väntade kring vällingen. På den följde så lektion på lektion i det iskalla lektionsrummet, som först efter många övertalningar lät beveka sig till några graders högre temperatur. Så hade det nu gått i flere veckor i slöaste enformighet.

Hur hon än stretade emot, lade sig denna slöhet förlamande över både henne och barnen. Kvasten var inte längre ny. Den började lämna sopor här och där i vråarna. Det nya schemat var också redan gammalt. Vad har man för glädje av en reform, som gått igenom, då man hör till oppositionen?

För var dag återvände hon verkligen ett steg närmare till »naturen». Hon kände en allt starkare förståelse för gårdens kor, som feta och skinande dag efter dag tåligt idisslade åt sina fyra magar. Och vem kunde ha anat bara för en månad sedan, att hönsen hade en så intressant psyke?

Hos många av hönorna fann Märit likheter med sina bekanta. Där var en liten mager höna, som såg ut att ha pingsné och som alltid sprang och vaktade och schasade de andra. Det var hennes föreståndarinna. Och den stora granna Leghornstuppen, för vilken alla hönorna döende vände sina vitögon ut och in, det var »Den store läraren», för vilken alla flickorna, även de världsligaste, valde kristendom.

Men den lille dvärgtuppen med den ynkligt hesa rösten, vem var han väl annat än den arme Jonasson, när han övade in sitt nya sångsystem?

Och hönan i hans följe, det var en alldeles kolsvart en, som satte näbben i vädret trotsigt och utmanande i stället för att ödmjukt plocka mask åt sin herre. Gick den övriga skocken åt höger, så sprang hon åt vänster och gapade i luften, som om den gick att äta. Var det solsken, satt hon i en vrå och kurade, medan de andra solade sig på backen. Och kröpo de andra undan för regnet, så stod hon och fånade mitt i slasket. Med den hönan fann Märit en sorglig likhet i sig själv. Ty när hon av en underbar händelse fann ett korn, såg hon ut att inte veta, vad hon skulle göra med det.

Precis så satt nu Märit här med sin stolta ensamhet och visste rakt inte, vad hon skulle göra med den. Hon tyckte, att den satt i knäet på henne som en tjurig barnunge och att hon inte fick ett förnuftigt ord ur den.

Vad det var tyst i det ensamma huset! Inte kunde man väl höra rösten i sitt inre, när det var så tyst! I stället för de snillrika och mogna tankar, som med ens bort falla ned i ljudlöshetens tomma strut, kommo alltjämt tjugtals med dumma och meningslösa infall utramlande likt sådor och boss.

Hade hon verkligen lärt känna något av sig själv på dessa veckor, så hade hon aldrig i sitt liv gjort en så tråkig bekantskap, tyckte hon. Hon var rent ut sagt utled på allt, som hette Märit Grahm.

Föga anade vår filosof, att hon med denna upptäckt kommit en bra bit in på självvrannsakens svåra väg.

Inte ett ljud, annat än de murkna väggarnas knäppningar! Förtvivlad reste sig Märit och kastade filten i soffan. Därpå gick hon till byrån och hämtade en näsduk. Men när hon skulle stänga lådan, överraskade hon sig själv med något oerhört. Innan hon visste ordet av, hade hon böjt sig ned och bitit i lådkanten, två hårda, djupa märken.

Skamsen gick hon tillbaka till sin vrå. Vad i all världen kom åt henne, åttaklassiga, »bättre» flickan? Att bita som en gammal krubbitare i patron Svenssons stadiga, hemmagjorda möbler?

Nej, hon måste höra en röst i kväll, om så bara sin egen! Och därmed gav hon katten en omild puff, så att han vresig for upp och fräste.

– En biktfader får aldrig visa humör, förmanade Märit.

– Hör nu på, min vän, började hon därpå. Det var en gång en vis man, som sade: Känn dig själv. Men han gav visst inget recept på hur det skulle gå till. Sannerligen tror jag inte att den riktiga Märیت och jag ännu ej ens lagt bort titlarna med varann. I alla fall ha vi ohyggligt tråkigt tillsammans i kväll. Du, som kan trolla, skaffa hit en talbar människa åt mig! Finns här inga trevliga grannar på den här släta slätten?

Och gamle Måns spann och trollade och trollade och spann, så gott han kunde. Men ingen levande människa steg ut ur väggen till den ensamma flickan.

Hon försökte då själv erinra sig, om hon sett till några tecken till ett lovande umgänge i det närmaste grannskapet.

På sina promenader hade hon emellertid hittills endast mött bönder, som foro från eller till marknaden och »gästgivarens» på gården strax intill. De kallades så ännu, fast den ej längre var någon gästgivaregård, utan blott en större bondgård.

Utom »gästgivaregården» fanns ingen större gård strax i närheten utom Aneby herrgård, vars vackra tvåvåningsbyggnad lyste så inbjudande mot henne genom allén. Många aftnar hade Märیت redan stått vid grindstolpen och tittat upp mot de upplysta fönstren. Hon visste, att där uppe fanns en ung guvernant som hon. Men på Aneby var än så länge portförbud, ty de minsta barnen hade difteri.

En mil därifrån låg det stora Älgholma, om vilket Märیت dock föga visste. Någon annan granne än lantbrukaren Johansson på Torpa, som sades skola bli måg i huset, fanns sedan ej, så vitt hon visste, på ett par mils omkrets.

Nej, hon var ensam, ensam! Och så här på avstånd tedde sig med ens alla dem hon lämnat, vänner och kamrater, oersättliga och felfria. Hon hade varit högfärdig och trott sig för mer än dem, det var vad hon varit, hon med sina eremitidéer! Om själva kandidat Jonasson uppenbarat sig i kväll, skulle han fått ett leende, som han aldrig drömt om.

Då klampade och stampade det plötsligt i trappan. Det tisslade och tasslade som en hel råttfamilj och slutligen hördes en tveksam knackning.

Ungarna, tänkte Märیت med lättnad.

Det var visst inte ovanligt, att de besökte henne på rummet, men hittills hade hon ej sett det med någon vidare förtjusning. Hon tyckte sig ha gudi nog av dem på den långa dagen. Men i kväll var hon dem uppriktigt tacksam.

– Stig in, sade hon, och Lillan stack försiktigt in huvudet. Med sina pigga, bruna ögon hade hon redan hunnit uppsnappa, att fröken fått en låda hemifrån med posten.

– Få vi komma in? parlementerade hon.

– Ja, kom ni!

– Det var ett ord i tyskan, som jag inte förstod, fortsatte underhandlaren listigt, medan hennes spelande ögon redan hunnit leta reda på knäcklådan, som stod på

byrån.

– Är det frökens pappa, frågade Lillan inledande, för att få ett ärende dit bort. Märیت bejakade släktskapen med sin hundra gånger tåligt förevisade fader.

– Och det där, är det frökens fästman?

Olyckan var, att valet råkade falla på den alltid olycklige kandidat Jonasson som student, halvkvävd under Filipstadsflickornas beundran i rosenform.

Nu föll han huvudstupa som en gnista i allt det torra fnöske, som hopat sig i hennes själ.

– Ge mig porträttet, Lillan!

Småle åt en sådan där egenkär idiot ens om man höll på att dö av tråkighet? Nej, det hade hon väl aldrig kunnat tänka!

Och med plötsligt återuppvaknad energi rev hon ut den arme kandidaten ur ramen och kastade honom obarmhärtigt på brasans sista glöd.

Det var som om hon med detta eldoffer lyckats beveka ledsnadens demon, ty hennes dåliga humör var med ens försvunnet.

– Nu, barn, få ni äta så mycket knäck ni orka och så skola vi ha en hemafton, sade hon därpå till de häpna eleverna, som ju ej kunde förstå offrets rituella betydelse.

– Hemafton, vad är det?

– Jo, det är – – det är – – bruka ni aldrig sitta och sy och sådant där?

– Nä-hä – –

Då skall vi börja nu i kväll. Ni få sy, jag skall klippa pappersdockor åt er och du, Sigrid, får läsa högt.

Och barnen stormade förtjusta nedför trappan.

Långsamt följde Märیت efter för att börja en ny fas av sitt liv på Ödele.

*

När Märیت kom ner, sökte hon först upp Hedvig och fann henne slutligen i köket, där hon satt och gäspade över en gammal Allers.

– Skall inte Hedvig komma in och sitta och sy med oss? frågade hon husets dotter, som nu utbytt sommarstassen mot en svart- och vitrutig blus av ylle.

– Joo, ursäkta, men jag syr så litet, stammade denna förvirrad och knäppte en knapp i blusen. Men jag stickar förstås strumpor åt far.

– Det bästa är gott nog, tyckte Märیت och drog henne med sig.

I dörren till salen hejdade Hedvig henne och viskade: – Jo, ursäkta, men skulle inte Märیت kunna skoja upp Linda litet? Hon har tandvärk och är vid så dåligt humör, att jag rakt inte vet mig någon levandes råd.

Linda var köksan i huset och hade reda på det också. Hon var fyrtio år med ett

förflutet. Det förflutna kunde emellertid nu försörja sig själv och Linda hoppades åter på framtiden.

Ingen koketterade för de unga drängarna som hon och ingen hade så brått att tvätta sig och borsta sina få tandstumpar om lördagskvällarna som hon. Men när hon sedan kom hem litet på nattkröken, var hon ofta vid dåligt humör och talade om »tråkigheten på landsbygden», som hon läst i tidningarna om.

Men om tråkigheten på landsbygden visste däremot patronen ingenting, ty de tidningar han höll, »Åköpingsbladet», »Den mindre svinuppfödaren» och »Ardenneren», talade ingenting om sådant.

Däremot höll han på tukt och sed enligt gamla tiders begrepp och sökte inplanta dem i »pigorna». Följden var, att han aldrig kunde behålla någon jungfru, förrän han i Linda fann sin överman.

När hon en lördagsnatt kommit hem klockan två och på söndagsmorgonen gett honom bränd välling och rå potatis, begav han sig i hela sitt majestät ut i köket för att läsa lagen för henne.

Men det skulle han inte ha gjort. Hade han aldrig förr stuckit huvudet i ett getingbo, så gjorde han det nu. Och så utskälld blev han, att det sved i öronen en vecka efteråt.

Så fort han försökte sticka in ett ord, högg Linda in på nytt och överröstade alldeles hans mullrande bas med sin gälla diskant. När patronen till slut måste hämta andan, blev Linda ensam herre på täppan och gav på fem minuter i rasande tempo sin husbonde en sådan mängd värdefulla upplysningar om honom själv, hans karaktär, vanor och familj, att han fann för gott att retirera.

– Å si det ska jag säga patron, att jag får när jag vill en mycket finare plats med W. C. å bio å inga herrar har jag sitt, som ligger med stövlarna på sig i sängen. Å nog kan jag gå för all del å patron får ta sig en annan!

En annan, hit, långt ut på landet. Det var minsann inte så lätt. Det var skillnad på en guvernant och en duktig köksa. Ty laga mat kunde Linda, när hon ville.

Så blev slutet på visan, att patronen i stället för att någorlunda trösta henne för tråkigheten, fick ge henne en tia mer i månaden än som ansågs skäligt åt guvernanten. Och Linda stannade och utnyttjade sin seger i ett oinskränkt herravälde i köket, som stundom urartade till skräckvälde.

Som Linda ropade, så svarade Svea, husjungfrun, en adertonårig skönhet med rapp tunga och rött hår. Højde Linda en tia, så højde Svea en femma. Och kom den första hem klockan ett, så kom den senare hem klockan två.

Med sina aderton år var hon dock en ständig stötesten på Lindas kärleksvägar och de kunde därför på inga villkor dra jämnt.

– Isch me dej rälia röa jänta, skrek Linda och vände en plåt i ugnen, så det dånade. Tror du inte jag såg, hur du kysste'n Axel bakom grishuset. Inte kan jag

då förstå, vad kararna sir på en så'n blekgräddad bulla som du.

– Ja, nog finns det väl mer att si på än på en ugnsraka som du, replikerade Svea snabbt och fortsatte att locka håret på griffeln, så att ansiktet till slut stack fram som ur en brinnande buske.

Det var åter lördag, men Linda hade tandvärk, vilket ingalunda förskönade hennes naturliga fysionomi. Hon slets nu mellan sin svartsjuka och sin fåfänga som mellan två vilda hästar.

– Skall du ut med Karlsson? slapp det till slut ur hennes plågade hjärta. Är det dans borti Åby, på låschen?

– Tror du en går till dans med tockna gamla spattiga krakar, när det finns pojkar med fläng i bena? hånade Svea och drog på en körsbärsröd sidenblus, som svor riktiga kötteder mot eldhåret.

– Lagg du gröt på kind', fortsatte hon, så kanske Karlsson kommer in och ger dej en puss. Ajöss med dej, Linda, ska' jag hälsa'n om jag råkar'n?

– Ge dej i väg, din lea röspotta, fräste Linda och kastade en bränd bulle i grismaten.

Hedvig, som satt vid köksbordet och med sina slöa, bruna ögon beundrande hängde fast vid en vacker bild i Allers av de femton siamesiska kronprinsarna i jaquette och hög hatt, lade sig inte i jungfrurnas gräl. Hon var så van vid, att man inte fäste sig vid hennes närvaro. Det hon inte ville höra gick henne förbi, och ofta det hon ville höra med förresten.

Det var då, som Märit kom med sitt förslag.

– Skoja upp Linda litet, viskade Hedvig ännu en gång bevekande.

Märit hade verkligen lyckats vinna Lindas bistra kosackhjärta genom att lägga »stjärnan» och »långa raden» för henne på måndagsaftnarna, då Linda var melankolisk och vidskeplig.

Beredvilligt vände hon sig därför mot Linda, som uppriven stod med huvudet inne i ugnsluckan på utkik efter den sista bullen, och frågade: – Skall jag lägga »brudsängen», Linda?

– Ja, kära hjärtanes, fröken lilla, pep Linda förtjust och drog ut plåten så hastigt, att bullen föll i golvet. Brudsängen, ja, den går ju alltid sönder för mig, förstås. Men kanske fröken lyckas den här gången. Vänta nu bara – – sitt där vid köksbordet.

Och sedan hon nödtorftigt sopat av bullen, stoppade hon in den till de andra, som lågo och पोste under den gamla randiga filten på köksängen.

– Se här, fröken lilla, den är åt fröken, för det hon sa om Karlsson sist, viskade hon därpå hemlighetsfullt och lade en extra fin med socker och mandel på bredvid den smutsiga kortleken.

– Nu skall Linda dra färgen, sade Märit, sedan hon med något besvär lyckats

blanda de trasiga korten.

– Asch, det behövs väl inte, fröken lilla, blinkade Linda. Karlsson och jag gå ju i hjärter, vet jag, särskilt Karlsson.

– Nej, men se, Linda. Vännen kommer till huset. Där är vägen, en liten vattuväg. Och en aftontraktering och tre åttor med bestämmelse.

– Så fröken säger, pep Linda upprörd.

– Ja, och står inte bröllopskortet rakt över huvudet på'na, Linda, broderade Märnit vidare. Nog får jag väl komma på Lindas bröllop, säg?

– Ja, si lilla fröken skall då vara brudnäbb, myste Linda och makade schalen över huvudet bättre till rätta.

– Men akta sig för den ruter damen där bakom kungens rygg!

– Ja, hon sir fali' rö ut, tyckte Linda menande.

– Och spader ess upp och ner. Aj, aj, vad skall Karlsson säga om det?

– Åh, han kan väl ente misstöcka, att en är provader av livet. Men – – bara vara logner, så ordnar det signock, det har alltid varit Lindas recept.

I detsamma knackade det på dörren och in steg Karlsson, dyvåt och generad, för att få sig en kopp kaffe och litet vänligt bemötande, helst i form av färska bullar.

– Stig in, stig in, Karlsson, strålade Linda och kastade schalen på bakkbordet och log med hela sitt sneda ansikte. Nu skall han få Jonssons extra blandning med dopp. Och så skall jag sjunga för honom och fröken.

Och sedan Linda satt fram kaffet, sprang hon efter gitarren, som hängde bredvid spegeln i rött sidenband och var ett minne från den tid, då hon var i staden och var ensajn i frälsningsarmén.

Så satte hon sig på vedbänken, drog ett tag med hela näven över strängarna på en gång för att få litet effekt och stämde upp i den ljusaste falsett:

Den blomsterprydda gondolen gled
utöver Älvsborgs böljor ned.

Det var så hemskt i den mörka natt.

En kvinna skön vid rodret satt.

– Ta »Lejonbruden» i stället, föreslog Karlsson, som hade föga sinne för den alltför blomsterprydda romantiken.

– Se, Karlsson tycker om det modiga, förklarade Linda. Men se fröken, som är ung och glad, hon tycker om kärlek och sån't. Den här är så vacker och sorglig.

Och med några glidande mollackord av eget fabrikat övergick Linda till följande patosfyllda kväde:

Takla skymdar glad till Tyckes möte

ERIK SKYNDAD GLAD OM ERIKS MÖTE,
full av kärlek, tro och kärleksglöd.
Hon lade sällt sitt huvud i hans sköte,
men detta blev den unga jungfruns död.

– Nu får fröken spela »Söderlund» för oss därinne på pianot, föreslog hon därpå,
då ej Karlsson tycktes vilja tina upp i Märits närvaro.

»Söderlund» var en av de enkla Orfeustoner, med vilka Märit förut lyckats
besvärja Lindas underjordiska humör. Hon gjorde därför som Linda ville, drog
Hedvig med sig in i salen och lämnade de unga två i köket åt sig själva.

*

I salen väntade barnen otåligt med papper och sax. Hedvig drog fram en jättestor
grå strumpa och satt sedan och smånickade över den, medan Märit började
klippa pappersdockor, som hon lovat. Då och då iakttog Hedvig hennes
förehavande, i det hon tankfullt petade sig med strumpstickan i örat.

– Klipp, fröken, klipp, ropade barnen. Först vill vi ha en guvernant.

Och Märit ritade och klippte *Guvernanten* med kanonlockar och glasögon,
krinolin och en väldig pekpinne, och hon uppväckte stor förtjusning.

Men så fick hon befallning att rita till en fästman åt guvernanten. Vem tror ni
det blev?

En kraftig gestalt, en skarp profil. Häpen betraktade hon sina händers verk.
Fullkomligt omedvetet hade hon ritat dit den originelle främlingens drag.

– Sannerligen tror jag inte det är doktor Haller, sade Hedvig och kliade sig
med strumpstickan på näsan.

– Doktor Haller – – vem är det?

– Åh, han är lärare vid samskolan i staden, upplyste Hedvig. Erik hade
honom, då han gick där. Han tyckte så mycket om honom, för han brukade lyfta
småpojarna på rak arm och snäll var han ändå.

– Jaså, har han varit länge där?

– Jaa, i en fem, sex år minst, sade Hedvig, för vilken begreppet tid alltid var
vagt och flytande.

– Kanske han brukar vara här ute någon gång? frågade Märit med ett svagt
hopp.

– Neej, visst inte – – doktor Haller lär förresten sällan gå bort – – håller sig
visst mycket på sin kant, fortfor Hedvig, som tycktes ovanligt väl underrättad i
fallet Haller.

Under samtalets gång hade Märit bättrat på sin hastiga skiss. Hur det var, fick
hon fram både drömdraget över ögonen och den viljestarka hakan. Försiktigt

klippte hon ut bilden.

– Den dockan vill jag ha, skrek Lillan, men Märit lade hastigt handen över papperet.

– Du skall få en annan docka Lillan, sade hon och kände själv, att hon rodnade. Doktor Haller är nog inte en docka för små flickor att leka med. Och behändigt lyckades hon sticka ned dockan i sin blus.

– Ursäkta, men Märit, som kan spå, hon kan väl också psykograf? kom det oväntat från Hedvig, som i fulla fem minuter suttit och drömt med strumpstickan i örat.

Ivrigt grep Märit denna undanflykt.

– Joo då, hur så?

– Jo, ursäkta, men det var något jag gärna skulle velat veta, kom det alltjämt dröjande från Hedvig, medan en bjärt rodnad steg uppåt den rynkiga halsen. Barn, ni kan gå in i barnkammaren och leka, befallde hon därpå med så ovanlig bestämdhet, att de genast lydde.

– Det skall vara en tallrik och ett papper, sade Märit, och gjorde beredvilligt i ordning hela den mystiska apparaten; skrev siffrorna och alfabetet runt papperet och satte ett märke på tallriken, som de båda skulle hålla händerna på. Det tycktes vara en kväll i sejdens tecken.

– Fråga nu, Hedvig, uppmanade Märit.

– Nej, ursäkta, det var just ingenting, skruvade sig Hedvig och bad åter om förlåtelse, för att hon fanns till.

– Åhjo, visst var det någonting, uppmuntrade henne guvernanten.

Men först efter mycket skruvande och många ursäkter kröp den stora frågan ut ur Hedvigs mun.

Den arbetsnötta handen på tallriken darrade och äntligen kom det tveksamt:

– Kommer – paus, kommer – paus – men så pressades namnet oemotståndligt fram, – *Johansson* snart hit?

För första gången måste detta trogna hundhjärta i ord ge uttryck åt vad det burit på i snart tio år.

Johansson var i själva verket närmaste grannen utom gästgivarens och ägde en liten präktig gård neråt slätten till. Som han var och endast utgav sig för att vara bonde, sågs han över axeln av traktens »godsägare», från vilka i grund och botten patronen icke utgjorde något undantag. Men för varje år som gick, utan att någon annan friare syntes till, uppmuntrade han allt mer Johanssons obestämda planer på att bli måg i huset och till slut lärde han sig att uppskatta hans duglighet och redbarhet och tog honom under sitt beskydd.

Och Johansson tänkte nog en vacker dag visa sin tacksamhet genom att ta hand om Hedvig och hennes morsarv. Men han bodde inte för ro skull på slätten,

där Gud ingen brådska skapte. Han var dessutom åtskilliga år yngre än sin utvalda. Han gick därför i godan ro år ut och år in som barn i huset på Ödele, drack patronen till i hans bästa vinbärsbrygd och gav Hedvig en och annan vänskaplig klapp, då patronen låtsades vända ryggen till, för att hålla dem båda varma.

Och Hedvig. Hela sitt varma, försmådda hjärta hade hon gett denne den förste, som visat henne någon verklig vänlighet. Hon älskade Johansson med snus och allt lika rörande varm och rent som ett barn den gode guden. Hon lät honom bära hela korgar med trasiga strumpor till Ödele och satt sedan afton efter afton med ett jättelikt håll över stoppsleven. Många gånger hade hon också under dessa år med stoppnålen fått träda sina och hans lyckotrådar till en drömväv, som ej endast skulle hålla Johanssons rebelliska hälar kvar i strumporna, utan även honom själv med ännu starkare band.

Och Johansson tog strumporna och tackade med en klapp. Så satte han dem på sig och gick på i ullstrumporna både ute och inne, tills där fanns ett nytt jättehåll att stoppa och drömma ljuva drömmar över.

Psykografen gjorde just en betydelsefull sväng bort mot J:et – – då ett kraftigt vagnsbuller hördes på vägen och hastigt närmade sig uppåt allén.

– O Gud, pappa, ropade Hedvig förskräckt. Jag känner igen giggen. Han får inte se det här. Han tycker det är syndigt. Det är två vagnar, det är främmande med. Hjälp mig, för allt i världen, Märit!

Hur de sprungit om varandra som yra höns, kom allting till slut på sin rätta plats. När patronen rullade in på gården, kunde han följaktligen genom det upplysta fönstret njuta av den uppbyggliga synen av Hedvig i full fart med sin strumpa, medan Märit föreläste ur »Livet på landet», i all hast hämtad ur patronens magra bokskåp.

*

Kort därpå stampade det och dånade i förstugan som av en hel buffelhjord och patronens röst hördes utropa: – Stig in, stig in!

– Hör du, Hedvig, skrek han sedan inåt salen. Här är tre gubbar, som vill ha något i pälsen. Jag hittade Älging och Nyberg vid Anebys vägskäl och Johansson, den stackarn, gick som en vägapil i smörjan ner vid slaktarns. Och då förbarmade jag mig över dem och tog dem med mig hit ner till Ödele. Och nu skall du i rödaste rappet göra i ordning en supé, som kommer Älging att blekna av avund och din vän Johansson att bli ännu rödare än han är av förtjusning.

– Men, pappa, ursäkta, men Linda – – försökte Hedvig teaterviskande parlamentera.

– Jag ger fadren i din Linda, förklarade patronen högljutt och sköt Älging och Nyberg in i rummet. Hälsa och säg henne, att jag skall lida henne, jag, om hon inte lägger sin svarta själ i hönssåsen!

Patron Svensson kom från staden och doftade glädje och mod och fruktade tydligen varken Linda eller hennes mormor längre.

– Se här, Älging, skall jag presentera dig för vår nya guvernant. Det är en liten arger tös, så akta tassarna! Jag skall säga er, fröken Märith, ni skall också akta er för den karlen, han har till specialitet att förvrida huvudet på guvernanter och hushållsfröknar, så gammal och gift han är, och förresten på alla kvinnor han träffar på.

Åhå, en slättens Don Juan, då hade ju hennes huskatt inte trollat ihop det så illa ändå till slut. Inte för att hon var rädd för egen del, men det kunde ju vara roligt att se, hur ett sådant underdjur var beskaffat.

Men när Märith såg upp på den så öppenhjärtligt föreställde, måste hon frapperas av hans originella utseende, som var som helst skulle väckt uppmärksamhet. Det ungdomliga ansiktet under det stålgrå håret, de tunga, trötta, liksom förstenade ögonen och det livliga, spefulla leendet bildade sällsamma kontraster. Slog han ned ögonlocken över de kupiga, stengrå ögongloberna, var han i allt en bild av den tröga slättbon. Men drog han den magra, nervösa handen upp genom håret och spände ögonen i den han talade med, medan det snabba ironiska leendet drog likt en försvinnande glimt över dragen, blev intrycket frappant livfullt. Den långa, gängliga gestalten bar upp den välsittande kostymen av en gråmelerad, obestämd färg med en viss ledig nonchalans, som tydde på resor och världsvana.

– Jag tycker, att fröken i stället bör akta sig för bror Svensson, sade han litet nonchalant. Han har redan haft två fruar och kan väl hinna med den tredje, varefter han med en lätt axelryckning steg in i patronens rum för att hälsa på Hedvig, som upprörd och lyckostrålade redan skramlade med groggbrickan borta vid soffan.

Patron Svensson blev ännu rödare i sitt redan förut eldröda ansikte, men svalde tyst förtretet. Älging var nämligen en av de få människor han bar respekt för och han inlät sig aldrig i ordstrid med honom. Ty han visste, att han säkert skulle dra det kortaste strået. Lika öppet och friskt som patron Svensson hanterade storsläggan, lika lömskt och viggt hanterade nämligen hans granne och trätobroder den uddvassa nålen och Svenssons sårbara punkter voro ej svåra att finna.

– Fröken skall väl också lära känna vännen Nyberg, traktens storpamp, fortsatte han därför presentationen. Han som har de största ägorna och de fetaste gässen på denna sidan Åköping. Nååå, det syns väl också på utanskriften och de

fina lackstövlarna.

Patron Nyberg gjorde en tafatt bugning för Märít.

Detta var således ägaren av det gamla, vackra Aneby, som ända sedan sextonhundratalet och till för några år sedan tillhört en adlig storsläkt, men måst säljas på konkursauktion vid den siste ättlingens död. Patron Nyberg var en några och trettio års man med ett välmående och godmodigt utseende. Han tycktes ingalunda tyngas av de traditioner, som månghundraåriga tassade genom Anebys stenlagda salar. Han hade köpt det gamla godset precis som det stod med familjeporträtt och allt för egna lyckade grisspekulationer och sin frus förmögenhet. Hans egna korta anor började i förra generationen med en torpare och en ladugårdspiga. Men det var inga dumma anor att komma med, när det gällde att rycka upp en gammal gård, som låg i lägervall. Äkta torparseghet låg i blodet och ingen kunde heller lura på honom en ko, som inte mjölkade sina ordentliga liter om dagen.

– Äro barnen friska nu? frågade Märít med en glad tanke på den andra guvernanten och olycksfågeln, som väl satt i bur i något av de små tornen på Aneby.

– Jaha, de badade i går, hela subberten, i badrummet. Si vi har badrum på Aneby, tillade han med rättmätig stolthet.

– Har fröken hört en sådan vekling, han badar en gång i månan, bekräftade patron Svensson.

– Och – – guvernanten?

– Jaha, hon har ju haft ledigt den här tiden och bara suttit och sytt kläder åt barnen. Hon går tillhanda också, se. Fast en sådan där liten stadstös duger inte mycket te. Men så har hon ju också bara fritt *vivoir*, tyckte patron Nyberg och klev generad in förbi Märít.

– Fröken kan väl ta och åka upp till Aneby någon dag och hälsa på, vände han sig om i dörren.

– Åh, upp till Aneby kan jag väl gå, den lilla biten.

– Gå – – jaha, javisst. Det går ju också an, visst går det an. Men här *åker* vi, ser fröken. – Förresten hoppas jag få se er alla på gåsmiddag snart, vände han sig därpå till värden.

– Det hoppet skola vi icke svika, kära bror. Men tusan skall ta dig, om du håller din hand över den fetaste gåsen. – – Men vad sjutton står du där och smusslar med i vrån, Johansson? Hedvig har groggen klar för länge sedan.

– Strumporna – – tråskorna, hördes Johansson förvirrad mumla bakom dörren.

– Vad är det med dig, karl? In med dig i ljustet, så man får se på dig!

Och patronen kom indragande med en ömklig figur, som vid närmare påseende befanns vara vår vän Johansson. Han bar en gammal, av ålder grön

rock, som var alldeles vit av mjöl och ett par byxor, som voro så nedstänkta av lera, att man knappt kunde urskilja deras ursprungliga färg. Ut ur deras fransade underkanter stucko ett par väldiga fötter i tjocka, gråblå ullstrumpor fram. Och ur strumporna två kolossala, svarta och levnadsfriska stortår. Bakom dörren hade han efter vanligheten ställt sina träskor. Patronen hade tagit honom som han gick och stod, då han kom från mjölnaren.

Med de utstående öronen plommonblå av genans gjorde Hedvigs hemliga kärlek en våldsam knyck på sin långa hals för Märit, medan han samtidigt förgäves sökte sticka stortåarna tillbaka i respektive hål.

– Hahaha. Patronen klappade honom på axeln, så det small. Ingen skam i det. Jag tycker du är så fin, så du kunde gå på hovet. En hederlig karl i arbetsdräkt måtte väl vara nog så bra som en tallriksslickare i söndagsryttarekostym – det sista med en menande blick bortåt Älging till, som dock gick totalt förlorad. – Hedvig, har du ett par strumpor till Johansson?

Med en bjärt rodnad på de vissna kinderna, kom Hedvig med sin välkända stora korg, full av stoppade och ordentligt hoprullade strumpor av diverse kulörer.

– Sätt dig i gungstolen, Johansson. Sätt på honom strumporna, Hedvig!

Belåtet välvde sig Johansson knakande i gungstolen, medan Hedvig med nedslagna ögon utvalde ett par varmt guldgula strumpor med trofasta bruna stoppar.

– Hedvig är då alltid så snäll, måste Johansson rörd erkänna, när han sträckte fram högra foten.

– Ja se, ursäkta, men Johansson har ju ingen, som ser till honom, värjde sig Hedvig blygt och drog med darrande fingrar av honom den dyvåta strumpan.

– Nej, en får ju reda sig själv som det blir, erkände Johansson och kliade sig på den svarta foten.

– Johansson skulle ta sig någon hjälp, uppmuntrade Hedvig och drog kärleksfullt den torra strumpan över tårna.

– Ja, det kanske inte vore så dumt det, erkände Johansson, hypnotiserad av all denna ömma kvinnlighet mot hans stackars övergivna ungarlslabbar.

Men så segrade slättbons medfödda tröghet och försiktighet. Bara inga förhastade löften. En satt ju inte i sjön, vet jag, och inte arvet heller.

– Först måste slakten bli och sen får en väl si, sade han och stack fötterna i patronens rödrosiga tofflor.

Undergivet plockade Hedvig upp de våta strumporna, lyfte upp korgen och gick suckande ut i köket för att ta itu med Linda och supén.

Virabordet var nu klart.

– Du, Älging, blir den, som får sitta över först, avgjorde patronen.

– Inte mig emot, sade denne. Kortspel kan roa mina klåfingriga händer men inte min rebelliska själ. Efter första partiet ger den sig vanligen av på annat håll och lämnar mig skamligen i sticket med mina usla kort. Och då blir jag naturligtvis klådd.

Och han reste sig lättjefullt.

– Spelar fröken piano? frågade han Märit.

– Till husbehov, svarade hon och reste sig villigt som alla små förmågor.

Hon valde på måfå en liten Lied av Grieg.

Älging stod lutad mot pianot och såg på henne.

– Varför har fröken egentligen den där hårlocken rakt i pannan, avbröt han henne oförmodat mitt i hennes »Bauernlied».

Märit såg häpen upp, men ville ej låta sig förbluffas.

– Jag lyfter upp mig själv i den som salig Münchhausen gjorde, när slätten blir alltför platt, svarade hon i samma gäckande ton och hamrade oförtrutet på med sin bondvisa.

Men Älging hade visst föresatt sig att göra henne förlägen.

– Gula lockar, svarta lockar, fortfor han i samma mångtydiga ton. En gång i min ungdom bar jag några hårstrån i en medaljong. Alla trodde förstås, att det var en flickas. Men det var från åsnan i stadens menageri och färgen var lik min.

Poseur, tänkte Märit och slog an G-mollsonaten.

– Tänker fröken stanna på slätten med sådana där ögonbryn? hördes åter den gäckande rösten, eller misstog hon sig, var den nu en annan, nästan vemodig?

– Hur menar patron, frågade hon, nu på allvar bragt ur fattningen.

– Nej, det tror jag ej, fortfor den beslöjade rösten som för sig själv. Det är alltför mycket optimism i de ögonbrynen. Och längtan efter det stora äventyret. Ett par unga vingar. Tag dem och flyg någon annan stans. Här finns inte äventyret.

Det var utan tvivel något, som lockade och band i den låga rösten, något, som kunde snärja oerfarna sinnen i sitt nät.

Men Märit sökte bekämpa sin förvirring.

En flickfångare, fast betet är mindre vanligt, tänkte hon och hade på tungan att svara: Patronen lär ju ej ha långt efter sina äventyr, men steg endast tigande upp och stängde pianot.

Men det var som om Älging läst hennes tankar.

– Jag ser, att ni tänker på mina små äventyr, sade han, och såg med ens gammal och härjad ut. Men om mitt stora äventyr har ni nog ingenting hört. Där är den gode Svensson boven. Nu skall ni få höra det av mig i stället. Ty det var något av susande skog i ert spel, aldrig trampad skog. Jag undrar, vem som en gång skall finna stigen ditin? Det går så många stigar in i kvinnosinnen, ibland

går man vilse och finner aldrig ut. – Kom, skall jag visa er något?

Märit följde honom tveksamt in i förmaket.

Därinne stod Älging tyst försjunken framför det stora porträttet av den döda frun i huset. En flackande eld brann i hans ögon, som den, som tändes under en lyftad trollsten.

– Ser ni henne, sade han bittert. Hon var det. Hon var så ung och full av längtan, när hon kom, just som ni. Han därinne tog henne. Bergatrollet brukar ta vallflickan i sagan, det är väl som det skall vara. Men ingen prins kom och befriade henne, han hade väl ej tid för sina små äventyr. Och bäst hon längtade och väntade, så dog hon en vacker dag. Inre lidande, sade doktorn. Var skulle väl lidandet sitta, om inte inuti en? Där sitter det och där sitter galenskapen också. Och galne Älging, det är jag, en slättens fånge som hon.

Märit lyssnade förvirrad och fann inga ord till svar.

Då ljud patronens röst befriande från rökrummet:

– Älging, är du redan där? Nu har du naturligtvis försuttit din tur igen.

– Som alltid, svarade »galne Älging» och gick in till de spelande.

Resten av kvällen var den underlige mannen tyst och sluten och höll sig till spelbordet. Endast någon gång kunde man höra hans låga, ironiska röst yttra en bitande sarkasm, riktad till patronen, som klumpigt värjde sig som en sårad björn.

Till Märit yttrade han icke vidare ett ord.

Genast efter kvällen lyckades flickan finna en förevändning för att smyga sig upp på sitt lilla rum.

I trappan hade hon så när snavat över Kisse Måns, vars gröna ögon flammade som två bottenlösa avgrundsbrunnar i mörkret.

– Usch, så du skrämde mig, ropade hon förfärad, du trollar visst otyg på en, du.

Väl uppe i rummet, stängde hon dörren efter sig med en lättnadens suck. Därpå drog hon ut alla hårnålarna ur håret och lät det falla ned kring axlarna. Med den böljande hårmassan kring sin spensliga gestalt såg hon ut som en sagoprinsessa av Bauer.

Så öppnade hon fönstret och böjde sig ut i den tysta natten.

Regnet hade nu upphört och månen hängde blek på en trädgren. Tystnaden var mjuk som sammet och genom den svävade blott en läderlapps ljudlösa flykt. En natt, »som vindlöst andades i sig själv», en natt för trånsjuka drömmar och bleka, olovliga tankar. En natt för en pudrad Pajazzo att sjunga sin visa i till Colombine. När har väl en sådan med skrävel och konster för den breda publiken, ett målat grin över pudret och ett blödande hjärta under kåpan sjungit förgäves?

En slättens fånge sade han sig vara. Var det skryt eller verklighet?

Kunde den då fånga och binda för livet, denna enformiga slätt, vars vardagsansikte hon hittills blott sett? Tänk, om hon själv en dag skulle snärjas fast i dess gråa tröstlöshet? Vad var det för kvävande spindeltrådar den stundom spann av mörka tankar och främmande frestelser?

Hade hon verkligen lärt känna en ny Märit i kväll, en, som hon aldrig drömt om?

Då hon liksom eftersinnande lade handen mot hjärtat, hörde hon något prassla under blusen – – det var den lilla pappersdockan, som hon klippt samma afton. Hon drog ut den. Stackars doktor Haller, han hade allt blivit en smula tillskrynklad, men de öppna, manliga dragen voro oskadade. Ett veck hade dock kommit till vid munnen. Sannerligen såg det inte ut som om han skrattade, riktigt storskrattade åt all världens dumma flickgriller!

Märit måste också skratta åt sina egna fantasier. Skrattet rev itu den grå drömväven, det var skönt att åter andas fritt. Med sinnet ljust igen, stängde hon obarmhärtigt fönstret för den melankoliska Harlekinlampan på himmeln och kröp i säng.

När hon släckt ljuset, hörde hon redan den första lilla råttan börja sitt magra kalas i garderoben.

– Vi gnager oss allt ut, du, om det behövs, sade hon ut i mörkret.

FEMTE KAPITLET.

Om flera regndagar, en gåsmiddag och en uppgörelse

Men slätten släpper inte så lätt sitt rov.

Det envisa regnet fortfor långt in i november och förlamade allttjämt både vilja och håg.

Trögt gingo veckorna sin vanliga, släpande gång. Lättade himlen en dag, var den dubbelt så tungsint den nästa. Det påbörjade umgänget med grannarna avstannade åter av sig själv, ty ingen ville dränka sig på öppen landsväg.

Det eggande minnet av den galne Älging och hans likgiltigt snärjande ord hade Märit plockat ut ur sin själ som en stickande tagg. En sådan man skulle aldrig kunna få någon verklig makt över henne, det visste hon. Skulle hon en gång älska, ville hon inte vara någon mitt inne i ett eller annat dussintal. Nej, den enda ville hon vara, den enda möjliga, så ung var hon.

Och som en blixst skymtade åter det främmande och dock så välbekanta leende, som hon blott sett en gång, för hennes fantasi.

Aldrig skulle hon väl få veta, vad det leendet betydde. Men den lilla pappersdockan förvarade hon som en mascot mot slättens alla illfundigheter.

Bäst att arbeta och slå bort alla onyttiga funderingar! Hoppet om att kunna göra några snillen av de små Svenssonska fidekommissarierna hade hon för länge sedan uppgivit. Att med två tomma händer förgylla upp de torra kurserna var heller inte lätt. Det återstod intet annat än att med hammare och storslägga trumfa in läxorna dag för dag. Och kunde annat vara möjligt i denna omgivning, utan eggelse av kamrater?

Vad hennes elever bäst av allt behövt, hade varit att komma i en skola och slipas av i andra barns hårdhänta sällskap. Ty de äldres uppfostran kan aldrig ersätta kamratlivets. Därtill är den för överdrivet hänsynsfull och finkänslig, särskilt om den måste gå helt i »pjåskpedagogikens» anda, som går kring barnens sjäsliv som katten kring het gröt. Trots sina andra reformer ville Märit på inga villkor komma in i den trallen, men gjorde det ändå omedvetet, så var den läran en gång inhamrad i henne.

Märit tyckte nog om dem, men de behövde få en levande livets fläkt inblåst i sig och den kunde endast andra barn ge dem.

Allteftersom tiden gick tyckte sig Märit grundligt få besanna även den strofen i sitt invigningstal:

Hans kall är tungt på många vis,
och stundom är så svårt att plugga
latin i mammas »lilla gris»,
som att få gudsord i en sugga.

Även om det nu inte var just latin hon fick plugga in.

Mången gång avundades Märit i dessa dagar jungfrurna. De hade kamrater i alla knutar och sina lördagsdanser, då Märit satt ensam på sin kammare, ångrade sin halsstarriga nyck och längtade sig sjuk efter litet ungdom och glädje. Hedvig fick man ta mera i småportioner och någon annan fanns ju ej till hands.

Jungfrurna hade var kväll sin sunda kroppsliga trötthet, medan hennes satt som en leda och avsmak i halsen. Deras själsliv hade tydligen inte heller så många försåtliga krokar och döda punkter.

För att komma över dem, började Märit på nytt ta upp sin länge försummade korrespondens. Som en ropande röst skrev hon långa utgjutelser till släkt och vänner och letade till slut upp gamla bortglömda skolkamrater och förvånade dem med oväntade brev.

Tre gånger i veckan kom posten till Ödele. Så fort Märit hörde den välkända kärran skramla på den dyvåta vägen, var hon utom dörren. Letade han då fram ett tjockt brev ur sin tunna väska, var dagen räddad.

Men det var många postdagar, då inga brev kommo. Märit hade kanske förut under de goda dagarna försummat alla dessa »Kära lilla Anna» och »Käraste Kerstin», som hon skilts från för ett år sedan under eder om evig trohet. Nu fick hon stå där i de onda.

Det talades om storstadens frestelser. Aldrig hade hon förstått, vad det innebar, hur fritt hon än umgåtts med sina manliga bekanta.

Men landets frestelser, se det var något, det. Satt hon inte redan här mitt i paradiset före Adam och längtade efter en aldrig så liten orm?

— — — Men även de segaste veckor måste rulla runt det stora klotet och ramla ner på den andra sidan, hur de än streta emot. Och nu närmade sig allt mer Mårtensdagen, då den stora gåsmiddagen skulle gå av stapeln på Aneby.

Ingen, som lever i livets brusande mitt och kastas från nöje till nöje, kan förstå, vilka proportioner en sådan liten omväxling kan anta för den, som trampar runt i det dagliga som en ekorre i en bur. Långt innan man kommer dit, kastar den ljusa dagen sitt fyrsken framför sig över de gråa.

Aldrig hade Märit trott, att hon skulle kunna längta så löjligen mycket efter

något så banalt som en middag! Men nu gladde hon sig som ett barn åt den och avvaktade med otålig nyfikenhet mötet med sina kamrater på de båda gårdarna, som hon egendomligt nog ännu ej träffat.

*

Så kom äntligen den stora dagen. In i det sista fick Märit knoga med sina lektioner. Middagen var utsatt så tidigt som till klockan fyra, för att få ett tidigt slut, ty vägarna voro livsfarliga på nattkröken. Märit fick därför lov att klä sig under pauserna mellan lektionerna. Patronen tålde nämligen inte, att hans dyrbara hästar väntade en minut vid trappan och som han aldrig underrättade bestämt om tiden för avresan, så var det att hålla sig beredd som till den yttersta domen.

Den ena rasten fick guvernanten springa upp och kamma sig i flygande fläng. Den nästa fick hon klänningen på sig och rasten därpå fick hon knäppa om alla knappar, som kommit fel i brådskan.

Hon tog en enkel klädning i gråblått crêpe, som dock genom sin chic förrådde storstaden och klädde henne förträffligt. Med en rysning av välbehag kände hon den ikring sig. Att en enda gång få kasta av sig arbetsdräkten, vardagen, vad det gjorde allting lätt igen!

Precis halv fyra höll skjutsen vid trappan. I dag slogs det på stort, den nya droskan och de två härliga, svarta parhästarna. Och på kuskbocken satt själve Karlsson, inklämd i ett grått fodral med blanka knappar och insvängd midja, avsedd att ge hans kantiga figur en löjtnantsaktig sväng. Ur denna stöpform klämde sig hans hederliga, röda ansikte, förläget och stolt, med svårighet upp.

När patronen for ensam till staden, var det inte alltid så noga. Då satt han ofta på mjöllasset bakom Axel, som var i arbetströja och träskor. Men nu skulle man imponera på de andra patronerna. Därav denna ståt.

På kökstrappan stod Linda och nästan grät av beundran. Och hos arrendatorns var fönstergeranien behängd med nyfikna ansikten som med jättelika blommor.

Nu syntes patronen på stora trappan i päls och Hedvig i en gammal, antik röd supékappa med väldiga puffärmar.

De satte sig upp och Märit intog blygsamt platsen baklänges.

Alltid ett framsteg, tänkte hon, på Sehlstedts tid satt man bredvid drängen.

Så fjäskade Linda och Svea med schalar och filter, Karlsson hälsade med piskan och så bar det av.

De präktiga hästarna sprungo, så att hagar och träd flögo. Märit njöt och tyckte med ens, att hon var en lolla, som ej uppskattade landet. Kunde man tänka sig en färd, härligare än denna? Det var bara så sällan det förekom. När Hedvig

ibland om förmiddagarna for in till staden i sina ärenden, var guvernanten hindrad av sina lektioner och hon var för stolt att be om lov dagar, som ej gåvos frivilligt.

Nu skymtade allén och flög hastigt förbi som en trupp på flykt. Var färden redan slut? Precis tio minuter hade den räckt, med pälsar och fällar och allt.

Och där låg Aneby i full belysning, vitt och stort i dunklet. På trappan stod en ung betjänt i blått livré och bugade en bugning, som hans herre ej kunde kopiera. Men så hade han också sina fyratusen om året för den, medan den lilla tillhanda flickan fick tacka vackert för sitt »fria vivoir».

Betjänten förde in gästerna genom en förstuga med välvt, massivt stentak i 1500-talsstil in i ett gästrum med 1700-talsspeglar och värmeledning.

Där pälsade de av sig och Hedvig kröp som en fjäril ur puppan i en riktigt snygg, brun sidenklädning, från vilken Märیت efter lång övertalning fått sprätta bort en jättestor rosett och en ljusblå pärlfrans. Märیت var även upphov till koaffyren, som på ett underbart sätt förändrade Hedvigs milda fysionomi. Över de skygga, bruna ögonen lågo ett par lockar, som hennes kammarjungfru lyckats leta fram under de åtstramade striporna, och från den böjda hjässan stack en hårknut ut, så trotsig, att den utmanade vem det vara mån-de. Med en djupt olycklig min balanserade Hedvig detta Babelstorn på sitt förkrossade huvud.

– Skall jag ta handskarna, tycker du, viskade hon till Märیت och visade fram ett par smörgula sådana.

– Nej, låt dem vara, rådde denna och satte det vickande tornet på sitt offers huvud till rätta.

– Nu går vi in, förkunnade patronen, som stod klar i sin brudgumsfrack.

– Ja, men pappa, sockorna, halvgrät Hedvig och sjönk förtvivlad ned på en sidentaburett för att dra av patronens gamla ullsockor från sina sidenskor.

– Förbaskade sölsoppa, ramla på bara, röt patronen och tog sig en pris.

Äntligen var Hedvig klar, och med fyratusenkronorsbetjänten i têt-en gingo de uppför den magnifika trappan. Genom en hemtrevlig hall med öppen spis kommo de så in i matsalen, en härlig gammal slottssal med porträtt av gårdens bortkursade förfäder och ett alldeles nytt av patron Nyberg själv i riddräkt och med en uppsvällning på ena kindbenet.

– Här har va't stengolv, förklarade värden för den beundrande Märیت efter växlade hälsningar. Men si Adilina tycker bättre om paketten. Eller hur, Adilina?

Adilina var husets fru i en förfärlig klarblå sidenklädning, överlastad med dyrbara och smaklösa broderier kors och tvärs, mest tvärs. Det första, barbariska intrycket försvann dock, när man över virrvarret fick syn på ett stort, ljus ansikte med rena, fast litet sömniga drag och en präktig knippa korngult hår. Märیت fick ett stadigt och vänligt handtag, som genast vann henne.

– Välkommen, sade fru Nyberg och menade det också tydligen.

*

Gästerna samlades tills vidare i förmaket. Där stod redan Älging och bet sig frånvarande i mustaschen. Bredvid honom stod en lång, mager dam med mörkt hår och i förtid åldrade drag och med något bittert och besviket i mungiporna. Hon bar en toilett, som tydde på en annans goda smak och gav Märیت ett litet sylvasst och avhugget handtag. Hon var en sådan, som lyfte upp handen högt i vädret på den hon hälsade i tanke, att det var förnämt. Det var fru Älging.

– Jaså, detta är den unga fröken på Ödele, sade hon nedlåtande och granskade ogenerat Märیت från hjässan till fotabjället. Kom hit, fröken Creutz, så får jag presentera!

En liten späd, ljus tjugoårstös med ett ängsligt och förskrämt uttryck kom fram ur en vrå och räckte Märیت handen. Hon hade en typ, som måste ha gropar i kinderna, men av dem syntes nu ej ett spår. I stället kastade hon en outgrundlig blick av fruktan på sin matmor och en lika outgrundlig av bön på Märیت.

Men ännu outgrundligare var den blick, som Älging kastade på den nya lilla flickan. Intet av allt det gäckande, glittrande och falskt patetiska, varmed han sökt förbrylla Märیت, låg i den. Vore det inte Älging, skulle man i stället kunna kalla det något av vördnad och helgd, av ett heligt minnes makt.

Var hade Märیت förresten sett denna fröken Creutz förut? Någonstans hade detta blida, ljusa ansikte skymtat henne förbi.

Nu hade hon det, den dödas porträtt på väggen! Det var samma böjda huvud, samma milda ögon, fast yngre och vekare. Likheten låg mera i själen och uttrycket än i själva anletsdragen och observerades kanske därför icke av flertalet.

Forcerat vände sig Älging till flickorna:

– Fröken Märیت, rider ni? När skola vi börja med regelbundna ridturer? Du, Olga, anser det väl ej förenligt med dina fyrtio år att åter bestiga hästryggen? nedkastade han därpå vårdslöst till sin fru, som satt sig på en stol bredvid honom.

– Åhå, då det är förenligt med dina, så, bet denna skarpt av. Naturligtvis skall jag vara med.

Märیت kände sig högst obehagligt berörd. Hon fann deras ton mot varandra avskyvärd. Mellan barken och veden på det trädet var nog inte angenämt att vara, och hon beklagade uppriktigt den lilla fröken på Älgholma.

– Tack, vad mig beträffar, är jag ännu för ovan att vilja rida i sällskap, avböjde hon litet stelt, tog den lilla guvernanten under armen och drog henne längre inåt

rummet.

Vid bokhyllan stod Johansson på nåder i en hederlig gammal bonjour och bladdrade förstrött och oförstående i en ouppskuren fransk roman, som kommit med på auktionen.

– Tjänare, fröken, sade han belåten och räckte fram en väldig, röd labb. Trots en hel flaska åderkålång, doftade han ladugård.

Märit skakade eftertryckligt den hederliga arbetsnäven och pekade på Hedvig, som satt delvis på en stol och delvis i luften av hänsyn till klädningen.

– Skall inte herr Johansson hälsa på Hedvig? frågade hon muntert. Om herr Johansson visste, vad jag tycker hon är för en snäll och präktig tös. Och så'n mat hon lagar se'n!

– Säger fröken det? Jaha, nog är Hedvig redig alltid. Det var jädrans, vad hon är fin i kväll, upptäckte Johansson och stegade beslutsamt fram till sin utvaldas sida.

– Var ha vi husets omtalade »tillhanda», vår kollega, frågade Märit sin nya, blonda vän.

– Åh, hon klär väl barnen. Se, där kommer hon.

In kom en lång, mörk flicka med håret uppkammat från en klar, slät panna. På fingret blänkte en ny förlovningsring. Hon tillhörde tydligen typen: »Förlovad flicka önskar komma till större herrgård, för att under erfaren husmors ledning etc.»

Hennes lärospån bestodo dock mest i att hjälpa till med städning, rensning av grönsaker och bär, lappning av barnkläder och dylikt. För detta fick hon betala med att planta in i de båda synnerligen istadiga pojkarna a b c och kindergartens första grunder. Vad bemötandet beträffar, såg det inte ut att gå någon nöd på henne. Herrskapet Nybergs voro båda vänliga och godmodiga människor och ovanligt litet bekajade med uppkomlingshögfärd.

Men de båda hemmavarande pojkarna tycktes inte brås på dem. Med näsan i vädret och händerna i fickorna på sina vita sjömansbyxor spatserade de omkring i rummet, fullt medvetna om sin ställning som arvfurstar till millionen, och lade sig oförsynt i de äldres samtal.

De tre flickorna hade just nödtorftigt hunnit bekanta sig med varandra, då den oklanderlige tillkännagav, att det var serverat.

– In med er, flickor, befallde patron Svensson, som hittills hållit sig undan, och fick en under vardera armen.

På bordets mitt tronade redan, enligt gammal tradition, det helgade djuret på ett silverfat över en uppvärmare.

Gamle patron släppte flickorna och dunkade värden i ryggen.

– Den valde du bra, Nyberg, skrek han. Det är som med flickor, hull skall det

vara.

Det var klent med kavaljererna vid bordet. De tre flickorna fingo därför samsas bäst de kunde om lantbrukseleven på Älgholma, den rödhåriga herr Jönsson, som genast kastade blint förälskade blickar på den blida Elsa. Rörd redan av första vinglasen berättade han sedan oupphörligt anekdoter utan slut.

Middagen avåts annars så gott som under tystnad. Gåsen band patron Svenssons mun och Älging satt som ibland tyst och disträ.

De tre flickorna pratade lågt med varandra, när herr Jönsson någon gång hämtade andan. De kommo då överens om promenader och möjligen något teaterbesök i staden.

Johansson satt vid Hedvigs sida och gnagde strålande på ett gåsben, medan han från babord beundrade den djärva hårknuten. Djädran till bra hår hon hade, flickan! Att han inte sett det förrän i kväll. Hon såg ju riktigt ung ut, där hon satt. Kanske ändå – – – vem vet – – – sedan.

Äntligen var den grundliga middagen slut och gamle patronen reste sig för att hålla talet.

– Mina damer och herrar, började han och strök en droppe gåsflott från hakan. Då han oförmodat avbröts av yngste herr Nyberg, som dök upp under bordet, där han länge till sin förnöjelse krupit omkring och nupit gästerna i benen. Med gäll röst framställde han nu till sin mamma följande viktiga fråga att genast besvaras:

– Mamma, i vilket rum är jag född?

– Tyst, lille Karl Otto, visade fru Nyberg nervöst och stoppade den frågvisa munnen full med choklad från desserten.

Lilla Karl Otto tuggade nödtorvtigt och svalde därpå hastigt för att med ännu gällare röst kunna upprepa sin fråga.

– Var det här i matsalen, säg? Jag vill veta det, vill, vill, vill.

– Sådant frågar inte små barn om, svarade fru Nyberg krampaktigt och försökte resa sig upp.

Men hennes energiska telning hade nu gripit tag i den blå kjolen och grät i full ilska: Vill, vill.

– Det var där inne, sade hans svaga moder och pekade obestämt mot de inre regionerna.

– Var? I skafferiet, undrade lille Karl Otto, som älskade den osminkade sanningen, då en stark hand lyfte upp honom i nackskinnet. Det var patron Svensson.

– Kom nu, vasker, skall du få visa farbror dina hundvalpar, avlöste han situationen.

Under den starka nävens järngrepp tvärtystnade Karl Ottos lip med ens och sällskapet reste sig lättat från bordet.

*

Efter kaffet spred man sig i rummen. Johansson visade alltså en tydlig tendens att hålla sig vid Hedvigs sida.

Husets beklagansvärda tillhanda försvann med den upprivne Karl Otto, som bums skickades i säng, sedan han förevisat hundvalparna.

Men den lilla blonda guvernanten viskade blygt: – Kom fröken! till Märith och drog henne med sig in i ett annat rum, som för tillfället stod tomt. – Säg mig, hur skall jag göra?

– Hur är det fatt? frågade Märith uppmuntrande.

– Jag är så olycklig, stötte den andra fram.

– Åh, så farligt är det väl inte. Förresten skola vi väl inte vara fröknar med varann. Jag heter Märith.

– Och jag heter Elsa.

– Hur är det nu då?

– Jo, fru Älging är så ond på mig, så ond, så ond. Och jag undrar inte på det, fast jag ingenting gjort. Men jag vill inte lämna min plats för dem där hemma. Vad skulle folk säga och tro? Och jag måste vara hos främmande, för – för vi har inte så gott om det hemma och jag har fyra små syskon, halvsnyftade den lilla stackaren, som såg ut att med ens hårdhänt ha blivit väckt ur barndomens lyckliga sömn till de storas kvalfyllda strider. Det känns som om jag hatade dem båda, fortsatte hon, och jag har aldrig hatat någon människa förr. Det gör så ont.

– Fru Älging hade det nog inte alltid så lätt, försökte Märith medla. Du har kanske omedvetet retat henne på något sätt.

– Nej, nej, det är inte så enkelt, sade Elsa rodnande. Jag svär, att jag inte medvetet velat göra henne emot. Jag tänkte inte på någonting. Herr Älging är ju så vänlig, inte kunde jag tro – –. En gammal, gift karl – – och jag, som – –

– Nå, sade Märith.

– Hur skall jag kunna säga det? Det började så bra, tyckte jag, jag började redan trivas. Och så en kväll försökte han kyssa mig. Utan vidare, då jag mötte honom i trappan. Kan du förstå det? Och fru Älging kom och fick se det. Jag trodde, att jag skulle dö. O, Märith, säg mig, är livet sådant? Som i skämttidningarna, där herrn alltid kysser pigan? Då vill jag aldrig, aldrig gifta mig, inte ens med Gösta.

– Gösta, vem är det? frågade Märith mera för formens skull.

– Det är – – vi hålla av varann. Men hän är fattig som jag, en underlöjtnant med skulder. Vi få vänta på varandra några år. Fast nu – –. Fru Älging ville inte tro mig, förstår du. Hon ville köra mig på porten, men jag förödmjukade mig, föll på knä och tiggde och bad att få stanna. Det hjälpte inte. Då kom herr Älging

och tog henne i enrum. Jag vet inte, vad han sade, men hon kom tillbaka och sade helt kort: Ni får stanna, om ni vill!

– Hur kunde du be att få stanna – och på ett sådant sätt! frågade Märit upprörd.

– Det säger du, ja! Du har din examen och kan gå, när du vill. Jag, vad har jag? Min lilla åttaklassiga och det där andra, som alla de andra annonsflickorna ha. Tror du, att just jag fått platsen bland trettio andra, om inte far varit major och haft gamla relationer här neråt? Jag *kan* inte komma tillbaka så snöpligt. Vad skulle Gösta säga, om han finge höra detta?

– Så skulle han tro dig och ingen annan.

– Ja, men då känner du inte männen! En liten tagg skulle kanske sitta kvar, en liten misstro. Nej, jag stannade, men allt känns med ens så underligt. Säg mig, hur skall jag göra?

Vad skulle Märit råda till?

– Ja, jag vet ingen annan råd, än att du stannar och gör det bästa möjliga av det då. Kanske jag kunde tala med herr Älging åt dig, sade Märit osäkert. Henne känner jag knappt.

– Gör du det, törs du det? utropade Elsa strålande. Det är just det, som är det förfärliga, ser du, att det ingenting blivit sagt efteråt. Jag vet inte, vad jag skall tro. Och jag känner mig så osäker, så ensam. Så – – så rädd.

– Ja, jag får väl försöka då, sade Märit motvilligt. Hon hade ingen aning om, vad hon skulle säga. Det hade bara flugit på henne som ett infall, då hon såg den andras förtvivlade uppsyn. Hon avskydde ingenting, som att blanda sig i andras affärer. Och så ömtåliga som dessa till.

Men det var som om denna flickas sak även varit hennes, hon var ju i »rang med husets katt», även hon. Och som sådan kanske utsedd att bli Älgings nästa »äventyr», för patronerna att berätta om med många detaljer vid virabordet. Nej, hon var sannerligen för god för det, den unga flickan med den oskyldiga uppsynen! Dessutom tycktes Älging ej vara rädd om sina hemligheter, det kom hon ju ihåg sedan sist. Med en liten rysning mindes hon även alla de ord, med vilka han drog en till sig och stötte tillbaka, den gången henne, nu en annan, svagare.

Sannerligen skulle hon inte våga ett försök, ändå! Hon var inte rädd för galne Älging längre.

Hon gav sig ej tid att ångra sitt beslut, utan steg djärvt in i rökrummet, där Älging, en smula röd av groggar och punsch, stod och munhöggs med gamle patron.

– Jag skulle vilja säga några ord åt patron Älging, sade hon oförfärat och låtsades ej se dennes häpna min eller den giftiga blick, med vilken hans fru från

det yttre rummet iakttog hennes närmande.

Något förvirrad följde henne den gråe cynikern in i det tomma lilla förmaket på andra sidan. Vad trodde han männe, att det gällde?

– Det är fråga om fröken Creutz, sade Märit hastigt, för att ta honom ur alla villfarelser med detsamma.

Älging stramade till. – Nå, sade han kort.

– Hon har själv bett mig tala med patronen, fortfor Märit.

Älgings högdragna min förbyttes till en lätt tvekan och förvirring.

– Jaså, sade han med nedslagna ögon. Vad har hon att säga då?

– Det förstår nog patron Älging, sade Märit med ens lika förvirrad. Hon är fattig, den lilla stackarn, och måste ha kvar sin plats. Och så vill hon inte ha skenet emot sig. Det är någon hon tycker om.

– Så ung? mumlade Älging, men i hans ögon hade åter det flackande skenet tänts.

– Er fru är ond på henne i stället för på er, fortsatte Märit obarmhärtigt.

Över Älgings ansikte drog det fula, hånfulla leendet.

Då blev Märit ond.

– Varför tar aldrig patronen sina kyssar på rätter ort? bröt hon ut.

– Lilla barn, sade slättens Harlekin med sitt allra mångtydigaste scenleende, man kysser inte varandra längre genom en hagtornshäck. Av bittra ord och minnen. Jag har själv både planterat och sått den och nu står jag där, när ålderdomen nalkas och kommer inte längre över.

– Man skall inte plantera vassa häckar åt andra för det, predikade Märit.

– Ni spelar inte skyddsängel illa, sade Älging med ett lätt skratt. Det är bra av er, fröken Grahn! Nästa gång får ni spela botpsalmer för mig.

Men under hans gäckeri låg en underton av allvar och med alldeles förändrad röst fortfor han:

– Ni kan hälsa fröken Creutz, att hon kan lugnt stanna i mitt hus, hon behöver ingenting frukta. Ser ni, många sorts flickor ha gått ut och in på Älgholma, men inte många som hon – eller ni. Jag såg visst inte på flickan först. Säg, har ni sett, vem hon är?

Märit tänkte på den sällsamma likheten och nickade stumt.

– Det var håret jag bort kyssa, det helgonljusa håret, som stod som en gloria över min ungdoms renaste dröm. Min ungdom skulle jag kysst, lätt och svalt som en grånad far sitt barn. Därför kan hon vara lugn. Nog är galne Älging usel, men så usel är han inte, att han skändar sin egen ungdom.

– Men, fortfor han, och tonen var åter den vanliga blandningen av vemod och gäckeri, som jag är mera kött än ande, så är jag kanske mera villig än stark. Därför, fröken, får ni sannerligen hjälpa mig. Tror ni man ostraffat utnämner sig

till någons samvete? Ser ni mig därför på orätt väg igen, så går ni utan vidare som en snäll skyddsängel anstår fram och tar mig i armen.

Märit fann det bäst att gå in på raljeriet, för att skingra sin egen förlägenhet.

– Ja, och då skall jag visa, att mina äventyrliga ögonbryn kunna göra riktigt fula rynkor, vad de nu annars kunna duga till.

– Äro vi överens om det då, avgjorde galne Älging, top!

Och därmed var den originella överenskommelsen besegrad.

– – – När de kommo ut, kunde Märit omöjligt undgå att såras av den svidande blick av bittert misstroende och förakt, varmed fru Älging tog emot dem. Hon höll på att bli ond, då hon tänkte på sitt ärende, men medlidandet var starkare. Inte skulle hon vilja byta med den kvinnan. Hon förstod, att hon alltid måste ge de unga flickorna skulden och finna dem utmanande, koketta och alltför lättfångade.

Då gick Älging fram till sin fru.

– Hur har du det, Laura? frågade han och hans ton var ovanligt vänlig.

Det var märkvärdigt, vilken underbar verkan denna enkla fråga hade. Allt det förstenade och bittert misstroagna i det mörka ansiktet liksom löstes upp inifrån och ett klart ljus lyste upp det, kärlekens varma återsken. Vad hon måtte älska honom, trots allt, vad hon fått lida! I den blick hon kastade på honom låg något av den blinda tron på en fetisch. Vad han än gjorde och vad hon än sade i överilning, innerst inne gav hon aldrig honom skulden för någonting och blundade förtvivlat för det hon inte ville se. Värddigt var det kanske inte, men rörande, ja, rörande var det!

*

I rökrummet hade stämningen redan hunnit bli hög. Virakorten dunkade och röken hängde tjock och tung i taket.

– Skål på dig, Nyberg, skrek gamle patron. Ja, du har det bra, du. När en annan stackare får ligga och gno efter vägarna med sina hästar och grisar för att tjäna en hacka, går du hemma på jakt i lackstövlar och ger tusan i alltsammans och låter inspektorn sköta om hela ruljangsen.

– Jag tycker du har inga skäl att klaga, bror Svensson, replikerade Nyberg sävligt. Vad fick du av Björk på Störvik för den belgiska ardenneren, den där sista, den mörkblå? Sjuttontusen, va'? Jag såg nog felet på framhasorna, jag, men inte är Nyberg den, som förråder en vän.

– Åh hut på dig, Nyberg, skrek gamle patron argt, skall en sån där jäkla torparpojke som du komma och kritisera hederligt folks framhasor? Sköt du dina egna framhasor, det råder jag dig till, nog sköter jag mina.

Varpå diskussionen om den blå ardenner höll på att urarta till ett livligt gruff, som dock efter en titt i punschflaskan resulterade i en skål för alla världens framhasor och en doftande broderskyss.

Ute i förmaket sutto fruntimren uppradade och talade stelt och ansträngt om konstväv och matrecept. Kapitlet »pigor» och »fröknar» förbjöd sig tyvärr av sig självt genom flickornas närvaro. Vad skulle man då hitta på?

Bakom pianot satt lilla Elsa och läste i smyg i en bok. När Märit kom in, såg hon ängsligt upp, men fick en betydelsefull nick, som tycktes lugna henne.

Husets tillhanda hade lyckligen avslutat den stora avklädningsscenen och satt nu på en stol och såg ut, som om hon snart tyckte sig vara fullärd.

I ett soffhörn satt fru Nyberg, värdinnan, och gäspade högljutt och ogenerat. Hon var en duktig lantushmor och steg upp var morgon klockan sex. Så att när kvällen kom, tyckte hon sig ha rätt att vara trött, vare sig det var främmande eller inte.

– Spela något, bad Hedvig, när en ängel gick genom rummet vid Märits inträde.

Märit gick fram till pianot och slog an »Valse triste». Hon tyckte den såg ut att passa till stämningen.

– Usch nej, spela något gladare, ryste fru Nyberg till, vaknade upp och kom fram med »Herrgårdsvalsen», som var den enda dansmusik huset bestod sig med.

Märit smällde lydigt an på det hårda pianot.

Bäst det var, kröp Elsa fram ur sin vrå och fick fatt på den trötta tillhandan i en liten sväng. Exemplet smittade, herrarna kommo i dörren för att se, vad som stod på, och snart svängde alla om, utom fru Älging, ty hennes man hade bjudit upp värdinnan i stället för henne.

Mitt på golvet klev Johansson på i en underlig stegvals med Hedvig, som nickade och rodnade och oförtrutet neg i gammalvals. Och patron Svensson hade fått tillhandan med i en sannskyldig björndans, som inte var utan sina vådor på det hala parkettgolvet. Efter honom förde Älging elegant sin dam, som ideligen tappade takten till stort nöje för länge Jönsson, som lycksalig skuttade strax bakom med Elsa.

Och så fortsatte Märit att spela och spela den trippande herrgårdsvalsen på de hårda tangenterna, tills den oklanderlige gled in och sade till om att hästarna voro framme.

*

Det blev ett liv och ett stim i den gamla högtidliga förstugan och i gästrummet,

där påpälsningen skedde. Nu var man i stämning och ville inte skiljas så fort. Men de dyrbara hästarna fingo ej heller vänta. Man hade därför ingen annan råd, än att göra sig i ordning för hemfärden. Men det skedde under skämt och glam och utan synnerlig brådska.

Outtröttligast av alla var gamle patron. Han var med överallt, drog pustande på de unga damerna ytterskorna och stack lekfullt ned en knapp i ryggurringningen på Elsa. Det var nu en gång hans sätt att skämta.

Johansson skulle köra för patronens. Karlsson i sitt grå paradfodral fick därför trots sina protester köra hem Johanssons gula märr.

Hur det bar till, så måste Hedvig absolut sitta på kuskbocken för att råda Johansson om vägen.

Kvällen var mild, men beckmörk och stjärnlös. De två på kuskbocken syntes endast som två skuggor, som ibland smälte ihop, när Hedvig måste peka ut vägens försåt för sin något dimögde älskling.

Inuti vagnen satt Märit på hedersplatsen vid patronens högra sida.

Patron Svensson var vid ett lika lysande humör som kvällen var mörk. Han doftade idel punsch och faderlig välvilja och måste absolut lyckliggöra någon genast och i ett sammanhang. Han skänkte ej som araben bort sina hästar. Förr skulle han ha förskrivit sig åt alla onda makter. Men sin hand, säg varför skulle inte han, unga karlen, gifta om sig ännu en gång? Här gingo så många flickor och sörjde alldeles i onödan.

Borde han ej, hej hoppsansa, tänka på sina minderåriga barn och sin lilla överåriga Hedvig och skänka dem en mor, jaha, just en mor. Och det i denna kväll.

Och patronen fällde en tår i förvirrad beundran över sin faderliga omtänksamhet. Han var inte sned, hut, blir man sned av litet vin och litet punsch och några små fattiga groggar? Men glad var han och hans hjärta, det brann.

– Jag hade två fruar, började han.

Märit hoppade upp ur sina egna funderingar.

– Jag hade två fruar, återtog patronen.

– Jaha, det vet jag, sade Märit.

– Och den ena är en guds ängel. Men den andra, hon brukade komma och hämta mig från marknan ibland med häst och kärra. Hon körde själv som en karl, den tusan. Ja, det var sabeln till kvinna!

Och patronen försjönk i sina minnen.

– Varför skulle jag inte kunna gifta om mig, återtog han därpå hetsigt. Säg, varför skulle jag inte kunna det?

– Det är väl ingen, som hindrar patron, kan jag tro, sade Märit förstrött.

– Tack, lilla pullan, det skall hon inte ångra, sade patronen rörd och gjorde

otympliga försök att lägga armen om Märits hals. Men pälsen var lyckligtvis för trång.

– Vad i herrans namn menar patron? flämtade Märit.

– Vill hon inte bli en mor – – för – – för gamle patron? Nej, nej, fru menar jag.

– Nu pratar patron det han inte menar, sade Märit kort och kröp längst bort i sitt hörn.

– Menar – – varför skulle jag inte mena det? Gamle patron är inte högfärdig, det vet du, Märit. Rider hon inte som en hel karl, kanske, sen Karlsson fick hand om henne? Och hon tycker nog om barnen och gamle patron börjar bli gammal och vill ha ungarna hemma och inte byta guvernant mer.

– Tack för anbudet, men jag tror vi skola tänka på saken till i morgon! – Men är det inte Fix, som skäller, lyckades Märit äntligen avleda patronens tankar.

Fix var taxhyndan, som var ute och tjuvjagade.

Och innan hunden var infångad i mörkret och vederbörligen avstraffad, hade patronen glömt alla eldiga giftastankar.

Och där lyste nu ett fönster från Ödele som ett milt vakande öga emot dem.

Den festliga kvällen var slut. Natten stod sedan länge färdigbäddad i smala pinnsängar och väntade.

SJÄTTE KAPITLET.

Om ett berg att andas ut på och en tjänstvillig hatt

En söndags morgon kan slå upp sina ögon så olika. Den kan vakna så blid och tyst, att man hör helgens sus i luften, långt innan klockorna ringa in den. Men den kan också vakna mera trög och däst än andra morgnar.

På vilket sätt tror ni den vaknar efter en gåsmiddag, en uppgörelse och ett frieri på narri?

Jag är rädd, att den mornar sig länge i den kvava bädden och förgäves river sig i hårstubben för att minnas alla gårdagens upplevelser.

– – – Hela Ödele gård sov hårt och tungt morgonen efter kalaset på Aneby. Endast Märith vaknade av gammal vana vid samma tidiga timme, då den lilla hetsiga väckarklockan i vardagslag brukade ilsket stampa på brickan.

Jaså, det var söndag nu! Den där efterlängtnade söndagen, som punktligt kom var vecka i alla väder. Och som det ibland gick med precis som med ensamheten – man visste inte riktigt, vad man skulle ta sig till med den.

Söndagsbrevet hem skulle snart vara expedierat. En bok? Patronens bokskåp bestod av några Reuter, en sönderläst »Svea» av år 89 samt ett par utlästa årgångar av Hvar 8 Dag 1902 och 1903. Samt förresten av en fullständig upplaga av »Hästkännaren» i praktband med guldsnitt. Ur den hade Märith redan hämtat mycken visdom under långa vinterkvällar. Hon kunde skilja en ardenner från en islandshäst och visste, hur man skulle bota krubbitare, åtminstone fyrbenta. Därtill kom »Bakom fällda rullgardiner» och sådan litteratur, som patronen hemfört från marknadsresor men som han försiktigt nog gömde längst nere på botten av en byrålåda i säkert förvar för ungdomens moral.

Sina egna böcker kunde hon ej släpa med sig genom hela Sverige. Mussets och Rousseaus Confessions och några utvalda till följde henne dock alltid. Men hon började bli led på att läsa dessa tårdränkta bekännelser, där »hjältarna» gräto hela syndafloder på åtminstone varannan sida.

En promenad? Ja, det skulle hon bestå sig. En riktigt lång, rivande sträckpromenad. Och sannerligen skulle hon inte leta reda på det där berget, som man kunde andas ut på, om vädret inte var alltför tårdränkt, det med. Vädret ja, hurdant kunde det väl vara i dag?

Med ett kraftigt tag i Münchhausenlocken lyckades hon slutligen lyfta sig själv upp ur sängen och fram till fönstret och få upp gardinen.

Nej, men se, hade inte tåreflödet äntligen stannat, på allvar som det tycktes! Himmeln var ännu matt av all gråten, men den kämpade mot ett ljus där bakom, som mot ett oemotståndligt leende. Längre fram på dagen skulle säkert leendet bryta fram på allvar och solen, den stora, varma tröstaren, torka slättens ansikte och göra det ungt på nytt.

Det såg verkligen ut som om Märith äntligen skulle få komma upp på sitt berg.

Först funderade hon på att få något sällskap med sig dit upp, kanske den mörka tillhandan. Men nej, hon såg så färdig och förlovad ut, hon brydde sig nog inte om något berg, så vida inte fästmannen stod på det. Den lilla Elsa satt ljuslockig en hel mil därifrån och grät efter sin Lohengrin och Hedvig kunde ej fatta, att man gick för sitt nöjes skull allenast.

Nej, hon fick nog gå ensam. Och det var kanske lika bra, för hon kände på sig, att hon bestämt skulle skrika eller sjunga eller göra något annat lika söndagsgalet, bara hon väl kom upp på det där berget.

Söndagsfrukosten åts klockan tio. I stället för vardagarnas salta spickesill med grädde eller pyttipanna, bestods då en sorts stenkakor, som Linda var mästare i att grädda. När Märith kom ned, var patronen ännu osynlig och visade sig ej förrän frampå eftermiddagen. När han då kom in var han kort och tvär och tycktes totalt ha glömt sitt nattliga frieri. Det enda minne han bevarade var en viss frän misstro mot Märith, som om han dunkelt inbillade sig, att hon på något sätt drivit med sin husbonde. Men när hon ingenstans syntes till, vek den så småningom undan och gamle patron tinade upp i kapp med vädret. Frampå aftonen strålade han som själva solen. Ty Hedvig, som hela dagen gått och lyst av ett rent förklarat ljus över städning och disk, kunde nämligen först då förmå sig att gå fram till honom och säga:

– Jo, ursäkta, pappa, men se Johansson undrade i går, om vi inte kunde gifta oss till våren!

*

På söndagsförmiddagen ansågs det ej passande att »driva efter vägarna». Men genast efter middagen rusade Märith ut i tamburen och fick på sig hatt och kapp i en fart. Hon mera åkte än gick nedför den fuktiga stentrappan och stretade så den branta backen upp till allén.

Fyra vägar korsade sig vid Ödele. Men hur ofta Märith än gått där, hade hon ännu aldrig lyckats få se sin tillkommande. Ni vet den där man genast känner igen en torsdagskväll i ett vägsål.

Just vid vägkorset låg källan, där korna vattnades vardag som söndag. När Märit kom vägen fram, voro de nyss utsläppta och stodo nu där och sörplade i sig vattnet i långa, filosofiska drag. Där hade de för tillfället övergivits av ladugårdskarlen, vilken med sin långa piska var på jakt efter en bolsjevikisk kalv, som vilt sökte undfly den borgerliga ordningen.

Märit ställde sig och såg på kossorna en stund. De stodo där i en tät klunga, stora, vackra och svartbrokiga och idisslade plikttroget. Ibland vände de på huvudet och gåvo Märit en oändligt överlägsen blick ur sina Venusögon.

Allt detta tunga svarta och vita mot den gråa bron under de kala svarta träden bildade en tavla av sorgsen bundenhet, som tycktes Märit som en bild av slättens kloka, aldrig svikande plikt.

Aldrig lärde hon sig förstå det, aldrig! Hon var det unga landets barn, det landets, där älvarna gå som mäktiga stråkdrag av brusande liv från fjället ner till havet och där arbetet dansar i takt med dem.

Vad de sågo uttråkade ut, de gamla, anrika konåderna! De hade ej fjällkornas kvicka och envisa uppsyn, utan voro tröga och väldiga som de kolossala åkerfälten. Den allra förnämaste döpte Märit till »l'Ennui».

– Det vet ni förstås inte, vad det är, predikade hon för dem, där hon stod uppflugen på en sten. Jo, det är bron och ni och alltihop och det där usla jaget, som narrade mig hit.

– Vad i jisse namn, står fröken och predikar för sig själv? frågade Karlsson, som just återkom med rebellen.

– Hm – –, ja så det är Karlsson, godafton, godafton, hälsade Märit och steg värdigt ned från stenen. Ser Karlsson, jag höll bara på att läsa på en lektion tills i morgon.

Och brådslande räddade hon spillrorna av sin nimbus upp på vägen igen.

Karlsson såg efter henne med en huvudskakning, men lyckligtvis gav kalven honom så mycket att göra, att han snart glömde guvernanten. Så'n't där »höglärt» folk var ju alltid mer eller mindre konstiga. Han kände en småskollärlarinna, som gifte sig med en fattig klockare, då hon kunde få byns rikaste hemmansägare. Så de' så.

Men Märit traskade tappert vidare i lersörjan. Fälten lågo svarta och dyvåta, feta och glänsande efter regnet. Det doftade starkt och fränt av kalk och bränd halm. Överallt kraxade och skrånade kråkor och kajor, som slogos om matbitarna på fälten eller tunga och stinnmätta lyfte och flaxade över vägen, rakt framför ansiktet på en.

Vägens långa, raka linjer kantades varken av träd eller stenmurar. Intet fanns, som i mörkret kunde markera de förrädiska diken.

Stugorna lågo glesa och strödda. Vid själva vägen lågo endast ett par, tre

stycken.

– Goddag, fröken, skall hon åka? hördes en skrovlig röst. Det var Mosingebonden på väg in till Café Alprosen i staden, ej fullt så oskyldigt som sitt namn.

Märit antog tacksamt anbudet. Det var ännu en god bit till berget och vägen var verkligen eländig.

Gladeligt kravlade hon sig därför upp på hösäcken bredvid Mosingen, som dock redan nu doftade starkt av söndagsfröjd och hembränt.

– Det ä’ ju hon på Ödele, ä’ de’? inledde han konversationen och gav hästen ett tjyvnyp, så att han i häpenheten stegrade sig som på en ryttarfest.

– Joo då, gick Märit med på saken.

– Och här ska’ hon vara piskad å gå som en ludis på vägera, när Svensson har hästar, så hon kunde få åka som en anständig människa.

– Det måtte väl inte vara farligt att gå här ensam mitt på ljusa dagen?

– Jo, vad det är, lilla ros, sade Mosingen chevaleriskt och klämde i med fulla lungor:

En liten jungfru ensam gick på vägen, medan han allt mer satte hästen i munter galopp.

– Snälla herr Mosing, nu måste jag av, bad Märit ängsligt.

– Av – – nej, nu skall hon få åka, som vi åker till bröllops på slätten. Hoppsan, gamla flicka, visa nu fröken, vad du duger till!

Och märren dög förvånansvärt bra. Det gick, så det slog gnistor i stenarna.

Vid en krök saktades farten något. Mosingen skulle ha sig en pris. När han vände sig bort, tog Märit gud i hågen, tog fart, blundade och hoppade av, snett framåt. Till sin glädje återfann hon sig själv och benen ganska hela i ett djupt dike.

Långt framför henne skumpade Mosingen ystert vidare lika sjungande och säll, fast han mist barlasten.

Märit fick sig ett gott skratt – – hon tog bestämt igen litet på livslängden med det.

Hon hade hoppat av mitt för en liten grå backstuga. Den låg där så hopkrupen bakom sin förfallna stengårdsgård som en frusen och ruggig katt. Bergets skugga hängde skymmande över dess tak. Fönstren voro utan gardiner. I det ena stod en ansjovisburk med ett tynande pelargonieskott. Men runt om stugan växte gamla knotiga äppelträd, som på våren säkerligen gömde dess armod i en slöja av skäraste blom.

Vid grinden stod en gammal gumma, det uråldrigaste Märit någonsin sett. Hennes ansikte var brunt som den bruna jorden och fårat av djupa fåror som den. Ögonen voro nästan slocknade, också de hade jordens färg. När hon fick syn på

Märit, tändes en svag glimt i deras trötta glober.

– Ä' ho' fröken te' Ödele? frågade gumman.

– Jo, det stämmer, det, svarade Märit muntert. Man tycktes vara välkänd på orten.

– Varifrån' ä' ho' då? fortfor slättens oldmor.

– Jag är ända uppifrån en stad, som heter Umeå, om mor vet var det ligger.

– Jo då – – då – – legger la i Nörget, då, provade gumman sig fram.

Norrland eller Norge, det kunde komma på ett ut, inte bara för en gammal gumma, utan för många andra här neråt. Vad kännedom om landet beträffade. Det visste Märit sedan gammalt.

Hon mindes också alla överdrivna berättelser om nöden och lasten i lappmarken, från vilka många hämtade hela sin visdom i frågan. Tänk om hon skulle skildra denna fattiga, förfallna stuga på slätten, denna okunniga gumma, så att de som läste det skulle få en allmängiltig uppfattning av det. Säkerligen skulle det då bli opposition. Där som här fanns rikedom och armod sida vid sida, där som här var det olika trakter och människor. Men en jämförelse smög sig ofrivilligt på henne vid tanken på mångmilt isolerad fjällbors förbluffande goda kännedom om sydsvenska förhållanden.

Omedvetet begick hon dock själv en orättvisa. Ty för henne blev med rätt eller orätt den okunniga gumman med de döda ögonen till en personifikation av slättens stora ålderdom.

Skuggan från berget kändes kall. Frysande skyndade sig Märit åter ut i solskenet på vägen.

Rakt ovanför henne låg nu Aneberg som en mossbelupen ruin, dyster och ännu drypande av kall fukt. Det hade inte de stora bergens lugna båglinjer, som sågo så »skapade» ut. Det var liksom byggt av människor. Blocken kunde ha huggits av slavar. Till en grym härskares fäste.

Stigen dit upp gick brant och rasslande över skiffersplitrör. Just för att den var så mödosam och brant, gav den dock en intensiv känsla av att föra en högt upp från den släta marken. Varje steg var som ett hugg mot en mur.

Utan att hon själv märkte det, ökade Märit takten, tills hon slutligen flämtande halvsprang uppför sluttningen. Hon måste upp till den översta stenens altare, rest mot himlen åt någon uråldrig gud.

Med vilt klappande hjärta nådde hon den och såg sig förvåntansfullt om.

Långt nedanför henne låg slätten i lätt gråblått dis. Så här uppifrån sett, var den vacker, hon hade aldrig kunnat ana, att den var så vacker! Dess tusen rutor av grönt, av gult och brunt vävde ett väldigt täcke med milt sammansmältande senhöstfärger. Dess stora yta böljade svagt som en sovandes bröst.

Den var en stor palett i gud faders hand, på vilken han provade färgen med

ilsnabbt flyende skuggor och dagar. De många fläckarna skiftade oupphörligt. Eller den låg som en matta av sammet för bergets fot att träda på. Och de farande molnen ströko ystert med fingret över den, så att den strimmade sig i grönt, i mörkgrått och sennabrunt.

Så speglade den himmelns alla växlande stämningar. Nu såg Märit, att också slätten kunde drömma. Fast dess drömmar voro minnen. Långt borta höjde sig ett kummel. Det var en forntida kungagrav.

Men här satt ett nutida flickebarn och drömde med vakna ögon om framtiden.

Märit hade kravlat sig upp på den flata stenen. Där tog hon av sig hatten och lät håret blåsa, som det ville. Vinden grep i kjolen, hon tyckte, att hon flög. För att se, om hon rådde på vinden, började hon sjunga, först svagt, så allt starkare och starkare. Hon sjöng allt som föll henne in, som hade ett ord om ungdom och frihet, bitar och stumpar utan sammanhang, just som en dum liten stare förfrusen kan ge sig till att sjunga, så fort snön går.

Beredvilligt tog vinden sången med sig och blåste den i öronen på en, som stod en bit därifrån bland buskarna.

Men Märit anade ingenting utan sjöng och sjöng för sig själv. Hon riktigt skrek ut allt det främmande, vars mara så länge tryckande legat på hennes bröst. Och det är väl egentligen meningen med all sång.

Men plötsligt väcktes hon till verkligheten igen av en ilsken vindstöt, som ryckte hatten till sig ur hennes hand. Kanske hade den fått nog av musiken.

Lössläppt hoppade hatten i väg på upptäcktsfärd över stenar och buskar, och Märit fick följa efter. I farten tappade hon resten av all påtvingad guvernantsvärdighet och seminaristvisdom och när hatten tog ett jättesprång över en hög enbuske, samlade Märit ihop kjolarna och tog språnget efter.

Rakt i armarna på någon, som tog henne och höll henne mycket hårt fast.

På vem?

Naturligtvis på den ende, som hon borde flyga i famnen på, enligt denna historias mening. Föremålet för hennes skyggaste funderingar och tystaste undran. Som en liten trött fågel flög hon rakt i den omöjliga drömmens famn.

Tänk, om det nu inte varit han, utan i stället länge Jönsson? Då hade vi allt varit bra stygga mot Märit, eller hur?

Men nu var det verkligen doktor Haller själv, ty verkligheten är någon gång lika barmhärtig som dikten.

Det var ej heller så underligt som det kan låta. Ty när någon dag ut och dag in i ur och skur går upp på ett berg i hopp att få träffa någon, som inte bor långt därifrån, så vore det väl bra stor otur, om det inte till slut skulle lyckas. Det var vad den unge mannen hade gjort. Men hittills hade flickan envist gäckt hans väntan som ett skyggt skogsrå. Och nu flög hon sjungande i hans famn. Undra på

att han höll henne hårt!

Flickan med de lustigt nyfikna grå ögonen, som sett på honom så stort och trolskt en gång.

Han var ej sämre detektiv han än Märit, han visste sedan länge, vem hon var.

En lång stund stodo de så och sågo varandra med stum förvåning i ögonen. Men till slut gjorde sig Märit rodnande fri.

När hon förvirrad sänkte ögonen, upptäckte hon i den unge mannens hand något tillskrynklad och hoptufsad, som en gång varit hennes gamla hösthatt.

– Åh, min hatt, sade hon.

– Jag är rädd, att jag gjort illa vid den, sade Torbjörn Haller och lossade tafatt på det järngrepp, varmed han lyckats fånga rymmaren.

– Ingen skada skedd – den är inte född i år, svarade Märit raskt.

Torbjörn Haller skrattade, så att hans vita tänder lyste.

– Än ni då, lilla årskalv, har ni skadat er? frågade han och log bra mycket mera ömt, än man strängt taget hade lov till, innan man ens presenterat sig.

Att bli kallad »årskalv» av en främmande herre på toppen av ett berg mitt på blanka söndagsaftonen! Märit började få aktning för slätten, som kunde bjuda på sådana sensationer.

– Nej, visst inte, svarade hon en smula stelt och så uppstod den paus, som endast kan uppfyllas av två nya namn.

– Tillåt mig att presentera mig – mitt namn är Haller, adjunkt vid samskolan där inne i staden.

– Märit Grahn.

Två händer tryckte varandra konventionellt.

Men två odygdiga ögonpar sade så här:

– Tro inte, att jag talar om, att jag gjort en pappersdocka av dig och:

– Du skall inte inbilla dig, att jag gått här i krokarna och tittat efter dig nu i snart tre månaders tid.

Därpå började de skyggt och nyfiket granska varandra närmare.

Märit plockade fram drag efter drag av sin minnesbild, där var *det* och där var *det* – – jo, hon hade uppfattat honom nog så rätt redan vid första anblicken. Men så vacker mindes hon inte att han var. Det var första gången hon tyckte, att ett sådant epitet passade för en man, utan all sliskighet.

Nu i det skarpa ljuset på berget kommo de stora, fria dragen riktigt till sin rätt och ögonens havsblå. Vilken Herkules han var, trots kateder och inneliv! De stora, vita händerna sågo ut, att kunna böja hästskor.

Men det märkvärdigaste var håret, det hade hon ju inte sett förut. Tillbakastruket över pannan, en kort, vågig man, sträv och mörkblond, gav det den rätta resningen åt pannans höga valv och den stolta nacken. Det var, vad som

fattats i hennes bild, och nu var den färdig.

Tänk, att våga bära håret så i Åköping! Där varje anständig man med hygglig taxering bar bena på vänstra sidan av huvudet. Säkert blev han misstänkt att hysa sympatier med bolsjeviker och förbudsvänner.

Den unge mannen å sin sida tänkte, att han aldrig sett något så ungt och rankt och prinsesslikt stolt som flickan, som nu såg upp på honom med stora, undrande, gröngrå ögon.

Av hans längtan hade hon skapats ut, av ett ben ur hans sida, denna drömligt klarnande söndagsafton.

Hör – – – klockorna!

Från alla slättens klockor steg klockspelet upp till dem likt en kör av klara gossröster. Det ringde till aftonsång.

Andäktigt lyssnade de tillsammans. De tyckte om att tiga en stund bredvid varandra. Tystnaden gjorde dem så bekanta.

Därpå började de peka ut kyrkorna. De kivades om namnen och föllo varandra i talet och innan de visste ordet av, pratade de som gamla goda vänner om ditt och datt.

– Vi äro alltså kolleger, konstaterade Märit.

– Kolleger, låtsades han undra, bara för att få henne att tala om sig själv.

– Ja, medan ni skakar kunskapens träd i Åköping, så gör jag det i all anspråkslöshet på Ödele herrgård. Jag är guvernant där, om ni vet, vad *det* är.

– Naturligtvis.

– Nej – – det vet ni visst inte. Ni har ingen aning om, huru förfärligt antediluviansk jag är. Strängt taget är jag inte ens till.

– Det måtte vara förfärligt, medgav Torbjörn Haller skrattande och strök håret tillbaka, så att det stod som borst kring det livliga ansiktet.

– Ja, det är det, men jag skall väl så småningom lyckas nå åtminstone till varats stadium. – – Än ni, då? Naturligtvis är ni inte från Åköping, då ginge ni inte upp på ett berg den här tiden på året, om det så sutte er på näsan.

– Det är jag inte heller – gudskelov – sade den unge läraren. Jag är värmlänning med en stor droppe norskt i ådrorna. Den droppen kommer mig att då och då knata upp på bergen för att kika efter stora vatten. Det där vållade mig inte så litet besvär redan i Uppsala, skall jag säga. Och här. Men se blodet, vad frågar det efter litet besvär? Mors alla fem bröder drunknade på sjön – – det ser ut som om jag skulle göra det i småstadsslöheten i stället.

– Nå, hur trivs ni i Åköping?

– En sådan fråga! Trivs? Om ni icke är till, så existerar jag, men mer är det inte heller. Men platser växa gunås inte på träd – – man får ta, vad som finns och tacka till. Man har väl studieskulder, vet jag.

– Hur får *ni* tiden att gå?

– Åh – – det såg ni väl, då ni först kom till staden. Säg, fröken Grahn, nog minns ni väl, att vi redan sett varandra en gång?

– Joo, svarade Märith tvekande och rodnade på nytt vid minnet av sitt ohyfsade stirrande vid detta tillfälle. Vad gjorde ni egentligen där nere, doktor Haller, lyckades hon avleda frågan.

– Jag höll på med min favoritsysselsättning på lediga stunder, att peta i ån, förklarade hennes nye vän. Om ni visste, vad det är mycket, som fastnar efter stränderna i den där ån, vissna löv och friska kvistar och skräp, äggskal och granna fjädrar. Där ligga de i krokar och vikar och skvalpa i dödvatten och komma ingen väg. Då går jag dit med min käpp och ger den en smula fart, så att de stolt segla ut för ån och kanske ända ut i havet. Men själv får jag stå där och bara titta efter dem.

– Ni har i alla fall en å att peta i – – jag har inte ens så mycket, knotade Märith. Jag är till hälften förtorkad av brist på vatten, som rör sig.

– Nå än jag då – – – tror ni att man kan dricka ur min å? Ja, Åköpingsborna gör det ju, förstås, och tvättar sina kläder i den, paltorna på norr och spetsarna på söder. Men längtar jag efter en riktig dryck vatten, då ger jag mig upp till berget och slår på det med käppen i ett ständigt gäckat hopp att få se en levande källa springa ut. Men först i dag kom ni fram ur berget som en frisk vårflod. Nu går jag bestämt hit var dag och slår på stenen.

Och han såg på Märith med sina på en gång skälmaktiga och drömmande ögon, så att blodet varmt steg henne i kinderna på nytt.

Hon kände som om samma längtan drivit dem båda ut i den tysta aftonen och kastat dem i varandras armar.

– Säg, nog träffar jag er väl någon gång till här ute? frågade han då rent ut. Kära ni, förbarma er över en andligen svältfödd magister i Österås! Kollegiet i Åköping är strängt uppdelat i mans- och spinnsida, som hata och förfölja varandra. Mina manliga kolleger spela kort var afton i förtvivlan över att aldrig veta, hur mycket eller rättare sagt hur litet de ha i lön. Och de kvinnliga kunna aldrig förlåta Adam, att han skyllde på Eva i paradiset.

– Nå, men det finns väl andra?

– Ja, men jag kan inte tala ostpris och svinavel. Och de små familjeflickorna, av vilken utdöende ras Åköping äger en liten uppsättning, envisas att tro, att vi ännu skriva kvinna med q.

– Om ni är ensam, hur tror ni då, att jag har det på Ödele bland svarta och vita kor och dvärghöns, undslapp det Märith i en tung suck. Tur nog räcker mitt arbete till mest hela dagen.

– Och vad har ni, för att ni slavar på detta sätt?

– Sexhundra kronor om året och allting fritt – en hel förmögenhet, som ni hör. Nästan lika mycket som köksan, skall ni veta.

– Men det är ju upprörande.

– Säg inte det – vet ni på vilken plats på universums rangskala guvernanten står?

– Nej, jag har aldrig träffat någon förr utom i gamla böcker och där var hon alltid ett mönster av svarta intriger.

– Jaså, jag trodde hon bara hade varit menlös och ogift i alla tider. Men hur som helst, så stod hon förr och står fortfarande i rang med husets katt, det sade alltid far.

– Jamen, kära ni, det är hon inte ensam om. I det stora hus, som är vårt land, ha väl just lärarna alltid haft den rangen och ha den än i dag. Kanske mer än någonsin. Vi äro nästan lika omoderna som guvernanten. Vårt arbete föraktas av samhället, ty vi uppfostra bara dess barn. Vi äro improduktiva, sägs det, ty vi göra ingenting, som går att äta och kläda sig i och därför ger man oss en sådan knapp kaka.

– Men beror det inte till stor del på lärarna själva?

– Jo, i mångt och mycket. Det bottnar djupast i ett ädelt drag: den bildades förakt för penningen och dess makt över själar. Men tyvärr kan man inte ens betala bokräkningar med sublimt förakt, än mindre amortera av sina lån med det. Ja, jag är ju ogift, men mina stackars gifta kamrater. De ha det ej så lätt.

– Lärarna ha tigit och lidit för länge. De borde väl i sin kunskaper ha skarpare vapen än andra?

– Kunskapen har aldrig varit en makt, nu är den mer än någonsin en vanmakt. Jag börjar redan komma till den åldern, att jag får se, hur de dummaste skolpojkar i min stad utvecklas till bankdirektörer och småstadsmatadorer, medan skolljusen tyna likt osnoppade och rykande lågor som lärare eller präster, kvävda av studieskulder, som nå dem till halsen. Bildningens låga, kultiverade röst drunknar i maskinernas öronbedövande larm.

– Ni är väl i all sin dar inte unghöger? frågade Märith plötsligt förfärad.

– Skulle det vara så farligt då, smålog Torbjörn Haller road.

– Nej – ja – jag vet inte. Det är väl bara det, att jag alltid tyckt, att orden ung och höger svära så underligt mot varann. Fast egentligen bryr jag mig skamligt litet om politiken.

– Men det gör inte jag, jag är tvärtom mycket intresserad av den, fast jag än så länge är en obeslutsam vilde. – Fast en gång drömde man ju om annat än att fastna som barnaplagare i Åköping. Om att åtminstone kämpa på den politiska arenan, att brottas med viljor, att leda.

Omedvetet reste han på sig, skakade sin ljusa man bakåt och ur ansiktets ädla

oval sköt hakan plötsligt fram, oanat brutal, djärv och i protest med de drömmande ögonens milda gråblå.

Ja, han skulle nog kunna leda, den hakan dög. Där han stod överst på berget liknade han en väldig viking, som spanar efter sitt skepp. Berget var en liten sten, som han skulle sparka undan, när han ville fram på allvar.

– En gång, högg Märit i, mera ivrigt än hon själv visste. Ni talar sannerligen som om ni vore hundra år. Inte har väl någon tid gått förlorad för er ännu?

– Förlorad – – ingenting går förlorat. Det är bara det, att man stannar, stannar. Som den tröga sumpiga ån.

Men då flög Märit upp från den sten hon satt på. Kanske fruktade hon, att hennes eget liv, som rann så klart och friskt ännu, en gång skulle kunna löpa ut i en gytjig, stillastående å.

– Så får ni inte säga, utropade hon lidelsefullt. Så säger ingen *man*. Ni – ni *duger* – – det vet ni, till vad ni vill. Jag vill inte fastna, jag, jag skall inte göra det. O, om ni visste, vad jag vill hinna med och göra mycket av mitt liv, än vet jag bara inte vad!

Och hon sträckte häftigt ut armarna, som för att fånga något, som flydde.

Torbjörn Haller såg på henne, som om han plötsligt fått se en uppenbarelse. Så spänstigt rank och vidjefast hon stod där i blåsten med armarna höjda likt smala måsvingar. Du var dock en Svane, tänkte han.

– Det är förresten inte det, ser ni, fortfor flickan lugnare och sänkte armarna, att det måste bli något bestämt av det. Det är det, att man måste *leva* i allt, vad man gör.

Det kom så äkta kvinnligt ologiskt mjukt och famlande efter det förra lidelsefulla utbrottet.

– Lilla barn, sade han plötsligt, strävt, som mot sin vilja.

Då rodnade Märit plötsligt och såg skyggt på honom – – han var ju en främling och hon talade så till honom.

– Man måste tala ut någon gång, mumlade hon, och lyfte tafatt de alltför teatraliska armarna för att ge dem något förnuftigt att syssla med i håret.

– Ja, det måste man, sade Torbjörn vänligt lugnande och förstående. Om ni visste, vilken uppenbarelse det är för mig att träffa på en sådan som ni här på gamla hederliga Aneberg, där kämparna ta sig en tupplur på minst hundra år i taget, innan de gripa till det rostade svärdet! En ung, vacker flicka, som vet, vad unghöger är! Jag slår vad om, att Åköpingstöserna tro, att det är en hönsras.

Då måste Märit skratta. Hon var så lycklig, att någon förstod henne.

– Det var i alla fall skönt att komma upp på ett berg för en enda gång, smålog hon och andades i djupa drag. Där nere, förstår ni, är – – –

– Slätt, behöver ni säga mer?

- Men nu måste jag väl i alla fall ner, det börjar skymma.
- Vill ni ta min hand? Låt mig leda er nedför stigen. Den är brant.
- Leda – – han, som drömde om att leda viljor – nu skulle han leda henne.

Förvirrad lade hon sin smala flickhand i hans stora, den slöts som i ett skruvstäd. Det var tydligt för dem båda, att hon därmed gav honom något mer än sin hand, något som han kanske skulle behålla för alltid. Men det var något, som ej kunde röras vid ens med de lättaste ord på länge än.

Men som på en tyst överenskommelse stannade de några ögonblick vid kanten av klippan och sågo ut över slätten.

Över dess vida yta böljade nu skymningens tunga, blåa vågor in. Den slätade ut de många brokiga rutorna till en enda mjukt förtonande slöja av svävande kvälldimmar. Slättens skiftande hav mörknade allt mer och snart började ljusen från gårdarna blänka fram som glimtande fyrlys.

Men långt, långt borta lyste ännu en svagt rodnande rand – – det var horisontens spända båge.

Och högt ovanför, vid kanten av stupet stodo de två unga människorna, hand i hand, och sågo bort mot den.

- Kom, sade Torbjörn Haller slutligen och drog Märیت utför stigen.

Vad det var tryggt att stödja sig på denna stora, vita hand, lika vit, fast den var utan handske i vinterkylan. Man måste lyda den.

Stigen blev allt brantare, skiffret allt lösare och opålitligare. De måste springa, till sist rusa för att inte falla. Träd och klippor sprungo, buskarna lekte ta fatt och kring dem rasslade som ett kulregn av småsten och jord.

Och långt där nere dansade slätten runt, runt som ett vidunderligt stort »lustiga hjulet».

Till slut miste Märیت alldeles fotfästet, hon åkte långa stycken på klackarna och rev upp hela laviner med sina kjolar. Men den stora handen släppte inte sitt tag, den höll henne tryggt uppe och äntligen stodo de, utan att hon visste hur, välbehållna på landsvägen.

De voro båda så andfådda, att ingen kunde tala på en lång stund. Flämtande, utmattade av farten, storskrattade de blott mot varandra som två barn, som gjort varandra ett riktigt lyckat puts. Utan att tänka på det stodo de alltjämt hand i hand.

Efter en stund lyckades Märیت få åt sig andan, drog till sig handen och visade på en stor reva på kjolen. – Se, sade hon, och hötte med fingret.

- Åh, förlåt mig, sade hennes förare och spjuvern lyste i ögonen. Var farten för stor – – den är min fart, ser ni. Så springer jag alltid nedför berget. Men ni skulle se mig, då jag promenerar efter ån på kvällarna bland stadens fäder – då skulle en snigel få gott försprång.

– Vet ni, fortfor han och lutade sig ned över henne. Hon såg hans stora, försvinnande skugga falla samman med sin på vägen, det var som om han åter tagit henne i famn. Hans gråblå ögon voro nästan svarta i dunklet. – Jag tyckte, att vi sprungo från alltsammans ut i världen igen, ni och jag!

Märit ruskade avvärande på huvudet.

– Då fingo vi allt springa duktigt – se, så stor slätten är. Förresten tänker jag inte springa ifrån något halvfärdigt – jag är på långt när inte färdig med mig själv än. Därför skall jag försöka uthärda på Ödele läsåret ut.

– Men då – hans ögon lyste – då måste vi ju träffas igen – ofta. Säg, vill ni – du –, han sade det liksom ofrivilligt, – inte lova mig det? Ni ha väl telefon?

– Ja, men inte för mig. Jag hör ju till »folket», förstår ni. Mer än så. Min moral är dyrbarare än deras, för barnens skull. Den tål inte ens vid att tala i telefon.

– Ja, men de ha väl ingen rätt att stänga in er heller, ni är väl inte bergtagen?

– Jo, av ett stort, tyranniskt bergatroll, som vill, att jag alltid skall sitta inuti berget och aldrig ovanpå. Det här är till hälften hans berg, ser ni, och nötterna, som växa på det med. Om han hittat er här, hade han förmodligen skjutit ned er i förbifarten. Men nu är det ju inte nöttid.

– Men jag fann något vida bättre här uppe än torra nötter.

– Ja, gud hjälpe mig, om han visste det!

Under det de på detta sätt skämtsamt munhöggos, började de gå vägen framåt och närmade sig alltmer Ödele. Snart lyste ljusen från gästgivaregården emot dem likt trogna hundögon. Den röda längan låg där på vakt likt en gårdvar i sin koja framför herrgårdens grind.

Då stannade Märit och räckte Torbjörn Haller sin hand.

– Det är nog bäst, att ni vänder här, sade hon. Inte för, att någon har att göra med det precis, men det är ju onödigt. Det är rätt sent, snart åtta, här på Ödele är det så gott som midnatt – vi lägga oss vanligen klockan nio.

– Nå – och sedan?

– Jag ringer väl till er någon gång. Men kom ihåg, ni får icke ringa själv! Det skulle vålla mig stora obehag.

– Då får jag väl lova det. Ni håller väl säkert ert löfte?

– Ja, säkert.

Sanden knastrade under fötterna, när hon gick upp mot gården. Det lät som om något litet underjordiskt troll gnisslade med tänderna.

Från ladugården hördes råmandet av fyrtio kor och ett vilt slammer av bleckkärl. Korna kvällmjölkades och Karlsson sprang skinntorr med klapprande träskor och kommenderade mjölkerskorna.

På arrendatorns trappa satt Axel och gäspade överljutt med uppknäppt livré. Han hade varit till stationen i staden.

Vid grinden vände sig Märit om och såg neråt vägen.

Långt borta skymtade hon en försvinnande gestalt, som snart blev ett med skuggorna under berget.

Det var dryga halvmilen in till staden med dess många ljus. Hon kände sig åter så ensam.

Men så kom hon ihåg, att det fanns en liten tråd, en liten sjungande tråd i luften, som kunde binda dem tillsammans igen, när hon ville.

Hon skulle ringa till honom, som hon lovat, en dag. Inte alltför snart, men en dag, som började riktigt bra, en dag, då hon stigit med rätt fot ur sängen.

Och med ett gnolande sprang hon den smala trappan upp till sin kajuta.

När hon öppnade dörren lyste två gröna lyktors välbekanta fosforsken mot henne ur soffan, och spredo som ett svagt, svagt månsken i rummet.

Det var ingen annan än Kisse Måns på sin orakelplats i soffan.

– Godkväll, ers eminens, sade Märit och gjorde sin allra finaste hovnigning. Jag kan hälsa från Märit. Jag tror nästan, att jag träffade henne själv uppe på berget i kväll.

SJUNDE KAPITLET.

Om en lång resa och ett misslyckat besök

Men hur det var så gick det många dagar, innan Märit uppfyllde sitt löfte till Torbjörn Haller. Och det, fast det kom flera sådana, som började riktigt bra och då hon steg med rätt fot ur sängen.

Mången gång hade hon stått med handen på veven till det lilla bruna skåpet, som så lätt kunde knyta ihop igen två öden, som flyktigt mötts. Men så var det alltid som om en ljuv domning gripit henne, handen föll åter maktlös ned och hon smög sig sakta därifrån med ett obestämt leende på läpparna.

Vad väntade hon på? Vad väntar flickan i berget på? På att prinsen skall komma ridande under vapengny och hornstötar, slå med svärdet på de rostade låsen, så de springa, hugga huvudet av bergatrollet och dra henne ut i solen igen. Skall han be om lov att göra det först?

Var hennes hjälte av den rätta sorten, gjorde han det inte utan länkade själv ödets trådar med fast hand.

Men dagar och veckor gingo och intet hände.

Hur gick det då med den lilla käcka Märit, som väl hade en bra portion mod, men aldrig ägt dess komplement, tålamodet?

Ja, var det något fel med humöret, så lät hon ingen märka det. Så vida det inte skulle varit gamle Måns, som vid varje kvällsbikt fick finna sig i att höra den ständigt upprepade frågan:

Varför, säg, varför söker han inte upp mig?

Men Kisse Måns aktade sig väl för att svara:

Därför att du vid alla bergatroll själv förbjudit honom det. När man har en dyrbar gisslan hos fienden, går man ej så snart till anfall.

Som sagt, det svarade han inte, ty han var en gammal vis katt, hade haft sjutton hustrur och kände kvinnorna.

På detta sätt hade man redan kommit en bra bit in i december och julen närmade sig med raska steg.

Då var det som om det med ens kommit en okuvlig hemlängtan över Märit, en längtan efter tysta, glittrande vidder och rimfrostprydda björkar, efter en liten tid av ljus ro och klarhet utan all bävan och oro. En längtan efter snö, stark som

törst, i släkt med de fångna renarnas trånsjuka, oemotståndlig efter den tunga, regngrå hösten.

Det var som om allt annat sjönk undan inför den och hon kunde blott svara på alla frågor:

– Jag måste hem ett slag.

– Uschianamej då, skall fröken verkligen ge sig ditupp, där en rakt kan frysa vettet ur sig, pep Linda vettskrämd vid blotta tanken på det vilda land, där Märit sett dagens ljus.

– Ja, om det bara vore det, Linda, men tänk på alla djuren!

– Vilka djur – i jisse namn?

– De stora vilda björnarna och vargarna, som gå på gatorna däruppe.

– Vad i all sin dar – fast det är ju i Lappland fröken bor. Så de så.

– Javisst – Umeå ligger i Lappland – det gör alla städer i Norrland, Linda lilla. Min pappa bor i kåta, som de andra förstår.

– Men är det inte tjyvingens kallt att ligga i kåta?

– Vi ligger i päls, förstår väl Linda.

Efter denna lilla lektion i norrländska seder gick Märit leende upp på sitt rum för att packa till sin färd upp till de urdjupens dunkel, där invånarna alltjämt sutto kring sina eldar och gnagde på blodiga ben. Enligt Lindas och många andras uppfattning.

Hon var van vid de underliga begreppen om Norrland.

Endast när patronen kom med sin vanliga trall:

»Norrland kostar bara pengar och långa, dyrbara järnvägar, som inte en själ åker på! Växer det så mycket, som kan föda en ko där och har du sitt en ärlig ardenner? Nej, vid Dalälven skulle gränsen gå», fattade hon humör och talade för döva öron om tolvmilaskogarnas och de stora bergens rikedomar och älvdalarnas bördighet.

Men vad gjorde det nu, nu skulle hon hem, hem!

– Märit kommer väl säkert tillbaka? frågade Hedvig litet skyggt vid avskedet.

Tillbaka? Ja, gunås, nog kom hon troligen tillbaka i sinom tid, fast ingen kunde väl ana, vad det var som drog henne.

Men tills vidare var detta något skjutet åt sidan och när hennes land vid Forsmobron kom henne till mötes, stort, trofast och drömmande sjönk hon in i dess vidöppna famn, som ville hon aldrig lämna den mer.

Och vad det smakade att för en månad vara i rang med själva drottningen i det egna, kära hemmet, att bli grundligt bortfjäsad och frossa på tunnbröd och renstek, det skola vi ej tala om.

Vägen tillbaka till Ödele kändes så lång och omöjlig.

Men den var den enda tänkbara till en som lydigt väntade på henne med allt

större oro och undran. När ferierna voro slut, blev Märith därför ej alltför överraskad över att finna sig själv sittande i en tredjeklass sovkupé och med något liknande lättnad se Forsmobrons väldiga panorama åter svagt skymtande försvinna i kvälldunklet.

Hon ville knappt erkänna för sig själv, att hon hela julen gått och väntat på ett brev. Men hur skulle ett brev utan adress kunna nå fram?

– Genast jag kommer ner, skall han få höra av mig, tänkte hon och det låg trots allt en viss tillfredsställelse i att på detta sätt bli tvingad fram i ljuset. Hon var icke van att ta första steget i sådana fall.

*

När Märith vaknade den första morgonen på Ödele igen sken ett vitt klart ljus in genom fönstret. Yrvaken inbillade hon sig, att hon alltjämt var hemma och att morgonsolen sken på snön där ute.

Tänk, det var verkligen snö! Snö, här på Ödele! Litet tunn och kornig snö visserligen, som nätt och jämnt täckte den svarta marken och de grå stenarna. Men ändå.

Det for som en glimt igenom henne av det vita ljuset. Tänk om hon skulle ringa med detsamma?

Hon klädde sig långsamt, ty det var söndag, och gick därpå ned.

Men var det inte som förgjort? Telefonen, som kunde hänga oanvänd en hel dag, var nu formligen belägrad.

När hon först kom ned, stod patronen där i rödrandig morgonstass och avgjorde en mårns vara eller inte vara med slaktaren.

– Tag na' för gott pris, Jonsson, och sälj na' på torget som oxkött – det är hon ärligen värd, det trogna djuret!

– Vad nu då, Jonsson – en gammal spattig skinnmänn – – det kan han vara själv, Jonsson. Halva priset – – åh, hut, karl. Jag skall allt visa honom, att mårren duger att köra efter än!

Och patronen rusade i väg för att med handling överbevisa den halsstarrige Jonsson om mårrens enastående livskraft och ungdomlighet. Mårren skulle få den höga äran att dra patronen till staden i stället för Svarten, ja, det skulle hon, min själ.

När Märith efter en stund försiktigt kikade in i rummet, var det tomt. Nu, tänkte hon.

Då ljud en kort, kraftig signal. Nu var det Johansson till Hedvig.

Johansson spelade redan herre i huset och hade än det ena, än det andra uppdraget till sin utkorade, som tog emot dem tåligt och villigt som en liten

tungt lastad åsna gärna tar en packe till på ryggen, hellre än att bråka.

– Hallå, är det Johansson, jaha.

Hedvig kallade fortfarande sin utkorade vid hans hederliga om också en smula vanliga efternamn. Något annat hade Märith aldrig hört och hon hade därför kommit till den uppfattningen, att Johansson inte ägde något förnamn.

– Jaha, det är Hedvig, Johansson. Den lille osten var det, ja, Johansson och så kalsongerna, ja visst, Johansson lille, skall jag bötta dem åt dig och så blodkorven, ja. Jo, det skall allt bli så riktigt, det. Behöver du strumpor, så vet du, var du har mig och korgen. Fast korgen, den får du förstås inte.

Och Hedvig fnittrade belåtet åt denna sin ovana kvickhet.

Knappt hade hon ringt av, förrän Linda kom infarande från köket som skjuten ur en kanon.

En syster till henne var gift, stackarn, och karsloken var naturligtvis ett kräk och nu hade det blivit något trassel och det skulle Linda som en god syster reda upp per telefon och det tog en evig tid och vållade en massa felringningar och avbrott och elände. En telefonist är väl inte mer än människa heller. Det är inte alla dar man bjuds på en så okonstlad äktenskapshistoria med så saftiga detaljer.

Nära en timme steg och sjönk Lindas gälla diskant som ebb och flod genom de låga rummen, livligt målade det Lundströmska familjelivets allra heligaste.

– Uschianamej, då, pep hon, så det ven genom huset. Tog han skafferinyckeln, sa' du. Och lösgommen, sa' du – vad i jisse namn skulle han göra med den? Skrapa smutsen av stövlarna, sa' du – har han inte läst sin bibel, Lundström!

*

Till slut ledsnade Märith att vänta och uppgav tills vidare hoppet om att komma fram till den lilla tråd, med vilken Ödele bands samman med yttervärlden.

Om hon rent av skulle ta sig en sista skidtur för vintern?

Sagt och gjort. Hon sprang upp på sitt rum och bytte hastigt om kläder.

– Telefon till Märith, sade Hedvig, när hon åter kom ned.

Benen veko sig under guvernanten. Förekomen?

Men när hon med darrande röst svarade, så var det bara lilla Elsa. Ingen svan hade ännu kommit till henne och där satt hon nu och leddes på Älgholma och hade suttit där hela julen. Och nu försökte hon falla Märith om halsen i telefonen, för att åtminstone hon kunde komma.

Om Elsa åkte skidor?

Ånej, hur kunde Märith tro det. Inte åkte man skidor i Skåne. Men om Märith ville, kunde hon gå och möta henne en bit. Det var ju så vackert ute i dag.

När hon ringde av, stod Märith en stund tveksam med handen på telefonens

vev. Just nu var fältet fritt, skulle hon ringa nu?

Men så kom hon att kasta en blick på sitt yttre. Och den som tror, att en ung flicka första gången talar i telefon med sin utvalda i sportdräkt och kängskor, han känner inte kvinnan.

I morgon, tänkte hon, i morgon.

Och med ganska ont samvete gick hon ut och spände på sig skidorna och körde i väg bort emot Älgholma.

*

Föret var inte lysande. Det gick som på tjära och gnisslade och ven av småsten och sand. Men det var skönt att sträcka ut ännu en gång så gott det gick. Och trots förmiddagens otur, var det något, som bar henne framåt, något, som sköt på och spände ut sig som vingar.

Efter »i dag» kom ju »i morgon» och så ännu en dag med tusen möjligheter.

Innan hon visste ordet av, hade hon hunnit halva vägen.

Då hördes bjällror i rask takt och en liten kappsläde svängde om hörnet, förspänd med en grann travare.

I släden satt lilla Elsa. Blek? Nej, skär som en vinterros – av den friska luften, förstås.

Och bakom henne på kuskbocken satt Älging med de stengrå ögonen vidöppna och sitt flyktiga leende irrande likt solglittret över snön.

De viftade mot henne på långt håll.

– Vi lovade ju att möta er, ropade Älging muntert.

– Vi – – var det redan vi?

– Lilla Elsa, den svanen, som du nu åker efter, den är svart.

Var det på tid, att hon tog galne Älging i armen?

Nej, i dag var hon nog inte lämplig till skyddsängel. Hon spände av sig skidorna och steg varm och leende in i släden till Elsa.

– Aj, aj, de ögonbrynen! sade Älging och hötte med piskan. Sannerligen ha de inte kommit ännu högre upp. Akta er bara, att de inte flyga i väg med er en vacker dag.

– Jag har redan flugit, sade Märith och skrattade högt.

– Nå, då skall ni få det igen. Jag är inte så rädd om krakarna som min vän på Ödele och kör inte till min egen begravning. Då får någon annan köra för mig.

Klatsch, nu känner hästen, vad det gäller. Han sträcker på sin smärta hals och kastar huvudet bakåt.

Minnen från hans glansdagar, då människornas ögon som förtrollade hängde vid hans vinglätta lopp, draga likt ilningar genom honom och göra honom till en

båge av stål.

Det susar i luften och små snöstjärnor falla från en blå himmel ned i flickornas hår. Den forna ensamheten har lyft från deras unga bröst och de känna, att sådant borde livet alltid flyga fram vid deras år.

Och stjärnorna falla i lilla Elsas ögon, så att de bli fuktiga och glänsande. Och ibland kasta de en skygg blick på något där bakom. Vem kan alltid se rakt fram?

Så köra de med en konstmässig sväng upp till Älgholma ståtliga portal.

Men portalen var också det enda, som var ståtligt på Älgholma. Annars var det rent ut sagt ett stort, fult brunt hus utan tradition, byggt av Älgings fader, när det gamla, förnäma corps de logiet brann ned.

Det var endast själva jorden, som hade tradition. Den hade fuktats av mycken och idog svett från Älgingska bondepannor, tills Älgingarna en dag blevo herrar och läto andra böja sina pannor för dem och fukta jorden med sin svett.

Fädernas jord var det, som band galne Älging, som lika litet passade att arbeta i den, som hans travare passade att gå framför plogen.

Och lika omotiverad som Nyberg var på Anebys »pakett», lika förfelad var denne fin du siècle-man i de stora, tomma rummen i detta påmåfåhus, där fru Luras ande härskade i stela, uppradade stolar och konstrika »bonader», glödrerade ramar och stora, handhamrade järnkronor, till några få bevarade rester av spindelmöbler och gamla porträtt, räddade i hast från eldsvådan.

Han, grandseignören, sov i paneldivan, medan Nyberg doftade stall i sin salon à Louis quinze. Men förmodligen var det som det skulle vara, ty den senare kunde sin gödsellära bra mycket bättre.

I en undangömd vrå av huset hade Älging inrättat ett litet krypin för sig själv, fullt av pipor och böcker och en säreget personlig doft. Böckerna voro kanske inte de, som hade bort finnas där: avelslängder och broschyrer om fjäderfä. Nej, det var mest onyttig skönlitteratur, det är sant, men valda med en viss omsorg och grundligt lästa. Det var en god del Hamsun och Anatole France på originalspråket och alla Strindbergs skrifter i läckra band. Sant är, att där också funnos en del andra böcker, sådana som stora hopen menar med »franska».

Bokhyllan stod på den ljusaste platsen i rummet, men i dess undangömdaste vrå hade skrivbordet sin plats. Vid vilket den nuvarande herren till Älgholma tillbragte mången natt med att söka reda ut den gamla gårdens hopplöst tilltrasslade affärer.

De stora yttre rummen voro alldeles tomma på folk, när de åkande komma in.

– Var är frun? frågade Älging en tjänsteande, som först efter lång tvekan stack in näsan genom dörren.

Flickan såg förvirrad och förlägen ut.

– Frun åkte ut med barnen och herr Jönsson, stammade hon till slut.

– Åh, ja så, Älgings min mörknade. Det kom ett veck mellan ögonbrynen, ett skarpt veck, ett grymt, som sargat dit med en slö kniv.

– Ja så, hon åkte ut, upprepade han därpå för sig själv, tog fram en cigarrett ur ett silveretui och tände den nervöst. Ja, då vet jag ingen annan råd, än att jag får bjuda er in i mitt tusculum så länge. Göta, tag in kaffet till mig. Gott, starkt och en liten Bols för damerna efter åkturen.

– Nu på förmiddagen, invände Märith.

– Ja, jag vill inte ha någon lunginflammation på mitt samvete. Det var ju jag, som bjöd er på skjuts direkt efter en skidtur. Så nu är det bäst att lyda utan vidare. För att ni ingenting skall ha att invända, skall jag själv ta en grogg, fast det för mig är en hädelse denna tid på dagen.

Inne i sitt rum gjorde han snart flickorna hemmastadda, så att de i sin uppsluppenhet flögo kring som yrvakna sommarfåglar bland pipor och romaner. Han kunde öppna buren för sådana små fåglar, han, Älging. För att sedan, när han behagade sträcka ut limstängen och då satt där kanske en och pep ömkligt med slokande vingar.

Kaffet kom in om en stund och Elsa serverade det. Hon var så söt och kvinnlig, där hon stod, det ljusa håret föll ned över ögonen och hon höll sitt lilla pekfinger på locket, för att det inte skulle falla ner och gå sönder.

Och Älging såg och såg och ibland fick han en snabb fågelblick igen. Och Lohengrin var långt borta och om han drack, så var det nog inte ur den heliga Graal.

Men i sitt soffhörn satt Märith och undrade, när skyddsängeln bör uppträda i tablån.

Det blev emellertid en annan sluteffekt på den levande tavlan, än hon tänkt sig.

Dörren öppnades plötsligt och där stod fru Älging. Förstnad såg hon på flickorna, på brickan, på cigarretterna, på likören och hennes blick, den sade: »Och till sådana lämnar man sina barn». Och blicken numro två sade något mycket mera privat till Älging.

Men den kom ljungande tillbaka från två hårda, stengrå ögon, det slog gnistor ur den som ur flinta.

Den blicken skar i mer än ett sinne.

– Jag har också varit ute och åkt, lyckades fru Älging pressa fram. Med – med eleven och barnen.

– Så angenämt, sade Älging ironiskt. Vi ha tydligen samma smak, fast vi välja olika vägar.

Vid de knivskarpa replikerna var det, som naggade ett hemligt samvetskval de unga flickorna. Skyggt sänkte Elsa sina ögon och genom Märiths sinne flög den

tanken: Tänk, om det en gång skulle kunna bli så även för oss. Vem hon då menade, det vete den allenast, som kan följa alla farande tankar.

De visste ej med sig något särskilt, men de kände sig med ens olidligt skyldiga inför denna kvinna med det förstenade ansiktet, ur vilket dock ett mäktigt, lidelsefullt uttryck höll på att arbeta sig fram. Det arbetade i hennes strupe, det ryckte och slet i dragen, som när islossningen oemotståndligt kommer.

I nästa minut skulle hon säga något, göra något omöjligt och oåterkalleligt, något som ej passade till det obetydliga händelseförloppet, men som var ett passionerat hjärtas flämtande efter luft, den bittra kalkens översvämning genom den sista lilla droppen och ett förtvivlat antingen – eller.

Något, som kanske skulle märka den stunden för hela livet för dem alla, blott genom ett trött sinnes överilning.

Nej, det fick inte ske. Med förtvivlans mod störtade Märith fram och fattade fru Älgings hand, som för att avvärja ett slag.

– Förlåt oss, att vi ej väntade på fru Älging, sade hon brådskande för att ha något att säga. Men se, jag måste snart hem till Ödele igen.

– Åh, för all del, svarade denna, det spända uttrycket vek plötsligt som om det brustit från hennes drag och tyst och trött vände sig husets fru om och gick tillbaka ut ur rummet.

– Kom, så gå vi upp på mitt rum, viskade Elsa till Märith. Hon var likblek och hennes ögon sågo ut som ett förvånat barns.

De smögo sig försagda upp på Elsas kupa, som hon tack vare sin händighet och smak lyckats förvandla till ett inbjudande litet krypin.

Där kröpo de upp i soffan och ville ej se varandra i ögonen. Därutanför föllo ännu de vita snöstjärnorna och smälte till tårar mot rutan. Det var så tyst.

– Du, Elsa, sade Märith till slut. Du skulle i alla fall akta dig för Älging. Efter vad, som hände en gång. Har du redan glömt det?

– Du förstår väl, att det aldrig mera hänt och aldrig skall komma att hända, det har han lovat.

– Åh – har han lovat. Ni ha alltså återupptagit ämnet – ett farligt ämne, Elsa. Kom ihåg, att han är gift!

Då flög Elsa upp som stungen av ett bi, såg Märith förfärad i ögonen och kastade sig med ens framstupa på golvet framför henne och gömde huvudet i hennes knä. Och brast i en flod av tårar.

– Tror du inte, att jag minns det, tror du jag någonsin glömmer det – i så fall bara ibland. Som i dag, då vi åkte och det var så vackert och jag var så glad.

– Han åkte ifrån den han bort åka med och tog dig med sig. Bad han kanske henne först? Tycker du det var vackert? Sådana små knappnålsstygn såra mera än grova hugg. Du såg ju, hur det gick.

– Hon vill ju inte, vet du väl. Elsa försökte trotsa sig själv, men trotset gick ömkligt mitt itu. Jo, visst vill hon, men hon säger bara så, för att han skall be henne. Men det gör han inte. Och felet är mitt – och före mig var det någon annans. Nej, inte det heller – jag vet inte, vems felet är.

– Felet är väl hans, Elsa.

– Nej, inte hans. Det kom hastigt, flämtande, liksom ofrivilligt.

Så blev det alldeles tyst, endast Elsas hastiga andedrag hördes.

– Se på mig, Elsa, sade Märith lågt och sökte lyfta upp det lilla ljusa huvudet i sitt knä. Inte har du väl, säg, kunnat vara nog dåraktig att gå och förälska dig i Älging, när du vet, hurudan han är? Säg, nog har du väl hört, hur han förfört och övergivit unga flickor, som bott under hans tak. Unga flickor som du. Beroende som du. Skyddslösa som du.

– Jo, jo, viskade Elsa, visst har jag hört.

– Och ändå tillåter du, att han söker närma sig dig igen?

En mörk rodnad färgade plötsligt det nedböjda ansiktet. Med ett stolt kast på nacken reste sig Elsa upp och började gå omkring i rummet. På byrån stod ett porträtt, en ung trohjärtad man i löjtnantsuniform, med ett öppet, en smula alldagligt ansikte. Elsa tog tankspritt upp det och såg på det utan att se det och satte det förströdd tillbaka.

– Tillåta – den första stenen och den kastar du! Du, som sitter där i lugn och ro i det gamla uggelboet Ödele med patron Svensson. Han kan då inte fresta någon, gamle patron. Och du har åtminstone lugn och hemtrevnad kring dig. Men här – ja, du såg själv, hur det är. Och bara en halv mil har du till staden. Och jag – jag hela milen – det är så man kan bli galen! Ensam, ensam, dag och natt med vinden, som tjuger på Älgholmas stora vind som på en stepp. Ensam med en kvinna, som hatar mig, ensam med mig själv. Jag har aldrig varit van vid en sådan ensamhet, hör du. Och så skriver inte Gösta på en vecka eller två, tiden går så fort för en ung, glad löjtnant i en liten garnisonsstad, han kan ju inte alldeles begrava sig för min skull. Och då blir jag ändå ensammare än förr.

Aldrig visste jag, hur farligt det är att vara ensam förrän nu. Jag har varit ensam i Stockholm, men jag var aldrig rädd. Men här! Var komma alla tankar ifrån, all dåraktig längtan, allt, som pockar och ropar: leva till varje pris! Upp ur denna tystnads kalla grav! Jag är ung, jag förgås! En människa, en människa!

Det blonda huvudet var åter i Märiths knä. Och hon, som skulle vara skyddsängel, mindes en mörk kvälls tankar och två märken som efter bett i patron Svenssons hemmagjorda byrålåda.

Hade hon kastat en sten, den allra minsta lilla kiselsten, i ett hårt ord på en sådan ensam liten flickstackare?

– Och då kommer han, fortfor Elsa med hes röst. Inte alls, som du tror, utan

som en bror, en vän. Ja, du tror det väl inte. Men så är det. Och han tar min stackars frusna själ varsamt i sina händer. Och han låter mig få tala ut. Och han *förstår* så väl, hur det är. Och då öppna sig de kalla ögonen, det lyfter sig som en sten från dem, och därunder ser man en djup grotta, full av hemliga skatter. Tag, säger han.

– Men, Elsa lilla, du har ju din Gösta. Vad skulle han säga? Skriv om din ensamhet till honom.

– Till Gösta. Inte skulle han förstå. Han har aldrig varit riktigt ensam.

– Nå, så far härifrån.

– Kanske skulle jag gjort det då – – den gången. Men då tänkte jag: varför fly, då man intet ont gjort? Då får man skenet emot sig. Man måste vara tapper och stå på sig, säger Gösta. Och så tänker jag väl än – – jag har intet ont gjort och våren ut skall jag stanna. Vad skulle jag förresten säga för skäl? Det är just det, ser du, att ingenting blir sagt, ingenting gjort och är ändå så tungt. Kan du förstå det?

– Undvik åtminstone Älging.

– Undvika. Var skola vi undvika varann i samma hus, under samma tak? Vi drivas ihop som får i oväder av gråvädret ute och inne.

– Men, barn lilla, hur skall detta sluta? Märیت blev nu på allvar orolig.

Då reste Elsa sig på nytt, steg upp och gick fram till fönstret.

– Du behöver inte vara ängslig, sade hon tonlöst. Det slutar inte för mig som för de andra. Jag är inte sådan, ser du. Det enda jag ville, är att någon gång få stryka hans stackars grånade hår, för att han varit god mot mig i min ensamhet. Men bara den tanken är väl ett brott. Nej, du behöver inte vara rädd.

– Jag menar inte så. Men inte vill du väl heller börja livet med att skilja två föräldrar åt och bryta ditt eget löfte?

– Nej, nej – – blir det för svårt, reser jag.

– Lovar du mig det? Och att försöka undvika all ensamhet med honom. Jag tycker så mycket om dig, ser du, Elsa. En sådan som du får inte kasta bort livet, innan det börjat! Han är ju också en åldrande man, kunde vara din far nästan.

Alltjämt blek som snön där ute sade Elsa:

– Ja, jag lovar.

Då knackade det på dörren och de ryckte till som hemliga sammansvurna. Men in kom endast en liten näbbig husjungfru och läste upp sin läxa:

– Frun undrade, om inte fröken Grahn vill stanna på middag.

Märیت fick plötsligt bråttom. Nej, för all del – – hellre vad som helst än en sådan middag under blickars korsade svärds klingor.

– Tack, men de vänta mig hemma, svarade hon hastigt.

Och hur det var, lyckades hon efter mycket parlamentterande krångla sig ifrån

den ovälkomna bjudningen och satt så äntligen i en släde på hemväg med skidorna fastbundna bakom sig.

När de lämnat gården, andades Märit ut. Luften var tung på Älgholma. Härute var den kall och klar som gnistrande vin och de blåa skuggorna började bli djupa som på gammalt porslin.

– I morgon, tänkte hon, i morgon.

Och det var något friskt och befriande i det ordet, något, som lyfte en högt över allt kvalm som upp på ett befrielsens berg.

ÅTTONDE KAPITLET.
**Om en levnadsglad mjölkhäst och en
sammansvärjning**

Nästa morgon var snön nästan borta. Jorden försökte skälvande dra de sista trasorna av den över sig, men den våta vinden ryckte och slet alltjämt stora flikar ur lentyget.

Men ändå lyste det vita skenet lika klart ännu, tyckte Märit.

Och så steg hon resolut med glädjefoten ur sängen och satte den före sig, när hon skulle gå nedför trappan för att ringa.

Och se, telefonen var klar, ty allt viker för beslutsamheten.

Med klar och klingande röst sade hon sitt nummer, som man nämner numret på en lott, som man hoppas vinna högsta vinsten på.

Nu växlade de i borgmästarinnans torn, ty i hennes hus var nyhetscentralen.

– Klart, sade fröken.

Och så enkelt kan det vara att knyta ihop nornornas avbrutna tråd.

Ty nu hördes långt bortifrån hans röst, löjligt förändrad av all metall, som den skulle gå igenom, men med ett eko av det manliga och djupa hon mindes.

Men vad sade den?

– Jaså, är det verkligen ni, sade den helt lugnt och kallt.

– Ja och Ni, svarade Märit, snopen och avkyld.

– Det har varit jag. – Rösten var nu gravlik. Ännu för en månad sedan var det jag, nu är det min skugga, för så länge har jag suttit här vid telefonen. Ty det var en gång en flicka, som lovat ringa till mig, och hon är av den sorten, som aldrig ljuger.

Märit skrattade. Ett lyckligt skratt, som så när hade vållat avbrott uppe hos borgmästarinnan.

– Nog hörs det vem som ljuger, sade hon. Ni har ju haft ferier, ni också, och kanske varit bortrest.

– Ja, kanske som allra hastigast, i förbifarten. Men min själ har suttit på vakt här och den fick varken vått eller torrt. Och ingenting vågade jag företa – ett hedersord är ett hedersord. Hur som helst, så tänker jag nu ta en gruvlig hämnd på er för ert trolösa svek. Jag tänker bjuda er på Åköpings teater i morgon.

– Finns det verkligen teater där?
– Joodå, logen »Enigheten». Jag vill mest ha dit er för det utmärkta namnets skull, för jag hoppas verkligen, att vi skola bli riktigt eniga till slut.
– Det är vi väl.
– Nå, låt oss då genast enas om teatern i morgon.
– Ja, tack, på ett villkor. Jag skulle gärna vilja ha en annan flicka med mig, en liten blek en, som heter Elsa och som behöver bli ense med sig själv. Var och en betalar för sig, så blir det enklast.
– Nå, kör för Elsa, för hur många Elsor som helst, bara ni finns någonstans bland dem. Alltså, vid Enigheten i morgon!
Och så klipptes tråden av för andra gången, men det var ingen av parterna, som höll i saxen, utan bara en liten telefonfröken, som tyckte, att nu kunde det min själ vara nog med fånigheter.

*

Men vägen till Enigheten tycktes bli stenig nog.

Den första stötestenen var som alltid hästfrågan.

Det stod väl sina tjugu hästar på stall. Men den ena hade varit till kvarnen och den andra körde ved och resten stod och mådde gott och ryktades av Axel, för att vid tillfälle säljas på »Hönsemåla marken».

Endast den gamla, halvblinda mjölkhästen stod i den skummaste vrån och var villig att rädda flickorna från att gå sex kilometer i mockaskor.

– Hon är så sediger, att fröknarna kan köra in till stan själva me' na'. Hem kan Mosingepojken köra, för han har gått in till stan med en ko till slaktarn, avgjorde patron Svensson. Märta kan ni ställa hos handlar Gillbergs där vi tar specifikationerna.

Så var den saken klar.

Sedan gällde det att befria unga Elsa från sina förtryckare genom visa och kloka ord.

Tyvärr, eller kanske rättare sagt tur nog, var inte patron Älging själv hemma. Han hade rest på en liten tripp till Berlin. Annars hade kanske de två flickorna kommit ilande efter parhästar med gentlemannakusk förbi Storgatans alla hungriga skvallerspeglar.

Nu kommo de blygsamt Bakgatan fram, efter en oryktad mjölkhäst, som det höves andens ringaste trälar.

När Märta ringde till Älgholma, framställde fru Älging flere djupsinniga frågor, än som höves för att befria den finaste ärtprinsessa. Men Märta lyckades någorlunda nöjaktigt besvara dem och till slut var lilla Elsa fri att ta sin halva

mjölkkärra i besittning.

Och så nalkades den stora timmen.

När Märit för andra, säger andra gången på Ödele, kröp i sin enkla stass, visste hon precis, hur Askungen kände det, när hon slängde sina sotiga trasor.

– Nu kan pumpan komma, sade hon muntert.

Och genom fönstret såg hon den redan komma skramlande.

Flickorna skulle åka i tid, för att hinna få gamla Bella instuvad före teatern.

Där kom nu också lilla Elsa runt hörnet i saktmodig karriär. Det var lantbrukseleven Jönsson, som körde henne efter fru Älgings avdankade ridhäst. Han skulle nu vänta i Ödele, där han hade en del ärenden att uträtta, och så ta henne med sig tillbaka efter teaterdags.

*

Så satte sig båda flickorna upp i pinnkärran efter Bella och pälsade på sig så gott de kunde. Jönsson hjälpte dem beskäftigt och hade mycket att syssla med tömmar och seldon.

– Kan du köra? frågade Elsa försiktigt.

– Åh, si så där, svarade Märit. Drar man i högra tömmen, så går hon väl åt höger och tvärtom. Förresten är ju Bella så sediger, sa' patron. Och därmed försökte hon åstadkomma en kavat klatsch med piskan, men lyckades bara slå sig själv på näsan med skaftet.

– Nu kör vi.

Först efter många smackningar och inställsamma övertalningar förstod äntligen Bella, att det verkligen var allvar på färde och satte sig makligt i gång, ej utan förebrående blickar för att hon skulle köra mjölk till staden den här tiden på dagen.

Ty Bellas horisont inskränkte sig till mjölkflaskor och skjutspojkar. Och då väl Märit skulle föreställa det senare, kunde väl Elsa ej vara annat än en underligt skapad bleckflaska.

Och den flaskan satt åtminstone stilla som en flaskas skall. Men skjutspojken, hon hanterade tömmarna, som om hon trott, att Bella var en marionett, fast det visste nog Bella inte vad det var. För varje minsta krök slet hon och räck i den gamla hästens hårdnade mungipor, som om hon tänkt dra ut de fattiga stackars tandstumpar hon hade kvar.

Då och då såg sig Bella föraktfullt om och hennes halvslutna ögon sade:

Tror du inte jag hittar vägen till stan bättre än du?

Men »sedigheten», hur gick det egentligen med den?

Själva Bella tycktes vara lössläppt för kvällen, ty ju närmare hon kom staden,

dess finare och mera raffinerade blevo hennes tag. Hon kråmade sig och krumbuktade, den gamla kraken, som ett föl i backfischåldern och koketterade för sin egen skugga och låtsades skygga för den. Och för varje kilometer ökade hon farten.

– Där ser du kreaturens suckan, sade Märit docerande till Elsa. Denna Bella, som vi trott blott bestå av fyra gamla spattiga ben och en mage för hö och havre, vågar du förneka henne en längtande själ? Vem vet, hur också hon i sin spilta grämt sig över tråkigheten på landsbygden och trängtat till stadens flärd och brus? Ser du inte, hur blotta den fjärran doften av Åköpings förfinade kultur gör henne ung på nytt?

Men Elsa klängde sig blek och darrande fast i kärran, som börjat våldsamt kränga av och an. Bella låg nu nästan i galopp.

– Men Märit, ka –, kan – du köra?

– Köra? Vad har jag gjort annat nu i fyra kilometer? Är du rädd, kan du stiga av och gå. Eller kör själv.

Att stiga av var lättare sagt än gjort.

– Ne – nej, älskade Märit. Ho – hon skenar ju snart.

– Bella – – skena. Har du sett månen bli en grön ost?

Men Märit var visst inte så lugn, som hon ville påskina. Hon kände inte igen den sedesamma Bella, som visade sig nyckfull och hysterisk som den bleksiktigaste storstadsmö.

– Bella tror visst, att hon är en ren, försökte hon med förtvivlans mod att skämta. Jag hörde en gång talas om en, som hade en ren, som sprang så bra. Bara man låg som ett bylte i akjan och bara följde med, dit hon ville. Men man fick inte nysa, inte andas knappt, inte på minsta sätt visa, att man levde – för då stannade renen tvärt och gick sedan inte att få ur fläcken. Om vi skulle försöka det med Bella?

– Gör vad du vill, snyftade Elsa, bara vi komma med livet ur denna förskräckliga kärra.

Men det skulle väl bli värre än.

Bella började plötsligt leta reda på genvägar. Bäst det var vek hon helt resolut in på en åker och sneddade tvärs över den utan att bekymra sig om några bromsningar eller alarmsignaler. Tur nog var just där inget dike, utan vägen övergick omedelbart i fälten.

Den levnadsglada mjölkhästen hade ett visst dunkelt motiv för sina irrfärder. När det någon gång föll snö på slätten, föll det nämligen ofta i sådana massor på de trädlösa vidderna, att man icke visste sig någon råd att få plogat i en hast. Man måste därför vid sådana tillfällen staka ut provisoriska genvägar över fälten och märka ut dem med granar, alldeles som man gör på isen. En sådan genväg

hade gått just här.

När nu Bella i den fallande skymningen här och där såg en osmält snöfläck skymta, flög det en oklar idéassociation genom hennes gamla trötta huvud. Hon vek in på den kända avvägen och körde dem nu raskt och muntert över frusna plogfårar och stock och sten, så att den skrangliga kärran guppade som ett skepp i den vildaste sjönöd och flickorna hade all möda att hålla sig kvar, stela av skräcken och den isande blåsten som de voro.

– Bella har i alla fall lokalsinne, sade Märit med ett försök att vara morsk.

– Bella har fått kollern, stönade Elsa. O, stackars mamma, när hon får läsa det i tidningarna!

– Vad då?

– Att jag blivit ihjälåkt av dig och en galen häst.

– Ihjälåkt av mig? Är det jag kanske, som gett kräket »glideflygt» eller vad det nu är hon fått i sig? ropade Märit med kränkt värdighet.

– Nej, men det är ju du, som kör, sa' du.

– Ja, visst katten kör jag, försäkrade Märit och låtsades fortfarande tro, att hon gjorde det.

Hur det var, så pallrade sig emellertid Bella slutligen upp på vägen igen och skumpade vidare på den.

Som genom ett under rullade de så helskinnade in på Åköpings knaggliga gator, sönderskakade in i själen, men ännu med livhanken kvar.

Men när Bella speglade sig i de glimmande butiksfönstren, greps hon åter av övermod och vek resolut in på Storgatan, fast de båda flickorna förtvivlat hängde i tömmarna.

Klockan var sex – butikerna stängdes och bodbiträdena – Åköpings jeunesse dorée – promenerade förnäma och uttråkade efter ströget med klackring på krökt lillfinger, då en illa medfaren och nedstänkt mjölkkärra svängde in på gatan vid tullen och i flygande fart kom ströget nedför, plöjande deras led. Förnämitten fick fara i en hast och man räddade sig skyndsamt upp på trottoarerna.

Väl i säkerhet upptäckte man två gudinnor med flygande hår och hattar på trekvart, som i denna anspråkslösa char flögo tvärs över Stora Torget på aftonrodnadens vingar.

Det var Bella och flickorna, som gjorde sin lysande entré på scenen.

Hos sadelmakare Modig bredvid Stadt fanns en uppstoppad häst utställd med sadel och allt och den pällen hade i alla tider varit Åköpingsgrabbarnas lönnligaste kärlek och det underbaraste de visste.

Grällens upphöjda ro innanför glasrutan måtte ha lockat Bella, ty hon ville med ens absolut in genom skyltfönstret och intaga platsen vid hans sida. Och Märit började just med förtvivlans snabba tanke räkna efter, om manne en fattig

guvernantslön skulle räcka till att betala en så stor fönsterruta.

Då kom till all lycka någon utskramlande bakvägen från hotellet med ett par mjölkflaskor.

Undergivet lyssnade Bella till det välkända ljudets appell, kravlade sig lydigt ned från trottoaren och började en stilla och saktmodig mjölkhästlunk framåt Storgatan igen.

– Ser du, jag rådde på henne till slut, flämtade Märیت stolt.

Då – – ett häftigt ryck, som kom flickorna att falla bakåt. Bella hade stannat framför konsul Liljekvists hus och kunde inte längre förmås att gå ur fläcken. Ty detta var hennes förnämsta mjölkställe.

Nu var det slut även med Märitys mod.

– Vad i all världens tid skall vi ta oss till? smågrät hon. Inte blir det någon Enighet i kväll på det här viset.

Då öppnades ett fönster i tredje våningen och en främmande, men ack, så välkänd röst kom nedflygande till henne:

– Hallå, är det fröken Grahn, ropade den och det var som om han sträckt en hjälpende hand till dem bara med det.

– Ja, ja, ropade flickorna i munnen på varandra.

Och nedför trappan kom en ung man nedrusande med håret i högan sky och rödbläck på fingrarna och störtade sig som en hök över den beskedliga Bella och tog tömmarna ur två maktlösa flickhänder.

– Kommer ni rakt och hämtar mig? frågade han därpå överraskad.

– Det är inte vi, det är Bella, sade Märیت ynkligt.

Så möttes de alltså igen.

Inte var det så Märیت tänkt sig den stora scenen, när hon gjorde toalett framför guvernantskupans frimärksstora trymå, där man blott såg ett öga i sänder.

Tänk, att åter mötas på detta sätt! Hon med håret vått och stripigt över ögonen och han i en gammal urblekt nattrock, med en upp- och nedvänd, slocknad pipa i mungipan!

Du, som är flicka och bara tjuguet år och har sinne för effekten och läser detta – du förstår, att ett sådant sceniskt fiasko måste djupt smärta en romantisk själ. Ända därhän, att man gör som Märیت Grahn.

Den lilla modiga tös, som så käckt skrattat åt utsikten att bryta nacken av sig, tålde inte att se den minsta bit av den stora stunden gå sönder. När hon därför lämnat tyglarna i en starkare hand, slog hon plötsligt händerna för ansiktet och brast i gråt. Det var väl också spänningen, som kom efter.

Där satt nu den en gång så karska Ödelerevolutionären Märیت Grahn och tjöt som ett klemigt barn utan uppehåll framför konsul Liljekvists charmanta hus, så att det blev ljusa ränder i hennes smutsiga ansikte, medan den kuvade Bella av

idel underdånighet slickade askan av doktor Hallers pipa.

Men då flög pipan i gatan. Och den unge mannen stod framför kärran och räckte två långa armar i litet fransiga ärmar och två bläckstänkta händer mot flickan, som grät, medan nattrockssnodderna släpade i smutsen.

– Fröken Grahn, Märیت lilla, käraste barn, låt mig lyfta er ur vagnen, bad han.

Då lät hon sig viljelöst lyftas ned och hon skrattade och grät i hans armar och hennes händer snuddade vid hans hals och inom henne steg en berusande känsla upp: Det är mycket, mycket bättre så!

Ja, den stora stunden blev större än hon någonsin tänkt sig, ty genom tårarna kunde hon tydligt läsa i hans ögon: Nu har jag dig och släpper dig aldrig mer!

Det våta håret och den skrynkliga klädningen, tror ni han såg dem? Nej, blott ett blossande flickansikte och två stora ögon av skratt och grät, som lika tydligt som med ord sade: Du tog tömmarna av mig, du, nu får du visst ta mig också.

Och sedan han äntligen släppt ned henne, blev det att köra Bella till handlanden Gillberg, medan den gyllne ungdomen försmädligt åskådade det lärda ståndets snöpliga reträtt. Gubben hade redan en kvart stått i sin port och väntat på ekipaget och tog nu den gensträviga mjölkhästen om hand.

– Nå, hon har väl vatt sediger, frågade han liksom mera i förbigående.

– Hon – – Bella – sedig? Nej, en lättsinnigare och mera fördärvad häst har gud inte skapat, utbrast Märیت förtrytsamt och berättade om alla deras missöden.

– Nå, men i alla sin dar, vad kom åt gamla kloka märrakäringen? Hon borde väl i all sin dar hoppat av sig alla stollaforer för tio år sen, utlät sig den häpne Gillberg.

Men när han så började sela av, visslade han uppklärnande och drog försiktigt fram något under ryggsele. En bit grov, hårig hästfält, försåtligt instucken på ett särskilt kittligt och retsamt ställe i nacken.

– Har man sitt på den lelle fasingen, sade Gillberg och kunde för häpnad inte säga mer.

De tittade alla bestörta på varann. Vem kunde väl vara upphovet till detta, svarta, verkligt illvilliga dåd?

– Tacka sin godaste lycka, fröknarna, att det var gamla Bella, som gick för kärran. För annars låge ni så säkert som aldrig det vid det här laget i något dike med brutna ben, fortsatte Gillberg och gav Bella en sockerbit till tröst för att hennes dygd så orättvist blivit misskänd. – – Men den fulingen, som velat göra de snälla små fröknarna illa, han skulle ha ett gott kok stryk på Åköpings torg, så sant jag heter Gillberg. Tur, att en väl aldrig får veta, vem han är! Såna där bruka kunna hålla sig undan.

Då var det som om ett ljus plötsligt tänts i Elsas ögon – hon öppnade munnen för att säga något, men betvang sig och slöt den åter krampaktigt.

Sedan nu Bella emellertid var i gott förvar, blev det tid att tänka på flickorna. Och nu visade sig Torbjörn Haller från sin allra bästa sida.

Som en stor, snäll bror tog han hand om dem. På hans försynta ringning öppnade sig själva fru Liljekvists prydliga dörr på vid gavel som ett välvilligt Sesam och där fingo de nu låna allt, som behövdes för att i all hast snygga upp sig litet.

Där lämnade deras kavaljer dem för att springa upp till sin lya och slänga smoken på sig.

*

Först när flickorna sålunda blivit ensamma, sade Elsa tveksamt:

- Du, Märit, jag tror jag vet, vem det var.
- Vem – – vad – – för den andra förvirrad upp. Hennes tankar voro i denna stund redan milslångt från Bellas eskapader.
- Åh, kors – – den, som ville ha Bella att skena med oss.
- Nej, vad säger du, sade Märit, plötsligt klarvaket intresserad.
- Jo, jag har mina misstankar på Jönsson, lantbrukseleven.
- Jönsson – – nej, vet du vad. Märit slog i ett flatskratt. Den där långe, sömnige räkeln som bara tänker på vällingklockan och grötfatet!
- Säg inte det. Du vet inte, du, vad som hände på vägen till Ödele när Jönsson och jag var ensamma. Han satt bredvid mig, som du såg.
- Ja, ja.
- Jag har ju länge förut märkt, att han sett på mig med särskilda blickar, som plågat mig, som om man råkat sticka fingrarna i flugpapper. Var jag än satt mig om kvällarna, nog har jag haft den där drummeln hängande över stolen, tills patron hittat på något ärende ut i stallet eller lagårn åt honom?
- Nå?
- Men han hade aldrig lyckats få mig riktigt på tu man hand – – för han är just inte vidare kvick i vändningarna av sig, som du sett. Det var inte han förresten, utan fru Älging, som hittat på, att han skulle köra för mig, bara för att hon vet, att jag inte kan tåla pojken.
- Vidare!
- Jo, han kom sig inte heller för med något, förrän vi redan sågo Ödele tak helt nära framför oss. Då stannade han hästen och försökte lägga armen kring livet på mig.
- Släpp mig, pojkvalp, skrek jag ursinnig och gav honom en örfil, så det small.
- Åhnej, min fina fröken, var lagom fin, du, som inlåter dig med patron, som

tagit finheten ur fler än dig, väste han då och ögonen voro alldeles gröna under de vita borsten till ögonbryn – – Det måste vara han, som velat hämnas.

– Åh, en sådan ful fisk, utbrast Märithäpen. Du talar väl genast om det, när patron kommer hem, så får nog herr Jönsson packa sin koffert, det kan du ge dig på.

– Ja, men då måste jag också tala om, vad han sade.

– Ja, jag förstår, sade Märithäpen. Ingen av dem hade med ett ord vidrört det sista sammanträffandet.

– Men jag kan ändå inte riktigt förstå det där med Jönsson, återtog hon efter en stunds funderande. En sådan trög tölp som han.

En plötslig, förfärlig tanke slog dem båda. En tanke, som ej ens kunde uttalas. Ty de visste båda, vems ärenden den rödhåriga Jönsson brukade springa.

– Nej, nej, det kan inte vara möjligt, utropade de båda på en gång.

Men vad det var, som var så omöjligt och vansinnigt, det ville ingen av dem uttala. Misstanken var alltför förfärlig att fullföljas.

Under tystnad fortsatte de därför sin toilett. Den var snart gjord.

En kort, bestämd knackning på dörren sade dem, att även deras kavaljer var klar. Han tog nu åter hand om dem på sitt lugna, trygga sätt, och hade ej nog starka ord för sin förtrytelse över patron Svenssons oförsiktighet att skicka dem ensamma in till staden.

Vad det kändes ljuvt och varmt och tryggt i hjärtat, tyckte Märithäpen, att få ställa sig under någons skydd mot allt, som makten hade och var penningstint och bondedrygt och värderade allt efter hästkrafter och markegångstaxa.

Men pliktskyldigast fick hon honom till slut att lova, att han ej skulle skaffa sig något obehag för deras skull.

Och så susade de i väg i bil till »Enigheten», där de åstadkommo stor och berättigad uppståndelse bland de feta herrgårdskamparna utanför den stora trälåda, som visade sig vara de eniga systrarnas och brödernas hemvist.

I förbifarten tyckte sig Märithäpen uppfånga en skymt av något, som liknade Axels gråa livré och långa fölansikte, men tänkte, att hon måste ha sett fel och glömde därför snart bort saken.

De voro sena, så att när de kommo in, höllo lamporna redan på att släckas. Med något besvär fingo de reda på sina platser och så gick ridån upp.

Det var »Pygmalion» och ett av de bättre landsortssällskapen. Och visserligen stod möbelhandlare Östergrens vitlackerade soffa ena gången i vänstra hörnet och var arbetsrum och nästa akt i högra och var salong för att dessemellan stå mitt i fonden och försöka se ogenerad ut och vara en parksoffa.

Men Shaw lekte och gnistrade och log och drev med kalkborgarmoralen och snusförnuftet, så att Åköpings massiva sidenstass gick i vågor av oförstående

och ogillande.

– Vad är det här för nåt, Teodard; jag trodde, att det var nåt historiskt, sade konsulinna Ström bakom dem. Pygmalion, var det inte nån prins, som blev vansinnig?

– – – Först under mellanakten kunde flickorna närmare se sig omkring.

Det tempel, där det husvilla Talia fick inackordera sig vid sina glesa besök i Åköping, var av klimatet och målarmästare Stridsberg i förening dekorerat med fuktfläckar och eldröda rosenkvastar med ärggröna blad i en futuristisk blandning. Det stora, kalla, kala rummet luktade skuros och kaffe. Bakom kulisserna fingo damerna kläda om sig i styrelserummet, som var det varmaste. Alltför överraskad blev därför inte logens ordförande, om han då och då i sin låda fann en lockig Gretchenfläta eller ett läppstift.

Någon lutning på golvet kunde det ju inte bli tal om. Man påstod därför, att biljettförsäljaren var mutad för att inte telegrafisten fröken Sundgren skulle få någon plats längre fram än på tionde bänk, ty hon var sex alnar och en tvärhand och nyttjade ännu hårvalk.

Hade kulisserna stundom blivit försenade, hade man ingen annan råd än att långa in dem på scenen över publikens huvuden. Åköpingsborna fingo därför ofta göra den nyttiga reflexionen, att även det grannaste papperslott måste ha ribbor i ryggen för att inte falla omkull.

Sedan flickorna fått lokalen klar för sig, började de mönstra publiken.

Första bänk på parkett, som i garnisonsstäder plägar besättas av de yngsta löjtnanterna, hade här beslagtagits av det mera merkantila elementet. Främst i deras led upptäckte Märit handlanden Gillbergs förste expedit, som med bena ända ned på ryggraden kliade sig i örat, för att lillfingersdiamanten skulle blixtra.

Därnäst kommo stadens pampar med barn och blomma, borgmästarens, stadsfiskalens, stadsläkarens och rådman Lundbergs, vilkas platser av gammal hävd på förhand reserverats åt dem.

Ringde någon sålunda och ville ha andra bänk, svarades det:

– Ja, si det beror på om ifall att fru Lundberg kan gå i kväll, för si hon har fått ny jungfru.

Tredje bänken var tydligen herrgårdsbänken. Feta, dryga lantpatroner med ännu drygare fruar. Som typen var välbekant för flickorna, halkade de likgiltigt över denna bänk med blicken och ämnade just övergå till nästa – – då – –

– Men Märit då, utbrast Elsa häftigt och nöp sin kamrat i armen. Är det inte fru Älging, som sitter där borta?

– Var?

– Bredvid herrn med bonjouren och bruna skorna.

– Nej – – jo – kanske. Och den bredvid? Ser jag rätt, är det inte Hedvigs bruna

med sammetsbandet kring halsen bredvid?

- Och fru Nybergs blå med bårderna?
- Och herr Nyberg och Johansson i stärkkrage?

– Vad i all sin dag skall detta betyda? Utan att vi haft en aning om det. Det är ju en hel sammansvärjning.

Mer hunno inte flickorna fundera ut, ty mellanakten var slut och folket strömmade in.

Men nästa mellanakt reste sig hela Ödelesidan och gick ut i »byffén» för att dricka sockerdricka.

- Kom, så gå vi också, föreslog Elsa.
- Vad står på? sade Torbjörn Haller.
- En komplott av de sammansvurna makterna, svarade Märit.

Och så gingo de ut och deras kavaljer följde dem förvånad.

Nästan hela publiken hade under denna mellanakt lämnat salongen, ty i brist på takfläkt, hade man helt enkelt ställt till med ett hejdundrande korsdrag. Det dröjde därför en stund, innan flickorna upptäckte dem de sökte.

- Vi gå fram och hälsa, avgjorde Märit.
- Nej, nej, vi låtsas om ingenting, sade Elsa förskräckt. Det ligger bestämt något under det här.

- Jaså, desto större skäl för oss att ta reda på det.
- Går ni med dit bort, doktor Haller?
- Tack, jag tror jag föredrar att röka ut min cigarr i stället.
- Då träffas vi därinne sedan.

Varpå flickorna lämnade honom och gingo mot gruppen vid serveringsdisken.

- Nej, se, äro fröknarna också här? hälsade fru Älging så förvånad, som om det inte varit hon själv, utan hustomten på Älgholma, som samma dag ordnat med Elsas skjuts.

Märit låtsade inte höra, utan vände sig till Hedvig.

- Nej, se, Hedvig, sade hon förvånad. Inte ett ord nämnde du om någon teaterfärd, när vi berättade, att vi tänkte fara.

– Ja – – se – – se – – det var ingenting bestämt då än, sade Hedvig med alla spår till en tydlig förvirring och tydde sig till fru Nyberg, som en skrämmd kyckling till hönan, varpå hon kastade en gåtfull och ogillande blick på de båda flickorna, medan det svarta sammetsbandet över hennes magra strupe höjdes och sänktes, som om hon med möda sväljt något.

Från henne såg Märit bort till Johansson, vilkens stora öron hastigt rödfärgades och rörde sig upp och ned, ett tydligt tecken till någon sorts oangenäm själsrörelse hos den lycklige äkta mannen in spe.

- Vi ha tagit ett rum på hotellet för omklädning, fortfor fru Älging sötsurt. Jag

räknar på, att fröknarna söka upp oss där efter teatern.

Varpå fru Älging med ett nådigt leende tillkännagav, att audiensen var slut och frasade bort med sin stab.

Med häpna blickar sågo flickorna efter dem. Vad skulle nu detta betyda? Den tillfälliga sympati och det medlidande Märit ofta känt för »galne Älgings» fru försvann som en rök för dessa kalla och högmodiga blickar och dessa betydelselösa ord, som tycktes gömma på en dold spets. Åter flög den vansinniga misstanken om deras färd in till staden genom hennes hjärna, men hon slog bort den med våld. En sådan tanke hör till dem, som olösta *måste* gömmas och glömmas för att mänsklig samvaro skall vara möjlig.

– Då har du allt räknat fel, gamla skallerorm, sade hon endast med äkta backfischförbittring.

– Ack, Märit, du vet inte, vad det betyder för mig, när fru Älging *räknar* på något, kved Elsa. Gör jag inte alldeles, som hon vill, så betyder det onåd och vantrevnad och strumpstoppning och anmärkningar i barnens närvaro i oändlighet. Naturligtvis bör man lyda sin »matmor», men hon har ett sätt, att säga det på, som kan göra en galen. Låt oss för guds skull gå till hotellet.

– Men vad kan hon vilja oss?

– Låt se, – jo, nu har jag det. Hon vill bestämt, att vi skola supera med dem efteråt – de bruka visst alltid göra det, när de äro inne i staden. Förmodligen anser hon det anständigare än att gå ut med en ung man. Kanske menade hon att se vänlig ut, det är ibland så svårt att se skillnaden.

– Ja, i så fall gör jag det för din skull.

– – – Det var inte utan, att Märit ångrade sitt löfte efteråt. När de nu för en gångs skull sluppit lös en smula, borde de ju utnyttjat tillfället.

Men Elsas rörande blickar bevekade henne till ståndaktighet.

Det blev därför ett farväl för kvällen genast efter teaterns slut mellan de två, som alltjämt buro på så många outtalade frågor och svar och besvikelsen stod tydligt målad i den unge mannens ansikte.

– Vi få väl gå till berget en dag och se efter, om det står kvar, nickade Märit tröstande med ett mjukt leende över detta »vi», som innebar mer än orden. Och försvann därpå genom hotellets dörr.

*

Efter något letande funno de rummet, där Ödelelaget lagt av sina ytterkläder. Ingen människa fanns i rummet, men på toilettbordet låg fru Älgings pudervippa och spred en vissnen och söt doft.

Den vackra myten om »supén» hade nu hunnit bli verklighet för flickorna, och

muntert gjorde de sig i ordning att gå ned i matsalen, för att där leta upp Ödeleborna.

Deras ansikten lyste och blossade, de voro som två slokande blommor efter ett sommarregn. Ack, man begär så litet, när man bara är en fattig Veronica i kanten på gräsmattan, där det sällan vattnas.

Pratande i munnen på varandra togo de trappan i några skutt och stodo så andfådda och skrattande i matsalen.

Det gick som en frisk fläkt genom det kvava, trånga rummet, som luktade inpyrt matos och restaurantflott. Själva stadsläkaren, stadens vivör, vände sina blickar från fröken Selmas genombrutna drivhusbarm och själva gamle provisorn, stadens ungar, sin från den saftiga biffen.

Men längst borta i en vrå satt Ödelelaget förskansat i sin vrå som i en väl murad fästning och inväntade flickorna med kylig tystnad och förlägna blickar.

Tills fru Älgings hårda stämma höjde sig som en smattrande trumpetfanfar, som gav eko i hela rummet:

– Se där ha vi fröknarna – – ja, jag ville bara säga det, att det är bäst att ni genast åka hem med vår vagn nu, ty jungfrurna ha fått ledigt i kväll. Vi ta väl bil i natt. Se till, att Sten inte sparkar av sig, fröken Elsa, och sköt om huset väl! God natt, god natt.

Salvan träffade oförberett.

Snopna, med brännande kinder och sänkta huvuden smögo sig de två flickorna ut ur matsalen i ett snöpligt återtåg.

Hela det flottiga rummet hånlog med ens uppkomlingsrikt och fett åt dem, själva fröken Selma var en drottning av Saba mot dem och den inbitne provisorn högg kallt med gula tänder in på den blodiga biffsteken.

Först i avklädningsrummet hämtade de sig något så när från sin bestörtning.

Avsnoppade, hemskickade som två barnjungfrur i hela matsalens åsyn! Var det en medveten hämnd, så var den både lumpen och dum.

– Åh, Elsa, Elsa, kunde ej Märیت undgå att säga. Att tänka sig, att vi nu i stället kunde suttit vid det bästa bordet med Torbjörn Haller! Sida vid sida med detta bondhögfärdiga sällskap.

– Ja, men vem kunde ana något sådant? – Den blida Elsa var som förvandlad.

– Det är naturligtvis inte för att de inte bjödo på supé – det ha de ju ingen skyldighet till. Men, sättet, sättet! Först kalla in oss, så skicka bort oss som olydiga barn. Som om ej både du och jag varit ute i världen mycket mer än de.

– Detta hade aldrig hänt, om patron Älging hade varit med, måste Märیت tillstå. Inte heller förresten, om gamle patron vetat det. Sådan är han dock inte.

– Måtte hon ej få ångra det en dag. – Elsa sade ej vem hon menade, men det behövdes ej heller. Men hennes ögon hade fått ett alldeles nytt uttryck. Ett

uttryck, som man ej skulle ha väntat sig i dessa milda ögon med en duvas blidhet i.

– Elsa, Elsa, gör ingenting, som du får ångra. Snart fara vi ju härifrån, både du och jag. Tag det humoristiskt, det gör jag.

– Ja, du har det inte heller som jag.

Och förbittringen i de blå ögonen falnade ned till något, som liknade ångest och förvirring.

– – – Då öppnades dörren plötsligt och in steg Hedvig, ovanligt beslutsam och kavat och i hennes spår Johansson, förlägen och vänlig.

– Ni ha väl ej sagt till Lindström än? Ni få god plats i droskan med Johansson och mig.

– Skall ni också fara hem?

– Ja, det kan inte tusan begripa sig på fru Älgings alla schåser, muttrade Johansson godmodigt. Det var förstås hon, som ordnade och grejade med alltihop och skulle *ni* vara med om supén, så kom *hon* då inte, gick hon på i telefon.

– Jamen, Johansson, det skulle du ju inte säga, invände Hedvig svagt.

– Jag säger vad fadren jag vill och frågar inte den där fina frun. Jag vet själv, vad det vill säga att petas så där.

– Ja, det var förfärligt dumt, medgav Hedvig. Själv begrep jag det inte, förrän jag såg, att ni blev ledsna.

– Då sade Hedvig och jag adjö, bekräftade Johansson.

– Nu far ni i stället hem med oss till Ödele och där skall ni få en riktigt bra supé, så sant Hedvig har källaren full av fina burkar.

Det var märkvärdigt, vad hon blivit käck och flickaktig med en gång under Johanssons breda hand, den Hedvig! Sina klädningar sydde hon numera i stan och nästan aldrig bad hon någon ursäkt det.

Och Johansson, såg han inte så ståtlig och reputerlig ut som trots någon agronom, när han vid högtidliga tillfällen med lindade ben red upp till Ödele trappa, likt en riddare till sin brud.

Den sena kärleken hade märkvärdigt förskönat dessa båda till det yttre. Den ärliga näven och det trofasta sinnet hade de kvar.

Båda hade blivit så kuschade och klappade på axeln i sin dar, att det kändes förunderligt härligt att blicka sig till självförtroende i en annans beundrande ögon.

– Då far vi då, sade Johansson, i det han beskäftigt pälsade på dem alla.

– Tack, Hedvig, att du kom med oss, sade Märith och kramade hennes arm, du har alltid varit en hederspascha.

Och så satte de sig upp och foro i ståtlig karriär efter parhästar hem till Ödele,

medan mjölkhästen sov ut sin ungdomsyra i handlanden Gillbergs stall.

NIONDE KAPITLET.

Om en bal i Åköping och om det oerhörda

Märit hade ej bedömt gamle patron alldeles orätt.

När han hörde talas om den misslyckade komplotten, blev han på allvar ond.

– Förbannade fruntimmersgriller, röt han. Börjar hon nu igen med sina interiörer eller vad det heter, den där nådiga frun på Älgholma, för att förstöra grannsämjan i Ödele? Men se, det skall hon allt få se, att gamle patron är styvare att sinka ihop, än hon att slå sönder.

– Här har aldrig varit brukligt förr att skilja på folk och folk, när man varit inne i staden tillsammans, fortfor han älskvärt, vänd till Märit, som hastigt svalde ett leende vid tanken på att den tvivelaktiga vänligheten var uppriktigt menad.

Någon tid bortåt gick sedan Ödelepatron omkring som den personifierade mystiken med strängt hopknipen mun och godmodigt plirande ögon och gnolade på en melodi, som skulle vara Sköna Helena, ty det var det äventyrligaste patronen visste.

– Pappa ser ut som en låst sparbössa, klagade Lillan.

Men till slut låstes bössan upp och den stora hemligheten ramlade skramlande ut.

Det skulle bli »slädparti» per hjuldon från alla de stora gårdarna i trakten in till Åköpings musiksällskap med supé efteråt.

– Och det skall bli en supé, det, skroderade gamle patron, ingen sån där fruntimmerslappschojs med teblask och pytt i panna. Och ni, flickor skall vara hedersgäster, ja, det skall ni, ta mig katten, och fru Älging skall vara värdinna.

De följande dagarna röt och mullrade gamle patron utan uppehåll i telefonen, excercerade med Hedvig, Märit och barnen och for hit och dit med sin gula gigg, så dammet rök långa vägar.

Så kom då den utsatta lördagen. Med en bländande, silverblank februarisol, som framåt kvällen mognade i rött och göt en hektisk rodnad över Anebys branter.

På Ödele trappa stod Märit färdigklädd och väntade på vagnen. Ett återsken av himlens rodnad steg upp på hennes kinder, när hon såg bortemot bergets svarta

branter. Hon såg så ung och vårvinterspäd ut, där hon stod överst på den höga trappan.

Nu körde ekipaget från Älgholma dånande runt hörnet. Denna gång var det ingen avdankad rapphöna med Jönsson på kuskbocken.

I »sjuglasvagn» sutto fru Älging och Elsa med ett osynligt svärd sig emellan, medan patronen fin och putsad satt på baksätet med sin gråa hatt på knäna och sitt allra mångtydigaste leende i mungiporna. På kuskbocken tronade gamle Lindström stel och rödnäst i sitt nötta, mörkblå livré.

Full parad alltså, om den också hade mer av begravnings- än festprägel.

– Nå, var är ynglingen Jönsson? frågade patron Svensson.

– Herr Jönsson har fått sluta på Älgholma, kom det dovt från det mäktiga hörnet i den öppna sjuglasvagnen.

– Det var rätt åt den svinpälsen, tyckte patron Svensson med sin vanliga uppriktighet.

Nu började det köra från alla håll och kanter och från Aneby kom Nyberg på kuskbocken till en elegant jaktvagn. Ödele var mötesplatsen, ty det låg i centrum.

Så ordnade sig kavalkaden med Älgholma i têtén och svängde in på vägen till staden.

Märit hade tiggat sig till den upphöjda platsen på kuskbocken, fast hon enligt dagens paroll borde haft »platsen inuti».

Den friska luften susade och sjöng, hovarna klapprade i dans. De nakna fälten ilade förbi – det var som om de sprungit undan solens eldsvåda. En svag, svag doft svävade i deras spår av mylla, som tjälen långsamt håller på att gå ur.

– Detta är alltså »livet på landet», tänkte Märit, när man är patron och kan kommendera: »Spänn för», eller: »Kör fram bilen».

Hittills hade hon mest prövat på det från dens synpunkt, som bara har sina egna apostlahästar att spänna för och inte äger en tumsbredd av leran, som tjock fastnar under skorna.

Här satt hon dock som hedersgäst på nyttans och nöjets kuskbock, så representant för den onyttiga boken hon var, och det var ju alltid något. Så vitt hon visste, hade gamle patron aldrig förr gjort några guvernanter till hedersgäster.

Nu rullade de in genom tullen och hälsades av alla gatpojkers jubeltjut. Överallt öppnades fönster, skvallerspeglarna höllo på att gå upp i lödningen och Åköpings brinnande affärsliv avstannade några minuter, som när man hedrar en stor avliden.

Denna gång bildade Storgatans flanerande dandies en enda dubbelhäck av krökta ryggar ända upp mot hotellet, som slog upp sina portar till en vidöppen

brodersfamn.

Portieren stod svettdrypande på huvudet i dörren. Och när patron Svensson hjälpte Märیت ned från kuskbocken, stod fröken Selma vitpudrad i fönstret och neg som en docka i en ask.

Vid denna syn nickade flickorna hemligt samförstånd åt varandra vid minnet av sin sista avfärd.

Nu stampade det och dånade i trappan av hundrakilospatroner och på kvinnans rätta trestegshåll frasade det efteråt av tjockaste siden.

Även denna gång hade man ett rum reserverat, men nu var det en salong med praktfulla trymår i kattguld och nedkippade röda plyschmöbler. På det stora marmorbordet framför soffan tronade en väldig silverbricka med ångande glögg.

– Fort av med ytterkläderna nu, så få vi oss ett glas i fracken, innan vi gå in, kommenderade patron Svensson och knuffade därpå fram värdinnan. Som i avvisande lilas med ögon av stål och mun av granit iskänkte den ångande drycken, som vore den dödande gift.

Med sina små ögon lämpligt fuktade höjde så gamle patron sitt glas och pekade med ett tjockt pekfinger på de tre guvernanterna, som stodo sammanklämda i ett hörn likt tre divansbordsgracer på en porslinsplatta.

– Mina damer och herrar – – – började patron Svensson och vred bevekande på sin Odd Fellow-ring, som sökte han mana fram en hjälpsam ande – – – mina högtärade damer och ni, kära bröder! På alla kalas brukas det ju, att man tömmer ett glas för vad fransmännen kallar »apsent frens», det vill säga dem man första gången ser mellan – – hm – – sina – – hm – – eller andras väggar. Jag föreslår därför, att vi tömma en skål för dessa tre unga damer, som vi för första gången ha äran se – – hm, hm, – – på detta hotell. Det vill säga se och se – – ser, det gör man väl alltid – – men se – – hm som *gäster*, si det är en annan sak. I vardagslag tröska de våra ungar och vi tröska säden till deras bröd – – – och ungefär lika litet begripa vi av varandras arbete. Men nu mötas vi – – jaha – – som människor – – som snälla farbröder – – hör, du, Märیت, nu säger du farbror med detsamma – – – och tanter – med en blick på fru Älging, som stum återkastade den som från en sköld – – och små snälla flickor, ja, riktigt snälla – – skål, skål allihop. Skål, fru värdinna!

Utan att blinka eller darra på handen tömde värdinnan giftbägaren.

Och lika högtidligt tömdes den av de tre guvernanterna som en trolldryck, vilken med ett tag gjorde dem till fruars och hästhandlares likar.

– Det första jag gör, när jag kommer hem, det är att lägga bort titlarna med katten och föreslå duskål, viskade Märیت, berusad av stundens betydelse. Och kanske en smula av glöggen, som var stark. Annars borde hon vetat, att vardagens praktik ej alltid svarar mot de festliga skålarnas principer.

Det var väl också den heta glöggen, som steg i den bleka Elsas kinder i en växlande, blodröd våg och ställde sig att hamra på en liten blå puls i hennes tinning.

Längst borta i skymundan stod patron Älging. Han var den ende, som inte skålat med dem. Men hans gråa blick brann i gnistor, som heta föllo på Elsas hår.

Och för ett hjärta, som är förtorkat av saknad och längtan och brännande orättvisa och förakt, kan till slut en sådan fallande gnista bli till den allt förhärjande branden.

*

Men nu stegar patron Svensson, nöjd med sig själv och hela världen, fram till flickorna, samlar ihop dem som en knippa hö och sticker dem bokstavligt talat under armen.

– Nu gå vi in i balsalen, dekreterar han.

Och så tåga de i slutna trupp in i Åköpings festsal, vars döbattanger smälla upp som underdåniga hjärklaffar.

Den första delen av programmet, musikavdelningen, har redan börjat.

Framme vid flygeln står den nye rektor Vinberg med fötterna utåt och hakan lyriskt i höjden och blundar över Irmelin Rose, som ännu är ung och skön i Åköping.

Men hur det är, måtte han ha genomskinliga ögonlock, ty vid de viktiga patronernas golvgungande inmarsch, avbryter han sig mitt i ett nordiskt blont c med en vördsam bugning åt dörrhållet. Ty han har Nybergs äldste son i femman och vill man in i landstinget, får man svänga sig.

Och den nye rektorn var hela Åköpings gullgosse, ty han var en mästare i att stöpa moderna mönsterpojkar dussinvis. Alla mammors ögon tårades vid tanken på den snälle, fine, *förstående* rektor Vinberg, som så väl uppfattade deras barns ömtåliga psyken.

Hade han inte tagit matematiken från den »hårde» doktor Almkvist, som sagt åt borgmästarens lymmelaktiga Kalle, att han inte skulle tro, att han fick vara hur som helst för att han var son till sin pappa? Och för adjunkt Vinge hade han sänkt tjänstgöringsbetyget, ty hans egen son hade så svårt för geografi.

Ej att undra på, om alla kvinnoögon i salen tårades, då rektor Vinberg ånyo smekte fram sin Irmelin i sirapssötaste glissando.

Nu kommer pausen och Ödelekotteriet bänkar sig efter ena kortväggen, fast den redan förut är upptagen av några hantverkare och deras damer. Men när få inte så många förenade hästkrafter god plats i samhällets festsal?

Nu följer andra numret. Stadsfiskalens bleka, finniga son, som är på bank, på fiol. Wieniawskys »Humoresk», vilken dock blir mera omedvetet än medvetet humoristisk, ity att nervositeten huvudsakligen får sköta om nyanseringen. Ett rosenfärgat vemod har redan förut lämpligen anbragts med ett glas punsch bakom kulisserna.

Då de hjärtslitande dubbeltonerna ta vid, börjar också Märith få salen klar för sig.

I fonden stadens nobless som grupperad efter en gammal tavla av saligheten, med de förnämsta närmast tronen, hoc est borgmästarinnans stol, ty staden är ju ej residensstad.

Åköpings festsal var ännu fullkomligt bibehållen som den varit under den gamla »goda» tiden. Noblessen sitter alltså ännu mjukt försoffad i knottrigt mönstrade åttiotalsemmor och deras aktade huvuden vila på bländande vita antimakasser.

Och till unge Höks förtvivlade göktoner klirrar ett svagt ackompanjemang av oldmammornas strumpstickor.

Mitt emot tronar den undre världen på långsoffa. Och drottning i deras rike är manikuristen, fröken Oxid, som under sin lingula kalufs med svarta ögon skarpt möter fru borgmästarinnans lorgnett.

Herre gud, man kunde dock inte alldeles stänga konstens dörrar för människor, om vilka man anständigtvis inte visste mer, än att ingen vet, vad de leva av! Ty, att man kunde leva av att peta naglarna på folk – i Åköping – det skulle man inte säga borgmästarinnan, som varit i Paris!

På resten av långbänken sitter den enklare handels societeten och låter sig bländas av återskenet från stadens renaste guld. Då och då lista sig försiktiga blickar bort till fröken Oxid, som då man genom sotat glas bekikar en solförmörkelse.

Andra långbänken upptages helt och hållet av den nya tiden i läckert ljusa futuristfärger. Mest skolungdom, ty all annan ungdom lämnar fortast möjligt Åköping.

Långa räklar till skolpojkar med uppåtstruket och vattenkammat hår och flickor med en viss piff och stil över sig. Det kommer modejournaler till Åköping också, det skall ingen tro annat.

– – – Nu är den obligatoriska själsodlingen slut och musiken spelar upp till dans.

Här börjar man än som i gamla tider med en ståtlig promenadpolonäs. Ty ingen rättrådig Åköpingsbo kan tänka att beträda ett golv, som borgmästarinnan först icke trätt med sin fot.

På lagom avstånd från polonäsens huvud tågar Märith med gamle patron, som

genom oförmodade hopp och sprattlingar med benen tror sig bidra till den spirande glädjen. En bit före skrider fru Älging med häradskrivaren och Nyberg med Elsa, medan Älging är spårlöst försvunnen. Längre nedåt svansen hoppar Johansson med Hedvig i citrongult.

I en dörr hinner Märit uppfatta ett ansikte, som hon väntat på, dyka upp och åter försvinna.

Med polonäsen är den officiella delen av dansen slut och musiken stämmer i med en foxtrot, sedan den läskat sig med punsch bakom lagerträden.

Det blir oro i den nya tiden. Det böljar av skärt och blått och vitt och flickögonen börja glittra av förväntan.

I Åköping liksom i alla andra småstäder hade naturligtvis en brinnande kamp utspunnit sig om de moderna danserna, när dessa först uppträdde i onestepens vaggande och klivande. Så långt som till twostep hade man utan tvekan gått med. Men sedan blev det stopp.

– *Min* flicka skall aldrig dansa negerdanser, så länge min hand har något att säga till om i staden, förklarade borgmästarinnan och därmed var förbudet lag.

Och så hoppade man vemodigt på i twostep efter de mest lockande onestep-låtar, tills en dag borgmästarinnans Margit fann det förlösande ordet. Hon viskade det i örat på flickan bredvid och det gick vidare som en susning i en blomsterrabatt. Det var på en bal hos borgmästarens, som med sin uppvaktning satt och bildade kungafamilj på stolar i dörröppningen. Så här ljud lilla Margits viskning:

– Dansa ni bara onestep – – pappa och mamma – särskilt mamma – äro så omusikaliska, att dom inte för sitt liv kan skilja en step från en hambo!

Och så dansade man bara på. Och gjorde så än i denna dag, när steppen äntligen blivit tillåten, med foxtrot och shimmy.

– När allt kommer omkring, är ju den där steppen inte så ryslig ändå, bara den dansas väl, erkände borgmästarinnan, när hennes Margit svävade förbi i en utsökt tango med många turer.

– – – Då blir Märit avbruten i sina funderingar. Framför henne står Torbjörn Faller i högtidsdräkt. Lång, ståtlig, med det vackra huvudet lugnt lyftat.

Slut med kastväsen och småstadsrang! Hans rang, den står tecknad på den höga pannans viljeknutar.

– Får jag lov till en timmes angenäm konversation? frågar han och skälmen lyser i ögonen.

– Dansar inte doktor Haller tango, frågar Märit i samma ton.

– Nej, längre än till boston följa mina gammalmodiga ben inte med. Och det är ju utmärkt, så få vi prata i stället för att gymnastisera. Så vida ingen annan – –

–

Och han kastar en misstänkt blick åt det kommersiella hållet, där det alltså blixtrar av lillfingersringar.

Någon annan – – fanns det någon annan i hela rummet? Inte såg Märit till någon åtminstone.

Jo, där kommo två. I tangons hetsande entoniga krets jakt kommo de och gled o plötsligt fram ur den stora, brokigt klumpiga hopen som två svanor ur ändernas flock.

Det var galne Älging och Elsa och de fäste med ens allas blickar på sig som vassa knappnålar.

Det var nu länge sedan Älging gett skvallret något att syssla med och så kom han plötsligt med en riktig godbit. Dansade man måne på det sättet, när man var familjefar med tre barn och femtio kor? Nej, då nöjde man sig med de äldres française och gubbarnas vira i klubbrummen.

Och fru borgmästarinnan fann äntligen uttryck för den allmänna indignationen, då hon majestätiskt och demonstrativt seglade över salen till fru Älgings sida, fattade hennes hand och kallade henne »Min kära Laura», varpå hon började tala om syndens lön och det tilltagande sedeförfallet på ett så finkänsligt sätt, att det skulle förmått genombryta varje pansar, utom fru Älgings, ty det var av fruset salt.

Kanske var det av frusna tårar – – vem vet?

Men över det stora golvet flyger galne Älging efter en musik, som ej alltid går i takt med den sömniga orkestern. Han vet knappt, vem det är han dansar med. Galne Älging är ung på nytt och i sina armar håller han allt, som är vekt och blont och mjukt och som svikit och förrått honom.

Men den vars unga pulsar ge dansen rytm, hon tycker sig med ens i förfäran veta, vem det är hon dansar med. Det är visst den man inte nämner och han tar henne fatt och virvlar henne runt och slår på trumma med bockfot, tills något okänt vilt och svagt stiger upp inom henne och hon vill falla, falla.

Men hon har själv tagit de förtrollade skorna på och dansa måste hon, dansa och dansa, fast på knivseggars och svärd. Och ingen barmhärtig hand rycker henne loss, men runt väggarna sitta gästar och troll och grina åt hennes förtvivlan.

Den som sig i dansen ger, måste dansen tåla, ropa de eller är det hennes virvlande blod, som skriker så?

Någon trycker henne kvävande intill sig – – en hand vilar som en brännhet järnklo på hennes och alltså dansar hon, dansar.

– – – Men, se, flickan håller ju på att svimma, säger Torbjörn Haller häftigt till Märit.

– Men – – –

– Är hon er vän?

– Ja.

– Hon tycks behöva en vän nu.

Då går Märیت genom de dansandes led, knuffad och begapad – – fram till Elsa och tar henne lätt i armen.

Och flickan vaknar som ur en dröm, vacklar och griper tag i hennes hand som i ett halmstrå.

Ursinnig stirrar galne Älging på den förmätna flickan. Visste hon då inte, vad det ville säga, att ställa sig i vägen för honom, då han var ung som i dag? Vilda minnen av forna dagars upptåg flyga genom hans upphetsade hjärna. Kakelugnen i salen bär ännu spår efter den skjutävlan, som han haft med unga officerare här, den dagen det sista bröllopet hölls på Ödele. Det kunde kanske blivit mer än en skjutävlan, om ej värden gripit in. Saken tystades ner som så mycket annat – ty på den tiden var Älging en rik karl.

– Jaså, är tavlan med skyddsängeln färdig nu, viskar han mellan sammanbitna tänder. De två barnen vid kanten av bråddjupet – – och så ni.

– Ja, det var er jag borde tagit i armen, säger Märیت lika tyst. Elsa håller ju på att svimma, ser väl patron.

Då ser han bestört ned på flickan, som hänger vit och bruten mot hans arm. Är det ej sin egen ungdom han håller där, vissnad i hans famn. Usel kan galne Älging vara, men så usel är han inte, att han skändar sin egen ungdom!

Utan ett ord släpper han flickan ur sina armar och Märیت följer henne ut i hallen. Med tomma ögon ser Älging efter dem men vänder så på klacken och går inåt klubbrummen, till de giftiga dryckernas glömska.

Och tangons vågor slå åter ihop kring den tomma platsen, där de stått.

*

Därute söker Elsa oupphörligt tala, men tungan häftar torr vid hennes gom.

– Säg ingenting, Elsa, lugnar henne Märیت. Kom nu in och se på dansen med oss!

– Nej, nej – – inte dit in mer.

– Du måste – – för människornas skull. Vad har hänt? Ingenting. Du dansade och höll på att svimma av värmen. Kom bara in med mig igen, annars göra de det till något märkvärdigt.

– Det *var* märkvärdigt! Det var något, som tog makten av mig – för första gången.

– Det kan väl hända, men du får inte göra det märkvärdigare än det var. Se så, kom nu bara.

- Men dansa kan jag ej.
- Det behöver du inte – – bara visa dig.

Med halvt våld lyckas hon till slut få henne med sig in i salen igen.

Men i dörren blixtrar en salva emot henne av många skadeglada ögons pilar. Det lilla intermessot har inte gått opåaktat förbi, fast man inte riktigt fattar dess betydelse. Men det skulle man inte komma och säga borgmästarinnan, som varit i Paris, att någon anständig flicka utan vidare höll på att svimma i armarna på en sådan okänd kvinnoförörare – – – efter en sådan dans.

Förvirrad lyfter Elsa sin lilla hand mot hjärtat, där sitta pilarna darrande fast. Hela salens blickar hänga fastnaglade vid henne, tycker hon.

Då – – – sssssss ssssch

Något kommer plötsligt vinande ned från den lilla balkongen ovanför musikestraden, något brokigt och prasslande och oerhört. Och det skälvande och brokiga flyger som en slingrande eldorm ned genom salen och faller som en skickligt kastad lasso kring själva borgmästarinnans hals.

Stum av vrede reser hon sig, så att serpentinen – – det var naturligtvis en sådan – – rasslande faller ned kring henne, tills hon liknar en förblåst majstång. Vilda och yrvakna fantasier om bomber och bolsjeviker irra genom hennes hjärna.

Då får hon se allas blickar riktade mot balkongen.

Det oerhörda hade hänt i Åköping, det hade gäckande fallit kring själva maktens hals – – men vem vågade väl där göra det oerhörda mer än en?

Därupe står galne Älging och alla kunna se, att han fått den lättvunna glädje, han sökt. Ty han vill, att de skola se det. Runt huvud och midja och hals är han lindad i brokiga serpentiners ormringar. Och kring sig har han en bukett av balens sötaste flickor och ur deras händer faller ett stritt duggregn av glittrande konfetti. Mitt i högen står borgmästarens Margit och slänger en hel näve rakt i farbror stadsfiskalens nacke och sannerligen ropar inte flickungen ett gällt och strålände: Play!

Och stadsfiskalen viftar lugnt bort några röda månar, som satt sig bakom örat, och ropar ett lika muntert: Ready, till svar.

Då fylles salen av skratt och själva borgmästarinnan måste skratta med. Ty hennes Margit står ju därupe. Och leende befriar hon sig från serpentinen, som rasslande sätter sig kvar i sidenet.

– Den Älging – – ingen kan då sätta fart på ungdomen som han, säger hon, ännu litet sötsurt till hans fru.

Och nog blir det fart alltid. En sådan fart, som det inte varit sedan den dag för tjugu år sedan, då Älging dansade på bordet mellan koppar och glas för själve den unge prinsen. På den tiden var allt han gjorde kvickt och bra.

Men nu är det inte utan, att man tycker, att backen börjar stupa utför – och i utförsbackar skall man sakta farten.

Kanske är backen för brant – – nedåt bär det i vildaste karriär, så stenar och sand ryka.

I spetsen för hela ungdomsskaran kommer Älging instormande. Och nu först börjar den rätta balen.

Alla ryckas med – – långslängan går, jazzen vaggar och hambon stampar. Nytt och gammalt om vartannat utan uppehåll och andrum.

– Se på Älging, så han dansar! Det grå håret faller oredigt ned, så att en stor, vit test plötsligt skjuter upp ur det som en kall flamma. Den vita locken hade ingen sett förut – – den var de vakna nätternas hemlighet.

Som en ung satyr hoppar han på och vid gud håller han inte själva borgmästarinnan i famnen. Och hon niger och hon skuttar och böjer sig, så att snörlivsbenen båгна som banden på ett ankare. Och sannerligen ler hon inte som hon log, innan hon var borgmästarinnan utan bara lilla fattiga Klara Olsson från Simrishamn med grop i kinden och kälkborgerlig ärelystnad.

Men mitt i valsen måste fru borgmästarinnan ta stöd och återvända till maktens stoppade länstol.

– Med patron Älging står då ingen ut att dansa – – det såg vi ju nyss på fröken Creutz, säger hon och vill med detta kokett insinuera, att det också för henne är hjärtats oro, som vållat svindeln.

Och därmed är lilla Elsas svimning legaliserad och glömd av den offentliga moralen.

– – – Och så går balen som förut, hetare och rödare än en bal i Åköping rätteligen bör vara. Och tangon blir shimmy och shimmyn blir jazz och i fonden sitta stadens tanter i fåtöljer och lagfästa det, medan de ta ihop hälen på sin strumpa.

Men den grå herrn till Älgholma står snart bortglömd och hopsjunken i skymundan och stirrar mot dörren, där en smärt, vit flicka nyss stått fastnaglad av hundratals avklädande blickar.

Och han tänker, att nu ha de väl glömt henne som han ville.

Hopkurad försvinner så galne Älging, trött som en gammal clown efter slutat nummer, in i viragubbarnas lugnvatten.

*

– – – Därute går dansen som förut. Hettan stiger, dammet ryker, färgerna blekna och grumlas. Musikanterna ryckas med, de glömma att ta ut pauserna och glasen stå uppradade bakom bastrumman.

Musiken blir till skrammel, stämmorna skära sig, vrida sig konvulsiviskt och hoppa om varann – – – musiken blir jazz. Hemgjord. Dirigenten låter helt enkelt var stämma löpa efter den andra med en halv takts intervall.

Effekten blir förfärlig – – den är nog inte värre på själva Rotonde. Och i länstolen med den hedersknypplade antimakassen sitter borgmästarinnan och talar med ännu andfådd stämma om Wagner och den moderna konsten. Ty hon tror alltjämt, att det hon hör är musik.

Men jazzen är den unga generationens dans. Med den dansar den sin tids förirrade kaos ur sinnet. Ty just så skär sig också världsmusiken, så gnisslar jordens tröga axel, så stannar allt plötsligt i dödstystnad för att åter bryta ut i helvetiskt larm. Så jäkta länder och folk och skaka och bäva, men komma ändå inte ur fläcken. Vackert är det inte, men en tidens dans på tusen dårskapers gravar.

Och den oharmoniska kakofonien, den stötvisa, enformiga negerrytmen är visst det enda, som kan söva ungdomens hjärtan till ro, den som liknar ungdomen på Mussets tid – – – tiden efter Napoleonkrigen. Det är så många illusioner, som för evigt krossats, varför skulle man ej dansa jazz?

Roligt har man nu i alla fall på balen i Åköping. Man glömmer nästan att titta ut varandra, att bliga och undra och avundas för några fattiga timmar. Och kan en jazz göra så mycket, så borde den ha fredspriset, vad man nu annars må säga om den.

– – – Bakom sina brokiga slöjors vågor gömmer den också små idyller här och där.

Där sitta två – – alldeles ensamma – – fast mitt i balsalen. Märit och Torbjörn Haller är det, och de måste böja sig mycket nära varann för att höra varandras ord. Och då snuddar hennes hår mot hans kind och det musikaliska oljudet blir ljuvare än sfärernas harmoni.

Det merkantila enväldet har Märit redan för evigt stött ifrån sig. Gång efter annan har hon avslagit en uppbudning från det hållet.

– En lättare vrickning, försäkrar doktor Haller med spjuvern i ögat och en så lång man måste man låtsas tro, antingen man vill eller icke.

Och så smäller musiken i på nytt och de kunna fortsätta sitt långa samtal, som intet samtal är utan två människofåglars locktoner till varann en lång natt, när det tinar till vår.

Den förrädiska musiken! Rätt vad det är, tystnar den tvärt och då hörs hans röst, ensam och klar i den oväntade stillheten.

»Märit» säger den ibland och då titta de, som sitta omkring, på dem.

Ty en ungdomens fostrare säger inte ostraffat »Märit» åt vem som helst, så någon hör det.

– – – – Men en finns, som icke längre är med i leken. Det är en flicka, som sitter för sig själv i damernas toalettrum och som nu suttit där flera timmar. Det är Elsa.

Att hon får vara i fred, beror på att man har så roligt där inne, så att man till och med glömmar spegeln.

Där sitter nu Elsa framför den stora trymån och två ljus har hon tända. Vad hon ser där inne, vet ingen, som inte blickat sig själv in i ögonen några självvranssakans långsamma timmar. Så blek är dock ingen, som ser bara det hon ville se därinne.

– – – – I balsalen börjar festens fackla ryka och osa i den grådaskiga gryningsdägern, som lömskt smyger in genom gardinspringorna.

Mitt i en krets av pojkar sitter Margit halvsovande med en skolpojksmössa på nacken och låtsas knäppa på banjo med håll på silkesstrumpan. Då delar sig dansvågen och hennes mamma får syn på henne.

Myndigt reser sig fru borgmästarinnan och hennes kjol har fått väffelmönster där bak.

Därmed är balen officiellt slut.

*

När Märith lyckades tränga sig ut i kapprummet, stod Elsa redan påklädd och hjälpte fru Älging på med pampuscherna. Först vid utgången kom hon åt att visa till sin kamrat på Ödele:

– Jag lämnar Älgholma i morgon.

– Vad säger du, Elsa?

– Det är bäst så, du minns, vad du själv sade.

– Men, Elsa, skola vi skiljas så plötsligt?

– Pina mig inte, Märith, jag skall skriva.

– Farväl då, Elsa och lycka till.

– Lycka – – Elsa log vemodigt – – jag tror jag glömt, vad det är.

Och så slök mörkret därute Märiths kamrat på slätten.

– – – – Men, o, fåvitska ungdom – därute väntade en annan, som skulle följa henne för att se solen gå upp på Aneberg. Nästan hela balen skulle dit och självaste borgmästarinnan skulle vara med och sanktionera det.

Och när den nya dagens sol röd och varm steg upp ur de böljande viddernas fjärranblå, var lilla Elsa redan glömd.

TIONDE KAPITLET.

Om våren och halva kungariket

I Norrland kommer våren som en ung erövrare, en okynnig, obändig pojke, som rider nedför bergen på bocken, så att jord och stenar rasa och som på lek dämmer upp älvarna, så att de hota att svämma över den fredliga odlingens mark. Snön smälter han för en pust av sin heta andedräkt och älven river han, så att den brytande isen sjunger och klingar och broar och bryggor ryckas med. Men sedan ångrar han sina spratt och i ett tag har han klätt marken och träden gröna.

Så kommer icke våren till slätten.

Lätt och mjukt kommer den svävande som en drömmande jungfru och omärkligt knyter den sitt gröna nät över mark och hagar. Blid och ljuv pryder den skogens gröna festsal med guirlander och binder vildapelns och häggens brudkronor.

Så stod våren en dag ung och fager i vitaste brudelin på Anebergs brant och såg ut över den spirande slätten.

Vinterns urblekta täcke av bruna tegar och åkrar hade hon med flitiga händer klätt om. Överallt hade hon sömmat in rutor av klaraste sammet och mjukaste ljusgröna siden. Tills slätten en dag låg som en ljus bröllopsmatta för prinsens förridare, den gäckande april, till att trampa på med sporrbeprydda fötter.

Med visor i hornet red han upp på berget och efter honom kom prins Maj och fann sin brud redo.

Och den stora bröllopfesten stod dag och natt vid tusen lärkors kvintilerande och hundra trastars flöjter.

— — — — Märits lilla krypin var som en doftande bukett av hägg och vildapel, av sippor och viver. Var dag kom det dit nya blommor, ännu våta av dagg.

Från berget kommo de var afton, burna i en flickas fång och över dem lyste två lyckliga ögon som de sista vårstjärnorna.

Men de tyngsta häggklasarna och den skäraste äppelblommen, var fick du dem ifrån, lilla Märit? Var det en stark hand, som böjde livets träd och bröt toppens vitaste krona åt dig?

Den blåaste sippan och den gulaste vivan, dem såg jag dock inte i ditt rum. I en sträv rock sutto de, en, som aldrig burit blommor förr, och på kvällen lågo de

hårt pressade i en tjock boks famn och dess sav kom orden att grönska.

Ty en underbar kraft bor i den fattigaste blommas saft. Gjuter den sitt blod över döda dikter, blomma de på nytt. De resa sig upp och bli levande. Och de bryta sig ut ur sin murade grav och gå hand i hand ut i natten och jubla och gråta och sjunga.

Så sjöngo de åter en natt i ett litet rum högt uppe under taket i konsul Liljekvists hus. Och på rummets smala säng låg en ung man utsträckt och lyssnade timme efter timme.

Det var många röster, starka som vårfloden och blida som fallande blom. Och de sjöngo om Florez och Blanceflor och om vårflodsveckor och väntanstider och den första fjärilen, som var svart.

Men högt över dem alla klingade en främmande hög sopran, som skälvde av lidelsefull glädje och sjöng:

O Love! do you know the spring is here
With the lure of her magic flute?
The old earth breaks into passionate bloom
At the kiss of her fleet, gay foot.

Det var som om den melodien dansat med klingande bjällror och fotband kring hans bädd i takt med den vaknande jordens hjärtslag. Den trippade som en flickas bevingade steg på det stenhårda, vinterfrusna berget, där de gyllene kämparna sovo. Varken gräs eller blomma har det förut. Då kom hon, den unga våren. Och den gamla jorden sprang ut i glödande blom under hennes lätta fot.

Med sin stora käpp – det är hans svärd – slår han då på klippan och ut springa de hundra kämparna. Skägg och gråa hår falla av dem, de äro unga och gullhåriga på nytt. Flickan lyfta de på blänkande sköldar och så dra de ut till nya dåd. Det är som de sovit blott en lång vinternatt.

Jag är en av dem, tänker den unge mannen. Det är jag, som tar prinsessan och halva kungariket!

– – – När morgonen stilla, ung och lätt steg upp från skogens sömn, steg Torbjörn Haller upp med den, lika klar och fullsövd, fast hans sömn varit vaken. Han öppnade fönstret på vid gavel och ställde sig där med bröstet blottat och andades i djupa drag in en ny frihet.

– – »Do you long for a brief, glad hour to wake from your lonely slumber for sweet love's sake?» sjöng rösten vidare i hans inre.

Vad det var härligt att vakna. Som att födas.

Där nere sov staden ännu, tung och hopkurad, en kvav och orolig morgonsömn av indigestion och för långa middagslurar. Den sov som den sovit i

hundra år och som den skulle sova ännu, då hans klara morgon, hans korta, glada timme, blivit en lång och verksam dag.

Nej – – ut – – ut – – ut – ur berget.

Torbjörn Haller böjde sig omedvetet långt ut genom fönstret. Som han stod där, häftigt framåtböjd, liknade han mannen, som bryter sig ut ur klippan. Musklerna stodo spända på halsen, hakan trädde våldsamt fram.

Med all sin andes kraft bröt han sig ut ur staden, där han förspillt några av sina bästa mannaår.

Ett efter ett tog han husen och välte dem åt sidan som tunga klippblock.

Där stod borgmästarens, högt och smalt, som en formel utan kraft. Där Gillbergs, brett och fett och blankt av flottiga pengar. Där de fattigas gråa kåkar utan stenfot, ödmjukt slickande de stora husen på foten.

Till slut nådde blicken tullen. Bort med dess gamla, ruttna port, som hängde gistnande och öppen på rostade gångjärn – – den sista av sitt slag i landet.

Nu låg vägen fri mot frihetens blåa rand därborta vid slättens andra ände.

Med en suck av lättnad började Torbjörn Haller visslande med sin morgontoilett.

Den dagen gick var sekund i rätt takt, tyckte han. Så lätt blev det allra trögaste och tyngsta, som annars släpade så långt efter en. Och så stod aftonen eftersinnande och allvarlig över staden och ljuden från landet strax utanför trängde genom stillheten.

Man hörde fåglar kvittra ända bortifrån kanten av slättens stora matta, kor råmade och hundar skällde. Det rullade av vagnar ut genom tullen och en plog gnisslade mot en sten.

Då tog Torbjörn Haller sin hatt och gick mot berget.

Den raka, breda vägen hade ej blivit krokigare. Den gick lika trädslös över mödans stora slätt.

Men allt förtonade sig så mjukt dessa ljumma aftnar i maj, var den minsta vägkrök blev till något förvånansvärt och oväntat. Och över ängar och fält ljöd lärkornas berusande jubelkör utan uppehåll i det svävande blå diset. Ännu när solen längesedan gått ned, kunde man höra en och annan enstaka drill nedifrån marken, kvävd och dämpad som en öm viskning.

Ingen väg är enformig i maj, när man har en glad tanke i sällskap.

Vår hjälte väcktes ur sina funderingar av att han plötsligt trängde in i den täta dungens dunkelgröna valv. Därinne var som alltid dävet och svalt, det var som att dyka till botten av en grumlig å.

När han åter bländad kom upp till ytan, låg berget öppet framför honom, belyst av aftonsolen.

Var fanns nu vinterns karga gamla riddarborg med bistra murar och skansar?

Muren var stormad och fästningen tagen – på alla bastioner och torn flaggade det av gröna vimplar och hängen, av vajande blom och blad. Och överst på krönet satt prinsessan och vinkade, befriad, ung och späd.

Hon vinkade ned mot vägen, som slingrade sig i kantiga, stela ringlar. Det var den besegrade draken. Och på hans gröna huvud stod Torbjörn Haller och vinkade tillbaka och var en prins Maj så god som en annan. Ty i fickan bar han något, som gott kunde vara kvittot på halva kungariket.

Med papperet i handen stormade han uppför vägen. På den stora, flata stenen satt Märit och solskenet låg som en krans kring hennes bara hår.

– Jag sitter och gör avbön, sade hon. Till slätten, för att jag kallat den ful och naken. Se, så vacker den är i kväll! Som en ångande, grön bål. Jag skulle vilja dricka ur den. Och lärksången – – – jag har visst aldrig hört lärksång förr – – den skall höras så här i jättekör – – lärkan är ingen solist som trasten. Tycker du dig inte nästan se drillarna? Det är som skumpärlor i champagne. De stiga uppåt, uppåt i det stora, flata glaset. Man blir så glad av lärksång och längtar ingenstans mer.

– En Märit utan längtan. Då har jag visst gått fel i kväll.

– Vad menar du, Torbjörn?

– Jag menar, att de sex inseglen fallit – – det sjunde kan bara du bryta.

– Du kan verkligen tala i gåtor.

Då räckte han henne det stora konvolutet. Hon öppnade det tigande. Det var utnämningen till en adjunktstjänst i Stockholm.

– Kanske är det icke så mycket i andras ögon, fortfor Haller. Men för mig betyder det porten åter öppen ut mot livet, alla möjligheter inom räckhåll. Det är som om jag vaknat ur en dvala – det brinner i mig att verka och handla på nytt. –

– Men det betyder framför allt något annat.

– Vad då?

Två små ord, men de räcktes mot honom som två armar.

– Dig, sade han lugnt och varmt, han förstod ju, att hon redan visste det. Du skall ge mig kraft att på allvar rycka mig loss. Ur drömmarna till livet. Vem vet – – utan dig hade kanske Torbjörn Haller stannat i den gamla staden och sakta åldrats med den. Ser du, jag har redan gråa hår vid tinningen!

Då såg hon upp, hastigt och skyggt och det unga ansiktet var spänt och blekt av återhållen ömhet. Stilla och mjukt böjde hon sig ned efter hans hatt, som låg kastad på gräset och strök den varligt mot kinden, medan hennes ögon lyste.

Då kastades det viktiga konvolutet med en smäll på en sten. Och den länge Torbjörn Haller dök ned på knä – – fast han annars vis-à-vis knäfall snarare lutade åt Gånge Rolfs vanor. Men hur skall man göra, när det enda i världen man vill, är att få lägga sitt huvud i en flickas sköte.

Och Märit – – det enda hon ville, det var att låta sina händer sjunka ned i detta orediga, tillbakastrukna hår, som var så strävt och varmt och doftade hö. Hon måste borra ned huvudet i det. Doften, människodoften, steg henne berusande åt huvudet. En första fläkt av livets högsommar låg det i den.

Han såg upp på henne ännu med huvudet i hennes knä.

Vad hennes ögon voro lustiga, vidöppna och grå. Och se där var den lille, lille mannen i pupillen, just under en blå fläck på näthinnan.

Aldrig hade han suttit fast så förut i en flickas öga – – eller hade han kanske inte brytt sig om att se efter så noga.

– Akta dig, att ingen får se grandet i ditt öga, det är jag, smålog han.

– Då skulle väl jag vara bjälken i ditt, log Märit till svar.

– Jaså, syns du så väl? Nåja, det kan just göra detsamma – – vem skall hädanefter plocka ut våra grand och bjälkar? Vi få sitta kvar i varandras ögon i evig tid, om vi vilja.

– Stackars Torbjörn – du, som avskyr att sitta stilla så länge.

– Åh, jag tycker jag suttit beskedligt nog i Åköping nu i snart fem år. Hur kunde du göra mig fri? Det sjöng som en främmande sång i mig i natt ur livets innersta glädje. Jag hade börjat glömma, att poesien fanns annat än i skolupplaga med meterlånga förklaringar till. Läs något för mig, Märit, något som säger, att det är sant, att du finns och att du älskar mig! Din röst var det visst, som tog mig riktigt fast.

– Så gammalmodig du är, Torbjörn, sade Märit gäckande. Vers, inte läser man sådant för varandra numera! Men eftersom jag är Guvernanten, har jag ju rätt att vara sentimental.

Och med en röst så mjuk som silke, viskade hon medan hennes fingrar gled o genom hans hår:

O Love! I know not why, when you are glad,

Gaily my glad heart leaps.

O Love! I know not why, when you are sad,

Wildly my sad heart weeps.

Hourly this subtle mystery flowers anew,

O Love! I know not why – –

Unless it be, perchance, that I am you,

Dear love, that you are I!

Det kom så smekande lent, beslöjat och i främmande dräkt, med vristband och glittrande pärlor – – men under slöjan såg han den kärlek hon än ej kunde ge

egna ord. På främmande språk, med lånta ord gav hon en skygg bekännelse om den fullkomliga självuppgivelsen. Ty själva Guvernanten är ett barn av sin tid och ger ej sitt inre så lät till pris.

Därnerifrån steg nu endast en enstaka drills bubbla upp mot dem från aftondimmornas nedfallna moln. Arbetets alla ljud hade tystnat, den sista vagnen körde hem från staden. Som en båt plöjde den dimman.

Men däruppe sutto ännu som fasttrollade de två, som nyss skänkt varandra personlighetens underliga gåva, »Att jag är du, att du är jag.»

Tysta, hand i hand sutto de och togo avsked av den slätt, där några av deras gråaste vardagar stampat fram. Men som också bar jordens enda berg – – det, som visar all världens härlighet.

*

Den, som först vaknade var Märit.

– Nu måste vi allt ner till jorden, du, Torbjörn, sade hon. Jag vet inte om jag drömt, men nog tyckte jag, att jag hörde gongongen på Aneby för en bra stund sedan – – klockan måste vara fruktansvärt mycket.

– Jag har ingenting hört. Jorden är så långt nere, flickebarn. Vi ha visst kastat för mycket barlast. Ser du det stora molnet där nere – – det skymmer alldeles bort Ödele.

– Du stora drömmare – – jag ser ett annat moln, jag, och det är inte fullt så vackert, för det sitter på min tyranns panna.

– Din tyrann – – det är hädanefter bara jag och ingen annan – hör du det.

– Åhå, redan? Men om du nu inte är snäll, Torbjörn, och hjälper mig nedför stigen, så gör jag en fallskärm av din utnämningshandling och hoppar rakt ned på Anebys tak.

– Ja, då måste jag väl lyda dig. Men först måste du blunda och räkka fram händerna.

Leende lydde Märit. När hon åter såg upp, satt på hennes högra hand en smal, nött guldring, alldeles slät.

– Den har varit mors, sade Torbjörn Haller. Den är fattig och nött, men den höll hela livet ut.

Med tårar i ögonen kysste Märit ringen, just där den var mest nött.

– Jag skall låta göra en lika stark för den vänstra handen, sade hennes vän. Och så hjälpte han henne nedför berget.

*

Dimman hade tätat, bortom Aneby stod den tjock över vägen. Men för de två var det slöjan, diktens slöja, som endast svepte sig närmande kring dem båda.

– Nu finns blott du och jag kvar i världen, sade Torbjörn – – de andra har syndafloden tagit – – skönt!

Och han tryckte hennes arm hårdare under sin och skuldra mot skuldra gingo de genom den fuktiga tystnaden.

Snart sågo de endast några få meter framför sig. När vägen delade sig, höllo de på att gå fel.

– Du får allt skicka ut duvan snart, Torbjörn, skämtade Märit.

Då kom något lufsande bakom dem. En hund strök tätt förbi, en svart och brun fågelhund med ett fint rashuvud och silkesmjuk päls.

– Patron Älgings hund, viskade Märit förvånad.

De gingo raskt framåt. Men när de kommo till avtagsvägen till Ödele, hörde de steg bakom sig.

– Det är bäst du vänder om, Torbjörn, viskade Märit.

– Ännu en kyss först, Märit – – en enda.

När blev en kyss den enda? Hennes ögonbryn och hår voro vita av dimman, hans sträva rock var full av fuktpärlor. De stodo som bakom en grå och förtrollad mur av lyckliga tårar. Vad som fanns utanför den muren glömde de.

Inte sågo de väl skuggan, som dök upp bakom dem och hastigt stannade. Inte sågo de ett förvridet ansikte, tätt tryckt mot lyckomuren? Ett ansikte av kval och ve, av ändlös längtan och splittrad vilja – – en osaligs och fördömds.

Förrän en käpp knastrade mot sanden. Då sprungo de hastigt från varandra. Men kunde blott se en skymt av mannen, som raskt vände och snart slukades upp av dimman igen.

– Var det inte Älging? frågade Torbjörn.

– Jo, jag tyckte det. Han såg så blek och förstörd ut, men det var väl dimman.

– Alltså ha vi redan eklaterat?

– Åhnej, Älging är inte den, som springer med skvaller – – – än få vi nog behålla det en tid för oss själva.

– Ja, som du vill.

– God natt nu, Torbjörn.

– Tusende god natt, lilla prinsessa. I am you – – you are I. Minns det!

– – – Grinden knarrade efter henne, dörren slog igen.

Och så var hon borta.

*

När Märit fick eld på sin lilla lampa, fann hon ett brev på bordet. Det var från

Elsa.

Mekaniskt bröt hon det. Men hennes förströdda tankar fångslades alltmer.

Äntligen tycktes då svanen ha kommit med Lohengrin och för hans blanka silversvärd föllo alla griller döda till marken.

»Märit», skrev hon, »om du visste, vad jag är lycklig över att jag gjorde mig fri. Från det, som ingenting var och som ingenting kunde bli och som nog blott var ett foster av den förfärliga slättens ensamhet.

Jag kunde kanske ha gjort mig olycklig för alltid, blott för en vansinnig dröm. Bara på trots, bara för att alla väntade det så visst. En liten guvernant och tillhandaflicka som jag!

Men nu är jag, Gud vare tack, utanför igen. Nu bär jag min väns ring på fingret och han är här och säger, att han aldrig mer släpper mig ut till främmande människor. Och ensamheten, som han aldrig känt.

Hela sommaren skall jag vara här hos hans syster i Stockholm, hon är gift. Vi skola hjälpas åt med hushållet och min utstyrsel. Gösta har kommendering där. Sedan gifta vi oss, enkelt och anspråkslöst – men en tillhanda får lära sig att inte bli rådlös.

– Och – du – Märit – jag har talat med Gösta. – Stämningar, tankar, känslor, allt det där ovissa i luften – vad är det? Ingenting, säger han. Romantiska flickgriller. Nu skall det verkliga livet börja.

– Ack, så tänker nog han också, han, du vet.

Lilla Elsa – – vad var hon? En fattig blomma på vägen som andra, att plocka, kasta bort och trampa på.

Nej, vad skriver jag. Allt detta är ju så avlägset.

Vi skola ha en dubblett – –

Nu kommer Gösta. När kommer du hit?

Din *Elsa*.»

Det bleka ansiktet i dimman skymtade ett ögonblick för Märits minne.

Men det vek för ett annat, öppet, manligt, som strålade av lycka och som viskade till god natt:

»I know not why, if sweet be your repose,
my waking heart finds rest».

Vila, ljuvlig vila var det att ha lämnat sig för alltid i hans händer.

ELFTE KAPITLET.

Vidare om vårens spratt, två rivaler och en änkeprostinna.

Men våren sprang inte bara onyttig omkring och fjollades i berg och backar och satte utländska dikter i huvudet på folk.

Bred och trygg gick den också omkring på Ödele ägor efter plog och harv och sådde gyllene korn i den fina myllan. Här doftade den inte hägg, som ingen blir fet av, utan något, som man numera kan bli professor på.

Men hur strängt upptagen våren än var i odlingens högtidliga drama, gav den sig dock tid även här att spela några små puts. Även på den fetaste slätt är den också någon gång Puck.

Den första den anfäktat var onekligen gamle Måns, som firade vår redan i mars.

När den fatala månaden började, vaknade det gamla oraklet ur sin djupa vinterdvala. Längst inne i hans gula ögon började det lysa en sällsam eld, de gamla spattiga benen rätade på sig, och klorna spändes som stålfjädrar.

Glömda voro nu alla Kisse Måns bittra erfarenheter av kvinnans list och obeständighet. Och han var för adertonde gången redo att pröva sin lycka.

Var natt försvann han från gården och var morgon återkom han ruggig och sönderklöst för att sova svartsjukan av sig i Märits vinterhörn. Ty Måns var inte mer densamma som han varit förr, det kunde nu inte hjälpas. Hans röst, som fordom ekat genom gårdarna som ett avgrundstjut av trånad, till otacksamma människors fasa, var nu hes, däst och gnällig. Stackars Måns fick smaka all den gamle friarens bittra galla i form av de impertinenta kattskönhetersnas löje och förakt.

Och i hans stora gula ögon började tändas en dunkel ångest för den dag, då även hånet skulle ta slut. Då marsmånen skulle lysa förgäves över en liten kulle längst bort i trädgårdens mörkaste hörn, där gamle Måns låg i evig dvala under ett täcke av vissna löv.

– Akta dig för kärleken, Märit, tycktes han säga, utan den kunde jorden vara ett paradiset av råttor, grädde och sömn. Man skulle knappt märka, när man dog. Det är kärleken, som skapar fruktan för döden.

Men Märit endast log.

— — — Det nästa våren gjorde, var att släppa ut unghästarna i hagen.

Blinda och yra av det långa vintermörkret, släpptes de ut en och en innanför hagens stängsel. Tafatta, tumlande och ostadiga på benen sprungo de några varv efter varandra som på en arena.

Men plötsligt gick det en ilning genom den första. Det skimrade och dansade så grönt för ögonen, den friska luften eggade och stack i de vidöppna näsborrarna. Åh, frihet, frihet!

Frustande reste sig den första på bakbenen. Det gick en skälvning genom hela raden. Mitt i hopen bröt sig en svart, grann unghäst ut och gjorde en lov utåt marken. Med spända ögon och skälvande näsborrar följde de andra hans vilda galopp.

Så med ens flögo två ihop, som stungna av en broms — — med nyskodda hovar och blottade tänder. För livet slogos de och deras vrenskande skrin skuro genom luften.

Då blev det fart i drängarna. Med käppar och spakar, med skrik och rop sökte man skilja kämparna åt.

Beundrande och förfärade sågo pigorna på och det var inte mycket sämre och mindre livsfarligt än en spansk tjurfäktning, ty de vårvilda hästarna togo inte längre någon hänsyn till sin herre människan.

Men hur drängarna illfänades och sprungo omkring som matadorer och cuadrillos, så var det ändå till slut gamle, sege Karlsson, som stod som segrande toreador på banan med töm och tygel på den galne svartingen.

Ingen ros föll väl till hans fot, men en stor smörklimp i kvällsgröten hos Linda. Och det dröjde inte länge, förrän det föll en till.

Ty en vacker dag fingo själva korna kollern, när de skulle vattnas och trodde, att det redan var tid för dem att stå och idissla på klöverstubben. Själva gamla Rosafin, familjens grand old lady, kesade lätt i den yraste kalvdans utåt vägen.

Men sannerligen fick han inte till slut styr på dem ändå, Karlsson, med sin stora piska. Ja, var det inte rakt som det hade varit Tiger-Henriksson, som stått färglagd i Allers?

Ja, den Karlsson, djur och kvinnor tämjde han som ingenting, strakbent och snusig som han var, med åtskilliga år på nacken. Om Kisse Måns bittra öde visste han intet.

Sprang inte självaste Svea, som förut varit så stursk och en enda »knyck-på-nacken» mot honom, nu som en liten inställsam kattunge kring benen på honom, till Lindas gränslösa svartsjuka och förbittring.

— Akta sej, Karlsson, varnade hon i tid och otid, för den däringa röda faran Svea, som är bara världslighet och gift i gyllne skål! Sanna mina ord, om hon

inte ställt ihop det galet för sig på något sätt och nu skall hon pracka det på Karlsson.

– Var lugn, hon, Linda, Karlsson kan allt skilja på vete och kli.

– Jamen, köttet, Karlsson – här har han en liten fläskabit me ut i lagårn – – ja, tag sig bara i akt, han.

Men hur noga än Linda vaktade sin skatt, i kapp med kalven Svea kunde hon inte kesa och när den brådeste tiden kom, blev det Svea, som lättast kunde undvaras inne, som i sin röda blus fick gå ut med kaffekorgen på åkern.

Och fast Karlssons kött var gammalt och segt, var det nog inte starkare för det.

Nog var Lindas smörklimp len men lenare var Sveas haka och kind.

Det stora hoppet vek alltmer från Lindas sinne och hon började tvivla på, att hon hade kvar någon framtid.

Då kom en dag en mörkögd främling till Ödele gård. Han drev dit med våren efter den breda, raka vägen och hans glittrande, kolsvarta ögon flögo skrattande över åkrar och fält.

Och i sin famn hade han något, som snart samlade hela gården ikring honom. Det var ett glänsande, dubbelradigt »piglock», fullt av de ljuvligaste toner, som någon dödlig hört. Vårens hela orkester gömde det och när det inte räckte med det, så sjöng han de allra som vackraste, sorgliga visor med gäll falsett på bruten svenska, så att hjärtat rakt kunde smälta, medan hans vita tänder glänste och logo.

Tänk, om det var självaste Puck, som klätt ut sig?

Och när alla visorna voro slut, fick han komma in i köket till Linda och få kaffe och han ville spå lilla fröken, men så stod den rälia Svea och flinade i dörren. Men ett lyckobrev kan man alltid köpa, ett litet brev med två knubbiga händer, som ömt fatta varann, och en duva med en ring.

När så den där rävungen Svea flugit i väg ut på åkern, då kunde man sakta ta upp det ur barmen och bryta det i ena hörnet, rakt över en naken gosse med pilbåge.

Ur det öppna brevet föll ett fotografi ut. Av en skönlockig man med polkahår, smala, vridna mustascher och en portfölj i handen. Och kläder från slutet av förra seklet. Den ena handen höll han ledigt instucken i rockfickan.

Inte ens den välvilligaste lyckobrevstolkare kunde i denne artistiskt lediga brännvinsadvokat med den tjocka talmikedjan på magen, ha sparat det avlägsnaste tycke med ladugårdskarlen Karlsson. Men Linda var en mästare i att »se likheter», d. v. s. att göra alla, som hon tyckte om, sköna som målade vykort, medan de, som hon hatade, liknade de premierade suggorna i patronens lantbruksböcker.

Det var därför ingen nämnvärd konst för henne att på ett ögonblick omskapa

sin vän Karlsson efter denna sköna förebild. Med några handgrepp hade hon tryckt ned just en sådan peruk på hans stubbade hjässa, vridit upp hans slokande mustascher i väldiga fångstkrokar, satt det ena benet framför det andra och stuckit den respektabla portföljen i Karlssons valkiga hand. Där stod han nu i all sin glans, något förlägen och osäker i den tyngande ståten.

Och nu var Linda färdig att läsa lyckobrevet med hand under kind. Det var tryckt på rött papper och hette: »Nr. 17. Lycko- och framtidsblad».

Och det konstaterade genast med myndig spågumsröst: »Du vill veta ditt framtida öde».

Jo bevars, vad Linda ville. Så gärna som hon levde. Därför fortsatte hon ivrigt.

»Du traktar, ädla mö», stod det, »med begärlighet efter rikedom, vilket ofta är människans största olycka, önska dig därför inga omöjligheter.»

Här gjorde Linda ett uppehåll för att rannsaka sitt hjärta.

Nej, det var då en evig lögn, för se, Karlsson hade bara sin gamla, fallfärdiga stuga och sängplats för två. Den sista delen av meningen syntes henne dessutom obehagligt menande och hotfull. Omöjligheter – – bevars, Karlsson var väl ingen omöjlighet för en anständig flicka med ett förflutet.

Hon beslöt därför att inte tro på den biten och fortsatte oförtrutet.

»Låt din närvarande ställning vara dig behaglig, ty däröver må du glädja dig mycket; ditt redliga sinne förskaffar dig allt redligt folks ynnest; du har väl redan haft bedrävelser och motgångar och du kommer också framdeles att erfara verkningar därav.»

Det var mycket på en gång, det. Det kunde tåla att tänka på.

Men att hon skulle finna sin nuvarande ställning behaglig, det var väl ändå litet för mycket begärt? Det där om det redliga sinnet var däremot bra. Frågan var nu bara om också Karlsson tillhörde »allt redligt folk».

Men på nästa rad fann Linda både råd och tröst.

»Var därför klok och icke alltför öppenhjärtlig mot envar, ty de missbruka din godhet och välgörenhet; var försiktig i ditt tal.»

Om inte det klart och rent syftade på henne och den falska kattan Svea, så ville Linda vara skapt som en nors. Och hade inte Karlsson missbrukat hennes godhet och välgörenhet, så var det väl också sjutton. Men hädanefter – slut med kaffe och fläskasticken! Såvida inte – – vad var det, som så hoppfullt lyste i nästa rad?

»Tappa dock icke modet under sorgen, såvida du vill se dina önskningar uppfyllda, att vid ditt livs slut bliva en välgörare för dina fiender», stod det. Särskilt slutet syntes Linda ståtligt. Om inte det betydde, att hon en dag skulle bjuda den där slarvan Svea på nykokt kaffe borti Karlssons stuga, så fanns det ingen rättvisa här i världen.

Nästa mening bestyrkte hennes uppvaknande hopp. »Handla därför med klokhet, så följer dig städse lycka», stod det. Jaja, en och annan godbit, när fröken Hedvig inte såg det, kunde nog inte skada hennes sak ändå.

På ett rent av lysande sätt bestyrkte nästa rad denna hennes självövertvinne. Så här stod det:

»I ditt äktenskap skall du leva mycket fridsamt och på ålderdomen hava stor nytta av dina barn.»

Tänk, där stod det ändå, med små svarta bokstäver på illanste rött: »ditt äktenskap».

– O, Karlsson, Karlsson, har jag misskänt ditt trofasta hjärta, suckade Linda rörd.

Men den senare delen av meningen gjorde henne en liten smula betänksam. Men så mindes hon det förflutna – jaja, Algot var allt snäll, han, och sände en femma ibland till namnsdagar och jular.

Därpå tog Linda glatt itu med sens moralen på slutet:

»En liten motgång är nödvändig för att du rätt skall njuta din lycka; den gör människorna uppmärksamma och kloka. Du får mottaga ett brev, som gör dig mycken glädje. Det innehåller även mycket penningar och en – ng.»

Det sista, mystiskt förkortade ordet kunde väl ej ha mer än en betydelse. Så heligt var det, att man inte kunde skriva ut det i brevet. Ringen, den gyllene ringen betydde det. Men varför den skulle komma i brev, det förstod inte Linda. Men det var ju inte en annan givet att förstå allt, som skulle ske. Och Karlsson var ju liksom litet blyger av sig.

Nöjd och hoppfull på nytt, tog hon så gällt gnolande itu med middagen.

– – – Men våren, den falske skälmen, han bara retades med Linda. En dag hade han hela sprattet färdigt.

Och så klädde han en vacker söndagsmorgon ut den gamle stollen Karlsson så grann som en brudgum. Och så skulle det bära i väg till prästen och ta ut lysning med detsamma med Svea.

Ty Svea hon solade inte, hon, och lade ut några stjärnor av kort. Hon smed raskt, medan ännu kärleksstjärnan stod varm var kväll bakom Ödele lagård.

Där var således glädje och ingen sorg, och om tre veckor skulle bröllopet stånda. Men över köksbordet låg Linda med huvudet på armarna och begrät sin förlorade lycka. Löständerna hade hon tagit ut och lagt bredvid sig på bordet som alltid i sorgens timma.

Bredvid henne stod Märit och sökte förgäves trösta henne, med hjärtat vekt av sin egen lycka.

– Uschianamej, fröken, för de uschlia kararna, skrek Linda och torkade sig förgråten under näsan. Locka och lurendreja en med fagra ord och biograf och

vyer och äta fläsk som svin, det kan dom, men skilja på det, som äkta och falskeligt är i kvinnohjärtats barm – när kunde dom det?

– Kära Linda, trösta sig – det finns väl andra än Karlsson.

– Jamen, det är ju inte Karlsson, det, sade Linda oemotsägligt nog. Han sa' ändå man borde ha gris och höns, för det kan Linda så bra me'. Men inte skall du tro jag glömmet dig för det o, vännen huld, för gods och snödan guld!

Och fördränkt gick Linda efter gitarren och stämde upp:

»Jag haver mördat ett barn för dig,
säg, kan du väl det förlåta mig?
Ty kärleken, den är lika stor,
hos fången, som på Älvsborg bor.»

Inte annat än Märit visste, levde och frodades Algot, typografen, alltjämt i allsköns välmåga i Vimmerby. Men kanske Linda hyste vissa samvetsqual för att hon för en svekfull främlings skull, till och med varit beredd att förneka sitt eget kött och blod.

Hur som helst, hämtade Linda en sådan förunderlig kraft ur denna fruktansvärda bekännelse, att hon fick styrka att ge Märit följande allvarliga förmaning:

– Och så skall jag säga fröken, att brudsängen får hon allt lära sig lägga, så den håller, så att hon inte en gång te' störtar en fattig flicka i olycka med sina konster.

När Linda sålunda hade funnit en syndabock att kasta skulden för Karlssons trolöshet på, var hon redan så pass återställd, att hon bistert kunde hugga in på middagspotatisen.

– – – Men nu hade våren fått blodad tand och i allra största hemlighet gjorde han i ordning ett ännu större spratt, som alldeles ställde det andra i skuggan.

Den som först anade det, var Märit, som blivit så förunderligt klarsynt.

Våren gjorde ju alltid ett underverk med patron Svensson. När den kom, var det slut med tolvsoömn och stadsresor. Både den stränge hustyrannen och den snälle farbrodern, som stoppade knappar i halsen på flickorna, voro nu försvunna. Endast den driftige lantbrukaren fanns kvar, uppe med solen, i säng långt efter den. Vaken, spänd, väderbiten och brun, allestädes närvarande på en gång.

För var dag kände Märit den respekt växa, som varken skrävel eller tordönsskrällar förut kunnat pressa fram. Hon såg på en gång gamle patron i ett annat ljus, i det enda rätta ljuset, arbetets. Och silverlådan och gulduret och de andra vängåvorna fingo sitt stora berättigande »som en gärd av högaktning».

Men denna vår måtte det dock vara något alldeles särskilt på färde med patron Svensson.

Långa kvällar, sedan arbetet var slut, satt han ensam på sitt rum och funderade. Endast den vänstra, psalmboksfickan, svällde numera och flugorna fingo ostörda dö en salig död i den orörda aftongroggen. Någon sorts allvarlig självuppgörelse var det fråga om, det var utom allt tvivel.

Ur dessa meditationer kunde han så plötsligt rycka upp sig och säga till om vagnen. Men det var aldrig på klubbdagarna och vägen gick åt motsatt håll, bortifrån staden.

Och så fin han var, sedan.

Ny sportdräkt och nya stövlar – skulle ni tro det – – och nya jaktvagnen. Allt får man tänka på när det gäller blanka kronor på banken, en liten välskött gård och en välbehållen änka med lyckligen gifta döttrar.

Patron Svensson friade till prostänkan i Sparlösa.

Det var Märít, som först listade ut det.

Gamle patron var plötsligen bliven så kyrkesam av sig. Var söndag skulle man nu man ur huse till Sparlösa eller Vånga och höra prostinnans son, unge adjunkten, lägga ut texten.

– Kyrkoherdens predikningar har jag hört nu i snart fyrtio år, sade patron – jag kan dem utantill för länge sen.

I kyrkan satt han och skruvade sig oroligt i den obekväma bänken, som alldeles skavde sönder knäna på en och sneglade försiktigt mot dörren.

Tills den öppnades som för en benådad och prostinnan i ett sus seglade fram till första bänken. Från den stunden satt patronen som ett ljus och ledde med sin mullrande bas psalmerna.

Snart fick också Märít ryktet bekräftat från staden.

– Den Svensson, myste man. Tänker han nu bygga om Ödele ändå och låta prostinnan bestå timret.

Endast på Ödele anade man ingenting ännu. Barnen voro nedgrävda i examensplugg, Hedvig i kolossala, allegoriskt hopsnirkade J-n på lakan och dukar.

Till slut måste patronen själv ut med nyheten.

– Det gives tillfällen –, började han – – Märít, får jag senapen. Hm, hm, – – Hedvig, mitt barn, snart skall jag ha lyckan se dig – – hm – – ombyggd på säker grund. Och du, lilla Märít, som varit som en mor här – – för barnen menar jag – – lämnar oss kanske snart för någon, som kan snattra fransyska i kapp med dig.

Det klack till i Märít. Hade manne Älging skvallrat? Men patron Svensson ville endast vinna tid.

– Nåväl, Sigrid, Lisa och Lillan, tog han därpå i med förnyat mod. Ni behöva

en ny mamma, i stället för Hedvig och tant Märith. Vad skulle ni säga om tant Lindeberg?

Ett svagt ljusnande skimmer från julkalas och granplundringar flög över barnens i förstone förfärade ansikten.

– Hon har så goda pepparkakor, sade Sigrid, materialisten.

– Hon har så vackra tavlor, sade Lillan, esteten.

– Hon var god vän med mamma, viskade den lilla idealisten Lisa vemodigt.

Men patron Svensson låtsade ej höra det sista.

– Förresten har jag tänkt på vad Märith sade en gång, på den tiden vi inte förstod varann nåt vidare, fortfor han. Ni behöva nog, som hon säger, komma ut i världen litet och få kamrater, barn. Och därför skola ni nästa år få komma till en skola i Göteborg.

Då blev det ett jubel utan ände och allt annat var glömt. Endast lilla Lisa grät tyst för sig själv, men det märkte ingen, ty ingen ville märka det.

– Nå, och du, Hedvig?

– Nu kan jag gifta mig med större lugn, pappa, sade Hedvig och försökte se ut, som om någonting i världen kunnat skilja henne från Johansson.

TOLFTE KAPITLET.

Om en mardröm, ett vådaskott och ett brev

När Märit vaknade nästa morgon, var det med pannan ännu våt av kallsvett efter en dröm, som hon inte för sitt liv kunde komma ihåg.

Förgäves famlade hon i de inre dunklen av sin halvvakna själ. Det var som att treva sig fram i grå dimma efter en gestalt, som endast väjde och vek undan och försvann i diset.

Men fast hennes hjärna redan släppt drömmens plågsamma förnimmelser, stod hennes hjärta ännu under dess bann. Häftigt och ojämnt dunkade det för att så plötsligt tvärstanna, så att en iskyla smög sig ända ut i fingerspetsarna.

– Vad är det, vad är det, frågade hon sig med en oförklarlig ångest. Men fann inget svar.

Dagen gick så tung och grå, som den ej gjort på länge, länge nu. Den var bräddfull av små förtretligheter, det stack i fingertopparna som före ett oväder.

– Skulle jag med en gång ha lagt mig till med aningar? sade hon till sig själv. Det kan väl inte vara något med Torbjörn?

Hon fick ingen ro, förrän hon fått tag på honom i telefonen. Nej då, det var inget fel med honom. Hur kunde hon gå med sådana griller – nu?

Den varma, livfulla rösten gjorde henne gott och med ett lättat skratt lade hon ned luren.

– Sannerligen går man inte här på bondvischan och blir spökrädd som en gammal käring, sade hon högt för sig själv.

Men trycket över bröstet ville ej alldeles släppa. Hon behövde frisk luft och efter middagen gick hon trots regn och rusk ensam upp på berget.

Där stod nu all blommen och skälvde så vit och slättens friska grönska såg man blott som genom en blygrå ruta.

Märit lutade sig mot en trädstam, den var så trofast och full av varma ord sedan sist. De värmden henne lika mycket på nytt, när hon upprepade dem för sig själv, ett efter ett.

O Love! I know not why, when you are sad.
Wildly my sad heart weeps.

Stod inte manne hennes vän i detta nu därborta i den lilla staden, och undrade med oro, varför hon var sorgsen? Nej, allt sådant vemod utan grund var det hennes plikt att bekämpa nu. De voro två om att lida det hädanefter.

När hon upplivad kravlade sig utför igen, såg hon på långt håll gamle patrons gigg svänga in på Ödele gård. Han kom från en marknad.

Småsjungande för sig själv gick hon raskt hemåt, men stannade förvånad vid grinden, då hon fick se, att stora droskan var framkörd till trappan och att Hedvig stod påklädd i dörren, blek och förgråten.

Vad var det – – aningen?

– Vad i hela världen står på, Hedvig, frågade hon förfärad och störtade fram till trappan.

Men Hedvig kunde inte svara henne för fasa och rörelse, utan nickade endast stum inåt förstugan. Då svarade Axel på kuskbocken för henne:

– De säger, att han, patron Älging, skall vara död, sade han sävligt. Patron är därinne och ringer.

Dörren öppnades och patron Svensson kom ut. Den friska färgen i hans väderbitna ansikte var åtskilliga nyanser blekare och den barska bondemunnen var hårt hopknipen.

På deras ångestfullt frågande blickar nickade han endast stumt till svar och steg upp i vagnen.

– Kom, Hedvig, befallde han och gjorde plats bredvid sig för henne.

– Hör du, Märیت, ta och följ med, bad Hedvig bevekande. Vi måste fara till Älgholma och se, om vi kunna göra något, förstår du.

– Nu ha vi inte tid till prat – – Märیت får skynda och bestämma sig, avgjorde patronen.

Och så satte hon sig då upp i vagnen.

– Nu sätter du fart på hästarna, Axel.

Och lydigt flögo de fram, så att löddret yrde om bringan. Ingen i vagnen sade ett ord, förrän Hedvig oemotståndligt bröt ut.

– Ja, men, pappa, hur gick det till, säg endast hur?

– De säga, att det var ett vådaskott.

– Var han på jakt?

– Morkullor, sade gamle patron lakoniskt och tycktes ej hågad att vidare diskutera ämnet.

Regnet, som hållit upp en bra stund, tog nu åter i med förnyad styrka. Iskallt, entonigt och grått silade det ned, kilometer efter kilometer och den råa fukten trängde genom märg och ben. I denna dager såg den späda grönskan liksom slocknad ut och träden svepte rysande sina genomvåta sommarkläder om sig.

– Utmärkt för jorden, nickade patronen alltjämt lakoniskt. Ty om än hans egen

hustru legat på bår, var han dock först och främst vigd vid jorden och gladdes och sörjde med den.

Men Märit, som bara var en enfaldig flicksnärta, som ingen sådd lagt ner och ingen skörd hade att vänta, hon tyckte i sin barnslighet, att det regnet slog alla vårens löften till jorden. Hon frös och skakade i sin tunna kappa som träden på marken. Och rysande såg hon alltjämt en grå skugga, som ilade framför hästen och vek undan och var fjärran. Besvikelsens och livsledans skugga, som stum och objuden bevittnat hennes första avsked från lyckan.

De började nu närma sig Älgholma och dess stengärdade åkrar.

Backe upp och backe ned slingrade sig den långa, grå muren av blankvåta stenar. Av tusen sinom tusen stenar var den byggd, burna i svett och möda på böjda axlar för att gärda Älgingarnas jord genom århundraden. Men den siste herren till Älgholma hade inte förmått hålla den vid makt, den började redan vittra och rasa ned på sina ställen.

Den muren var det, som stängt galne Älging inne i så många år. Nu var han över den.

De körde in genom allén av stela almar, som rasslande skakade sina sorgpanascher.

Långt där framme skymtade de två fönstren i husets frontespis. Det ena lyste, men det andra var blint och mörkt.

Nu åkte de svängen upp till trappan, men ingen kom emot dem. Ej ens den store, engelske bulldoggen. Nu sågs han ingenstans till, men långt inifrån hundkojan ljöd ett dovt och beklämmande ylande som ökade det beklämmande i situationen till outhärdlighet.

De fingo själva leta sig in bäst de kunde.

Härinne hördes ej storm och regn, luften var kvav, det stora huset höll andan. Omedvetet dämpade själve patron sina steg och på tå smögo de sig uppför trappan, som var mörk. Stormen hade rivit ned en elektrisk tråd och strömmen var bruten.

Då öppnades dörren till rummet med det blinda ögat och i dörröppningen stod en kvinna. Det var fru Älging och ändå inte hon. Allt det hårda, det stela och frusna var smält och borta och kvar stod en fattig, ensam människa, som älskat mer än hon förmått.

– Han ligger härinne, sade hon tyst och fann det visst helt naturligt, att de voro där.

Tysta följde de efter henne in i det rum som varit Älgings.

Med en rysning igenkände Märit dess egendomliga atmosfär av bokdamm, pipor och turkiska cigaretter, tillsatt med den personliga doft, som är var särpräglad människa egen. Men allt detta var inte längre levande och rörligt, utan

luften stod stilla, som om en jordbävning plötsligt bommat igen dörrar och fönster. Och ändå stod rummets enda fönster öppet.

På skrivbordet låg ett virrvarr av papper kringkastat som vid en eldsvåda, då man i hast försöker rädda åtminstone något.

Och på den stora ottomanen med dess många självsvåldiga kuddar låg en orörlig gestalt utsträckt, klädd i sportdräkt och med ansiktet uppåtvänt. På ett bord stod ett ljus i en hög silverstake. Det flämtade till i draget när dörren öppnades. Blekt och irrande föll skenet över den dödes ansikte.

Galne Älgings kropp låg så lugnt utsträckt på sitt sista läger – – det var en oändlig vila. Men över det bleka, avtärda ansiktet flög som en sista glimt av ironi och orolig självbespegling i det fladdrande ljuset. Det var som om blott kroppen ännu vilade, medan själen, rastlös som förr, stod med vingarna spända, redo till flykt.

Då skakade almarna med ett sus på sina mörka kaskar därutanför. Ett befriande, iskallt luftdrag från det öppna fönstret kom ljuset att flämta och ryka, nästan slockna.

En skugga drog över den dödes ansikte och när ljuslågan åter brann rak och klar, tycktes även det präglad av ro. Det bittra leendet hade veknat, som sade det:

»Vad veta vi till sist om varandra, bröder?»

Lugnt blåste fru Älging ut ljuset.

– Nu skall du få sova, sade hon som till ett barn.

Då var det som om krampen i Märitys hjärta löst sig och hon viskade ett ljudlöst: »Förlåt!» Till vem? Till den döde, till hans hustru, från dem båda till en annan, till allt, som kommit dem att lida och lidit genom dem. Och hon tyckte, att det enda ordet borde vara liktalet över varje olycklig människas bår.

Tysta som de kommit gingo de åter ut ur rummet. När de kommit ner i hallen, framförde patronen tafatt sitt beklagande.

– Nu måste Älgholma gå, sade fru Älging och rösten var som en trött liten flickas, som gått så oändligt långt blott för att finna hemmets dörr stängd.

Då reste sig patron Svensson myndigt och hans stövlar knarrade beslutsamt.

– Nej, det skall det min själ inte, sade han, så länge det finns en Älging, som kan ta vid sedan en gång och så länge Svensson har ett namn, som duger på ett papper. Ty det vet jag, att om Laura hade fått sköta gården efter sitt huvud, hade den stått på säkra fötter för länge sedan.

– – Nej, nej – – men nu är ju arbetet det enda, som återstår en.

– Ja, det är min gud och fader inte litet det, om Laura skall få skick på Älgholma. Men det få vi tala om sen, var nu bara lugn för gården.

– För mina barns skull, tack, sade fru Älging, och hennes ansikte lystes upp av ett varmt, inre ljus, återskenet av en moderskärlek, som stum bragt så många

offer av det djupast kvinnliga.

*

– – – På hemvägen satt Märit på baksätet bredvid Hedvig och såg samma väg som nyss rulla upp sig baklänges. Det var som att se den gångna vintern på en film. Där var kröken, där hon mött Älging och Elsa i den glättigt fallande snön. Många svängar och lustiga krokarna hade den haft, Älgings väg genom livet, tills det bar brant utför. Vem hade dock anat detta? Ett vådaskott går så många underliga vägar, ett vådeliv icke mindre.

Men för ingen nämnde hon, att hon sett Älging vid Ödele den där kvällen. Vad hade han sökt där måntro? Ett minne, en underrättelse om Elsa, en hjälp i penningnöd eller blott i andlig? Aldrig skulle hon väl få veta svaret på den frågan, det sov för evigt inom två slutna läppar.

I den storm av frågor och bestörtning, som Älgings död rev upp i staden, blev den lilla Elsa alldeles glömd. En fattig liten guvernant – – en bland många – vad betydde hon emot en stor gård? Nu skulle väl det gamla Älgholma gå ur släkten? Men någon försäljning av gården hördes ej av och snart hade man fått en splitterny skandal att tala om.

För sin lilla väninnas skull var Märit glad att skvallret så snart lade sig till ro och inte gick på vidare forskningsfärder. Vad skulle det också forskas efter? Längtan och kval och själsliga fenomen är ingenting för skvallret. Det håller sig helst till mera reella fakta.

Hon ansåg det emellertid som en plikt att genast underrätta henne om saken. Förgäves försökte hon linda in den förfärliga underrättelsen i några medlidsamma fraser. De läto så krystade, att hon föredrog att skriva rakt på sak.

»Elsa», skrev hon. »Jag vill säga dig det, så att du ej får veta det genom tidningarna eller likgiltiga personer.

Älging är död – – genom ett vådaskott, säga de. Döden är en vila för en sådan som han, Elsa. Jag har varit där och sett, att han har det gott.

Skriv några rader till Märit.»

– – – Hon hade knappast väntat något svar, men det kom ett efter en tid, ett tjockt brev med halvt oläslig utanskrift.

»Tack, Märit, stod det, men du kom för sent.

Genom en bortslängd tidning på ett kafé kom nyheten till mig. Åh, Märit, hur grymt är icke livet, när det slår – – aldrig är man beredd! Tänk dig, hur jag fick veta det!

Jag var på ett konditori med Gösta och min svägerska. Vi pratade och skrattade. Tanklöst tog jag upp tidningen – – det var en stor ring efter

kaffekoppen på telegrammen. Just inom ringen stod det: *'Ett olyckligt skott.* En i trakten mycket känd godsägare, Bengt Älging, har i afton dödats av ett vådaskott.'*'* Det svartnade för ögonen på mig – – tidningen föll ner.

Skottet, vådaskottet, rakt i mitt hjärta satt det, jag tyckte att livet rann ut ur mig i en ström av varmt blod och svimmade för första gången i mitt liv, tvärs över tidningen på bordet.

Märit – – du –, att vakna igen – att tvinga sig att le och förklara, att tala, att släpa sig ut till en vagn, att ta emot ömma ord och smekningar, råd och förmaningar – – hur genomlevde jag det? Men jag tror, att ingen anade orsaken – då – tidningen tänkte de ej på i förskräckelsen.

Men om de gjorde det, vad betydde väl det? Vad betyder väl något emot den vissheten, som flugit in i mitt hjärta och sårat det till döds? Märit – jag måste säga dig det, annars blir jag galen. Nu – när det är för sent, nu vet jag först riktigt visst, att den ende man jag älskat, det var han, han. Som nu är längre från mig än någonsin, längre bort än Gud. Var är han nu – – ack, säg mig det?

Var kväll brukade jag tänka på honom – – jag såg inget ont i det – – min gud, vad man är barnslig, innan man *vet* – – – jag trodde, att jag tänkte på honom som på en vän. Jag visste ju så väl, var han fanns, jag kände ju hans vanor. Och då såg jag hans stackars grånade hår, hans trötta ögon, hans smala händer.

Dagen, den var Göstas – – han är så ung och stark. Men på kvällen, då var han borta – – då var allt så ljuvligt tyst – – kvällen, den var min ännu.

Nu förstår jag ju, att så borde det väl ej ha varit.

Men jag anade inte varför, förrän det kom ett brev från Älging, endast ett par rader, bara en bön att få se mig än en gång i livet, om också bara några minuter.

Hela min varelse blev ett skälvande ja. Men när jag kände det, var det som om jag hållit på att drunkna. Det stora vattnet skrämde mig till kramp.

Nu måste du välja på allvar, sade jag till mig själv, automatiskt och stelt. Ack, man vill ju dock leva, till varje pris!

Nej, han fick inte komma, skrev jag. Det var ej rätt och jag skulle gifta mig.

Intet svar har kommit – – förrän nu.

Åh, Märit, varför skrev han ej ännu en gång? Varför anade jag ej i vilken nöd han var? Blott en timme, en minut att se hans kära ansikte! Sedan döden eller livets långa skilsmässa.

Förakta mig ej, för att jag säger dig det – – jag måste få tala ut – – du är ju den enda, som vet något.

Varför, varför? Varför ville han ej leva? Till sin tarvligaste leksak skulle han fått mig, blott han ville leva.

Nu vet jag ej, hur någonting är. Jag äter, jag dricker, men sover, nej, varför skulle jag sova? Sade jag inte, att nätterna äro mina? Då lever han, allt är som

förr.

Jag måste bort, Märit, alldeles ensam en tid – – någonstädes, dit där en stor slätt böljar i blå drömmar var afton och vaggar en till ro.

Slätten, Märit, som jag hatade, jag älskar den nu, för att den är hans grav.

Men sedan – – ja, sedan – – hur blir det då?

Elsa.»

Av hela sitt hjärta önskade Märit, att hon kunnat skänka sin vän något av den blida ro och vemodiga harmoni, som präglat Älgings dödsläger, till en tröst.

Men endast tiden kan läka en sådan vild ungdomssorg. Läkedom får den. Det är ej den sorgen som dödar, nej den bittra och förstenade är det.

TRETTONDE KAPITLET.

Om en korvdag, en ring, lärdomens seger och ett bröllop

Omsider rustade man sig då till bröllop för Hedvig på Ödele, men det nyss timades mörka skugga låg ännu tung över sinnena. Man beslöt därför, att det endast skulle bli en fest i allra största enkelhet i samband med barnens examen.

»I allra största enkelhet» betydde bara en gris och en kalv i slakten och korvar och rökta skinkor och syltor av det. Det betydde bara flere veckors forcerat arbete för Hedvig och Linda och Svea, som måste uppkallas från smekmånadens idyll för att stoppa korv och tvätta gardiner.

Nu var det slut med alla drömmar över allegoriska monogram och Johanssons strumpor fingo nöja sig med slarvigt gråa vardagsstoppar, i hast trädde över handen. Nu visade Hedvig, vad hon kunde duga till, när hon väl fått hela världens förlåtelse för sin tillvaro, i och med att Johansson offentligt tog den om hand.

I vitt förkläde, håret lockigt av värmen och ett korvahorn i handen var hon också i sin tillkommandes ögon förunderligt ung och schön. Skulle Johansson varit det minsta poetiskt anlagd och haft den ringaste aning om, vem Pomona var, skulle han säkert liknat Hedvig vid denna värda dam med det kostliga ymnighetshornet. Ur vilket det titt och tätt föll smakbitar ned på hans tallrik, då han gjorde sig ett ärende in i köket på Ödele för att försäkra:

– Den här lelle pölsakörven skall du la få göra om åt mig te höstaschlakten, Hedvig lella.

Då log Hedvig ett ömt och strålande leende vid tanken på de egna grisarna, som stodo och väntade henne i Johanssons grisahus.

Egen man och egna grisar till höstslakten – – det var mer än hon vågat drömma om för ett år sedan! Någon gång hade hon väl tänkt, att det skulle bli ändå, innan man dog och fick en hederlig begravning. Men nu var det bara två veckor till bröllopet.

Värst hade hon det med de båda rivalerna, som nu för första gången efter det lömska kärlekssveket träffades på neutral mark. Svea hade förut inte vågat så mycket som sticka näsan in i Lindas kök, för att inte tala om Karlsson, som nu

förgäves fick slicka sig om munnen efter både färska bullar och sång till guitarr.

Under dagarnas gång hade dock ett visst lugn hunnit lägga sig över Lindas vrede som stelnad lava över vulkanens krater.

Men på den första korvadagen, då Svea obesvärat slank in genom dörren, remnade lavan med en knall och aldrig har ett mera hjärtligt och innerligt menat utbrott lindrat ett kvinnohjärtas kval.

– Jaså, du kommer nu, din röda Sarafan, som tar andras karar i smyg med tröller i å otukt? gallskek Linda, så fort den röda blusen viftade henne för ögonen.

Det granna tilltalsordet hade hon snappat upp i »Den lille Musikodlaren», ur vilket Sigrid med salta tårar just övade sig på detta parastykke för examen. Men erkännas må, att Linda gav det gentila utländska ordet en långt mera rafflande betydelse, än det hade.

Till och med Sveas rörliga tunga förstummades av denna gräsliga hädelse. Men blott för en minut.

– Andras, sade hon impertinent och knyckte på den rödkrusiga nacken. Inte vesste jag, att du hette fru Karlsson, Linda lella, eller att du bar hanses ring.

Och Svea viftade med en tjock, bred adertonkaraters ovanför en av gikt, så att det formligen blixtrade för Lindas heta ögon.

Ingen vet, hur det slutat, om inte Hedvig med andan i halsen lyckats få Märit med sig ut i köket. Där stodo redan de två rivalerna med hand i hår och strupe. En försvarlig klick av korvsmeten prydde Sveas ena blomstrande kind och droppade i ränder nedför den granna blusen, medan Lindas tunna hårfläta rann nedför ryggen som en dödad snok.

Med förenade krafter lyckades de båda flickorna skilja slagskämparna åt. Svea placerades vid grynkörven och Linda, såsom den avgjort blodtörstigare, vid blodkörven, och Märit tog Hedvigs plats vid fjälster och kvarn hos Linda.

– Seså, Linda, nog är hon väl för stolt att visa den där snärtan något, viskade Märit övertalande. Mister du en, stå dig tusende åter.

– Fröken lilla, Karlsson, det var Lindas sista lott på livets lotteri – – jag kände hans syke,^[1] jag, det vill säga, hur han ville ha't med maten å sån't.

»Men ingen märka skall den harm,
som bor i flickans stolta barm.»

– Det är rätt, uppmuntrade Märit.

Och efter detta våldsamma utbrott, hade Lindas sinne verkligen lättat så pass mycket, att man kunde ha de båda flammorna i samma rum utan våda för livet.

[1] psyke

Ja, det gick till och med så långt, att när väl Svea efter dagens arbete gått hem till sitt igen, Karlsson kom inslinkande som förr för att få sin kaffetår. Och hur det bar till, så kröpo både bullar och kringlor fram igen.

– Inte skall en väl straffa karstackarn, för att han gått och gjort sej evigt olöckelig, tyckte Linda, förståndigt nog.

Och när då Karlsson, rörd av en hemlig kaffekask, viskade till Linda:

– Ja, se maken te Lindas döppa, de har då ingen. Å gammal i gården är nog bäst – i maten, då anförtrorde Linda på kvällen glädjestrålande till Märit att:

– Svea, hon må ha Karlssons kropp, men se, hanses själ, han har jag – – pannekakerna mina likar han bäst.

Vad tiden led kom själva gitarren en vacker dag neddansande från sin krok igen, och tröstade Karlsson med att:

Kärlekens trohet först som sist
den når till livets slut förvisst,
hej lirom, larom la.
Har du mig svikit, kära vän,
du kommer väl en dag igen,
hej lirom, larom la.

Men nog blev Hedvigs bröllopskorv mera pepprad och saltad än som nyttigt var för gästernas magar.

I sinom tid hängde dock korven i sköna ringlar till rökning över enriset vid sidan om skinkorna eller virvlade likt ett vällustigt saltsjöödjur i sitt spad.

Och sen kommo Johanssons bröllopsostar i prydliga rader på källarhyllan och så bakades det i dagarna sex och var det ibland samma deg i tre sorts kakor, så hade man alltid olika mått att ta ut dem med. Och så var hedern räddad och ingen skulle komma och säga, att fröken Hedvig på Ödele inte hade sina tjugu sorter på bröllopet.

Så nackades kycklingar och konservförrådet synades. Det var Hedvigs stolthet och nu kom den ena skatten efter den andra av bigarrå- och körsbärskompott, av jordgubbssylt och ingefärspäron fram.

När all denna lantligt hederliga grund var lagd, byggde man upp en lättare överbyggnad av allsköns stadsfinesser. Det kom både äkta kaviar och musslor på smörgåsbordet och hummermajonäs och gäddfilé till korvarnas idylliska mångfald. Och som mellanrätt lyste den första sparrisen genomskinligt läcker med späda, glasgröna knoppar.

Och för att kröna ändan på verket, reste sist av allt patronen in till staden i blått plommonstop och väldiga, gula handskar och beställde en jättekrokan med en ardennerhäst av marsipan på hos Svenssons konditori.

Barnen gingo i dubbel feber, för att de inte skulle svara rätt på examen och tappa bort basen i quatremainet av Weber och för att de för första gången i sitt liv skulle ha klädningar från Göteborg.

Något av deras feber smittade av sig även på Märit.

Kanske var det en sista rest av »lärdomshögfärd», en odygdig lust att sätta en smula myror i huvudet på de värdiga patronerna, som kom henne att välja sådana ämnen som engelska och kemi för denna s. k. examen.

Sedan länge beredde barnen små överraskningar för Hedvig, som de alla höllo mycket av. Men den, som kom med den största överraskningen, var utan tvivel Märit.

När den stora dagen rann upp med ett leende, lika brett som Johanssons, sken den allra först in på en flicka, som låg i sin säng på vindsrummet och lekte med en ring. Den var smal och fin och hög och utan minsta rispa, där den satt på vänstra ringfingret.

Alldeles för smal och svag, hade han sagt, när han satte dit den i går. Jag skulle velat haft den starkaste, som fanns.

– Det lättaste bandet är det starkaste, Torbjörn, hade hon då svarat.

När hon kom ner, var allting lövat och prytt som till midsommar. Hela dagen förut hade hon och barnen bundit guirlander – själva ladugården skulle ha en äreport och Lillan hade satt en grön krans kring dvärgtuppens hals. Men hon hade så när velat sätta en kring sin frökens också, när hon gjorde den stora upptäckten. Ty få saker äro som bekant så märkvärdiga för barn, som när en lärarinna eller »fröken» blir kär eller förlovar sig och därmed visar sig vara en vanlig dödlig.

I triumf drogo barnen sin guvernant inför stora husrådet, vilket som vanligt bestod av patron Svensson själv i frackbyxor och nedkippade, röda tofflor, broderade av Hedvig, till *hennes* sista examen.

– Mina damer och herrar och prosten Löfgren, hälsade dem patronen vid deras inträde med en grandios gest med rakhyveln. Han läste redan för hundra gången över sitt korta, men kärnfulla bröllopstal. Men inför Märits stora nyhet sväljde han det i hastigheten otuggat och bredde ut sina rena skjortärmar i ett faderligt famntag.

– Flicka lilla, ropade han överförtjust, kom i min famn. Sannerligen kan inte gamle patron skicka hem dig igen med heder från sitt låga tak. Ja, flickorna gå åt här på Ödele – först Svea och sedan du. Och Hedvig – men det är ju förstås en annan sak. Och tur är, att du fått tag på en sån där läskarl till, så kan ni leva på

fransyska och litet sockervatten, för annat lär det väl inte bli, om det skall lagas efter Euklides.

Skämt åsido, Märit lilla, nu tackar du väl ändå gamle patron en smula, för att han håller sina guvernanter och pigor i tukt och herrans förmaning, fast du var så karsk i början? Vem vet, du kunde ha gått där nu och varit olyckligt ute för Johansson eller någon annan, om du inte haft en far och vän – jaja, Märit lilla, du känner inte kararna. Men i stället har du nu gått och förlovat dig som varje rätt flicka skall och bör, utan allt flams och alla tilifoner. Fast sannerligen jag begriper, när och hur du gjort det.

En smula samvetsöm vid tanken på »tilifonerna och flamset» och halvkvävd av skratt vid tanken på Johansson som förförare, återgäldade Märit hederligt den kraftiga omfamningen och bankade tacksamt gamle patron på hans stenhårda masuraxlar.

Hon var så lycklig nu, vad brydde hon sig längre om, ifall hon räknades till folk eller fä. Patron Svensson var av gamla stammen, hon fick vara glad, att hon sluppit husagan.

– Nå, eftersom fästmannen nu liksom hör till familjen är det klart, att han skall med på bröllopet, fortfor patronen. Inga men – – nog har väl karlen en frack? Nå, då så. Och till din egen fästman måtte du väl i all anständighets namn få ringa, om Hedvig är inne i matsalen.

Och märkvärdigt nog var Torbjörn Haller ganska beredd och fanns alldeles i närheten av telefonen och hade stärkskjortan nystruken. Och det var inte Märit, som ringde, utan bruden själv och hon formulerade inbjudningen sålunda:

– Nå, du kommer väl till middagen, som du lovade, Torbjörn?

*

Nu började det stampa och trampa i förstugan. Det var de närmaste grannarna, Nybergs och Nordfelts på Kullatorp, som skulle vara examensvittnen.

Sist av alla frasade en majestätisk dam i styvt, svart prostasiden och kamé in – – det var ingen mindre än den blivande nya husfrun på Ödele. Allt hos henne sken av renlighet, från det glättade håret till det avmätt vänliga leendet.

Vördsamt ledde henne patronen upp i högsätet, hans mun lade sig i stramt gudeliga veck, barnen vredo sig oroligt och så tog Märit upp: »Höga majestät, vi alle – –».

Lektionerna började.

Först kristendom, och så blev det svenska. Och när Sigrid med falskt patos deklamerade Sveaborg, så rutorna skallrade, då grät gamle patron en stor, belåten tår och snöt sig överljutt i den brokiga snusnäsduken.

– Det är bra, Märit, det är bra – – Gud och fosterlandet först. Det övriga rasket sedan, berömde han under halvtimmesrasten.

Hittills hade auditoriet någorlunda följt med. Värre blev det på eftermiddagen.

Engelskan visste inte Nyberg riktigt vad han skulle tro om – – satt hon rakt och gjorde sköj av dem ibland? Och de förbankade lackskorna – – fötterna svällde ju i värmen, så man formligen såg det.

Hettan tilltog alltmer i det trånga rummet – – Nyberg vred sig som en mask. Prostinnan satt och dåsade till. Endast längst inne i det undermedvetna undrade hon, om det verkligen var i enlighet med den högstes vilja, att visa nyckelbenen så som guvernanten.

Men patronen blev allt mera storbelåten, ju mera obegriplig »lärdomen» blev – – min själ tycktes han inte ha fått valuta för de sexhundra ändå – – töserna talade ju så fint, att de inte själva begrepo det en gång. Sannerligen tycktes hon inte ha stått på deras bästa, det lilla rivjärnet Märit – – en gentil lysningspresent skulle hon få för alla krumelurerna och x-ena på tavlan, som inte en själ kunde komma ihåg, vad de var bra för.

Höjdpunkten av svartkonst och mystiskt vetande nådde man dock i kemien.

Nyberg började kallsvettas – – skulle nu vatten stavas med H₂O också – – då kunde inte håken bli nystavare.

Luften var nu kvävande att andas. Då skakades den av en majestätisk snarkning som av ett befriande och renande tordön.

I sin bekväma plats på hedersplatsen satt prostinnan och sov som ett gott barn med handen under den fylliga kinden och de renrosiga drömmarna bredda likt nystärkta överdrag över den besudlade verkligheten, som lärde nutidens flickebarn villoläror och bjäfs i stället för en kysk spånad och söm.

På knarrande stöveltå svävade då patronen så lätt som möjligt över golvet och viskade ljudeligt i hennes öra:

– Aurore! Premierna!

Och prostinnan for upp med ett lätt anskri och gav yrvaken »Från Neros dagar» till Lillan för skicklighet i geometri och till Sigrid »Lille Burrebusses äventyr» för förbättring i rättstavning.

Men misstagen ändrades snart och överlyckliga stämde barnen gallskrikande upp: »Oss välsigna», i vilken patronen varmt deltog med första versen i stället för den sjätte, ty han ville visa Aurore, att han kunde sin psalmbok utantill.

Och så var den första delen av det officiella programmet slut och Nyberg försvann för att dra av skorna, medan prostinnan berömde Hedvigs »sorter» och bad om beskrivningarna på två av samma deg, vilket är ett bevis på illusionernas makt.

Klockan fem skulle vigseln vara och därpå omedelbart middag för endast ett femtiotal gäster.

Uppe i guvernantens lilla rum kläddes Hedvig till brud av frisörskan från stan, som gjorde, vad hon kunde. Och lyckades man nu bara hålla Hedvig och släpet borta från kök och sot, var hon alls icke illa med krona och krans och de varma fuktiga ögonen blanka av rörda tårar.

Men nu måste de skynda sig. Där nere stod redan Johansson blodröd på skampålen i jättestora, vita handskar med toppar och försökte hänga upp sig på en klädkrok i tamburens mörkaste vrå, medan Linda lipande ställde fram två rosenröda sammetspallar i förmaket.

Där samlades nu efter hand alla gästerna. Endast en fattades ännu, en som var bra mycket viktigare än brudgummen, tyckte guvernanten.

Då rullade det av gummihjul ute på gården och Märیت tyckte, att det rullade rakt över hennes hjärta, sådant eko gav det där. En minut senare stod Torbjörn Haller därinne och böjde sig över prostinnans hand. Det var som fyllde han ut hela det låga rummet med sin väldiga gestalt.

Prostinnan log nådigt.

– En sådan ståtlig fästman, lilla fröken har, viskade hon till Märیت, då han gått vidare.

Hon hade läst om förlovningen i Åköpingsbladet till morgonkaffet i dag och i förstone hade den fallit förkrossande på vissa närstående förhoppningar. Hade icke lilla Greta, hennes systerdotter, som var lärarinna i Åköping och en utomordentligt förtjänstfull flicka, nu i flere år spelat tennis med doktor Haller?

Men nu i bröllopsstämningen var det glömt och så upptogs Märیت hult i de benådades och ringbepryddas krets som den yngsta novisen.

Nu kom Torbjörn åter till henne och tog hennes arm under sin, som hade det alltid varit så. Det var så förunderligt tryggt.

Så kom brudparet.

Och i dessa vittnens närvaro höll Johansson i sin knäsvaghet på att göra Hedvig blott till sin »extra» hustru, men hur det var, så blev hon då till slut hans äkta, som hon nu i tio år drömt om.

– Johansson lille, suckade Hedvig blygt, när de sedan hämtat sig från lyckönskningarna och fingo en stund för sig själva.

– Hör du, Hedvig, viskade han tillbaka, ta fram näsduken ur böxaficka och torka mig i pannan – en blir ju så schvett och med dom här handfodralerna på sig kan en ju inte få en tråd i nypan en gång.

Och så inledde Hedvig sitt hustruskap med den ljuva plikt, som sedan urgamla

tider varit en av kvinnans heligaste – den att avtorka mannens ärligt svettdränkta panna.

– Nå, äntligen, sade gamle patron, ty nu var middagen klar. Och så bad prostinnan herrskapet ta en *liten, enkel* smörgås vid det dignande smörgåsbordet. Det blev en mycket högtidlig och måttlig hela. Men när prostinnan gick ut för att smaka på kalkonsåsen, sjöng man helt hastigt och tyst ned både halvan och tersen.

Därpå ordnade man sig efter bordet.

Alltefter som tiden led och sinnena tinade upp av den goda maten och vinerna, blev det de vanliga skålarna och talen.

Men talet för kvinnan – – vem höll det? Tro mig eller ej, – – det var själve Johansson. Rörd av vin och trogen kärlek trasslade han in sig till den grad i dimmig lyrik, att Hedvig till slut tyckte, att det gick för långt och gav honom en förmanande puff i sidan. Vilket kom Johansson att hastigt uppvakna och urskuldande förklara sin sentimentalitet på följande sätt:

»Ja, si gifta sej, go' vänner, de ska man, de är mannens lott, särdeles i dessa tider, då en knappt har råd att städja sig en piga.»

Som tack erhöll han av sin brud ett undergivet leende för den sakligt lugna avslutningen. Hedvig hade den sanna kvinnans blick för livets realiteter.

Och sedan talade gamle patron för Märit och religionen och fosterlandet och kungjorde i samma skål sin och guvernantens förlovning, så att det hemskaste missförstånd höll på att uppstå.

Glömd var nu den mörka skugga, som nyss fallit över trakten. Och i förmaket var ett stort, vackert kvinnoporträtt »för tillfället» nerflyttat. Efter maten tog man sig till och med en liten stillsam sväng.

Men en var det, som ibland rysande tyckte sig se en grå gestalt i ett hörn. Med ett mångtydigt leende såg han dansen gå.

– Ja, nu är du hederligt gift, Hedvig, sade gamle patron, när dottern steg upp i Johanssons vagn, då gryningen inbröt.

– Ja, tack skall du ha, far, sade Hedvig och steg så lugnt upp i vagnen och for utan att vända sig om ifrån sin fyrtioåriga barndom på Ödele gård.

Snart hade alla gästerna lämnat gården, som uttröttad slö ögonen, just då fåglarna öppnade sina.

FJORTONDE KAPITLET.
Alltjämt i rang med husets katt

Två dagar efter Hedvigs bröllop stod Märits koffert för sista gången packad och klar uppe på det lilla rummet.

Borta voro nu alla blommor och fotografier, först och främst det stora på skrivbordet, och på väggen hängde åter den gipsade madonnan och den eldige Romeo på tallriken.

Märit hade redan tagit avsked av alla på gården – – endast det svåraste avskedet – – vid stationen – – återstod.

Den sista månadslönen hade hon hämtat ut, drickspengar hade hon lämnat och adresskortet voro skrivna – – allt var klart.

Endast den vilsamma sysselsättningen att summera ihop minnenas kollin återstod.

Vid guvernantens fötter satt gamle Måns, lat och värdig, som den dag, då hon först packade upp samma koffert, som nu stod där stadigt igenlåst.

– En så tystlåten biktfar som du, Måns, får jag nog aldrig mer, sade Märit. Vad skola vi nu till slut säga om det år vi tillbragt tillsammans här på Ödele? Jo, eftersom jag började med Sehlstedt, får jag väl också sluta med honom och säga:

Jag kan ej annat finna
än året varit gott.
Och häst och kor så stinna
man sällan skåda fått.

Det här året har framför allt skänkt mig något, som gör, att jag i känslan av mitt ökade värde ämnar göra min sortie ut i världen ur detta rum före dig, husets katt.

En sådan grov förolämpning i avskedets stund kan bli för mycket även för en gammal orkeslös katt. Kisse Måns flög med ens klarvaken upp från sin plats, hoppade stelbent i golvet och seglade högdraget ut på vinden med svansen styvt lyftad som en ärorikt försvarad fana.

Märit såg skrattande efter honom.

– Du har rätt, min vän, tänkte hon, så lätt rubbas nog inte världsordningen.

Före mig gick du in i detta rum, före mig går du ut. Men om du dröjt litet, kanske jag talat om för dig, i fall jag fann det jag sökte här – mig själv. Ja, det fann jag, men framför allt en annan.

Och den riktiga Märit, hon var så helt annorlunda, än jag tänkt mig. Så mycket mer lik alla andra flickor, så olik den, som först kom hit.

Endast i ett är Märit alldeles densamma nu, som när hon kom. Ty sin framtid har hon valt efter det fattiga hjärtat och icke efter pungen. Och därför blir hon kanske, så länge hon lever, aldrig högre i rang inför dem, som samla i ladorna, än *närmast husets katt*.

Noteringar:

Originalalets grammatik, stavning och interpunktion har mestadels bibehållits. Uppenbarliga fel har rättats utan notis. Ytterligare korrekturer är som följande (innan/efter):

- ... Det finns en skald, som en gång framställt ungefär ...
... — Det finns en skald, som en gång framställt ungefär ...
- ... någon dag och hälsa på, vända han sig om i dörren. ...
... någon dag och hälsa på, vände han sig om i dörren. ...
- ... hon är, ...
... hon är? ...
- ... Då måste Märith skratta. Han var så lycklig, att ...
... Då måste Märith skratta. Hon var så lycklig, att ...

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK I RANG MED HUSETS
KATT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark

license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we

do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project

“Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of

Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at

www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For

forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility:
www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.